

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Martin Kulíš

Vybrané problémy aplikace insolvenčního zákona

(Selected problems of application of the Insolvency Act)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu):

2. dubna 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Vybrané problémy aplikace insolvenčního zákona zpracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury. Tato práce nebyla využita k získání jiného či stejného titulu.

V Hradci Králové dne 2. dubna 2012

.....

Děkuji JUDr. Tomáši Pohlovi za věnovaný čas a vedení této diplomové práce. Dále děkuji JUDr. Kamilu Podroužkovi za poskytnutí praxe v oboru insolvenčního práva a probuzení zájmu o tento obor. Děkuji také JUDr. Jolaně Maršíkové za cennou konzultaci ohledně tématu této práce. V neposlední řadě pak děkuji svým rodičům za konzultace ohledně formální stránky práce a za jejich trpělivost.

Obsah

Úvod	1
1. Obecná charakteristika insolvenčního řízení v ČR.....	3
1.1. Úpadek.....	3
1.2. Způsoby řešení úpadku.....	4
1.3. Průběh insolvenčního řízení	4
1.3.1. Řešení úpadku konkursem	6
1.3.2. Řešení úpadku oddlužením	7
2. Odměňování insolvenčního správce.....	10
2.1. Pravidla pro odměňování insolvenčního správce	10
2.2. Odměna správce při prodeji majetku zajištěného zajišťovacím instrumentem	12
2.2.1. Postavení insolvenčního správce.....	12
2.2.2. Ústavní princip rovnosti	14
2.2.3. Odlišnost zpeněžení nezajištěného a zajištěného majetku	15
2.2.4. Modelové příklady	17
2.2.5. Porovnání s ostatními (obdobnými) právními profesemi	18
2.2.6. Porušení ústavního principu rovnosti.....	19
2.3. Odměna insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře	20
2.3.1. Určení odměny insolvenčního správce před právní mocí usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře	20
2.3.2. Přiměřenost odměny insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře	25
2.4. Problematika odměny insolvenčního správce ve světle novely zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ze dne 1. 4. 2011	27
2.4.1. Praktické problémy, které Novela vyvolala	29
2.4.2. Důvodová zpráva k Novele	31
2.5. Odměňování insolvenčního správce de lege ferenda	32
3. Zákonná povinnost pojištění insolvenčního správce	35
3.1. Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00	36

3.1.1.	<i>Skutkový stav</i>	36
3.1.2.	<i>Stížnost k ESLP</i>	38
3.1.3.	<i>Rozhodnutí ESLP</i>	40
3.2.	Vliv rozsudku ESLP na český právní řád.....	41
3.2.1.	<i>Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu ČR</i>	41
3.2.2.	<i>Závaznost rozhodnutí ESLP ve vztahu k českému právu</i>	42
3.2.3.	<i>Vliv judikatury ESLP na povinnost pojištění insolvenčního správce</i>	43
4.	Pojem zajištěného věřitele.....	44
4.1.	Zákonná úprava postavení zajištěného věřitele	44
4.2.	Vázanost správce pokyny zajištěného věřitele	46
4.3.	Koho zákon rozumí zajištěným věřitelem pro účely insolvenčního řízení.....	48
5.	Povinnost informovat o zahájení insolvenčního řízení známé věřitele	52
5.1.	Doručování v insolvenčním řízení.....	52
5.2.	Doručování ohledně zahájení řízení a rozhodnutí o úpadku	53
5.3.	Povinnost informovat známé věřitele z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska	54
5.4.	Názory na informování známých tuzemských věřitelů	55
5.5.	Sledování nepoctivého záměru dlužníka při nesdělení zjištění úpadku věřiteli	56
5.6.	Informování známých věřitelů de lege ferenda	57
6.	(Ne)možnost kombinace jednotlivých způsobů oddlužení.....	59
6.1.	Možná kombinace obou způsobů řešení oddlužení dle současné judikatury	59
6.2.	(Ne)možnost kombinace způsobu oddlužení při nesouhlasu dlužníka.....	60
7.	Společné oddlužení manželů	65
7.1.	Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009 se vztahem k řízení vedenému pod sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009	65
7.1.1.	<i>Skutkový stav</i>	66
7.1.2.	<i>Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 a jeho odůvodnění</i>	67
7.1.3.	<i>Praktický dopad usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21</i>	69
7.2.	Legalita a legitimita postupu insolvenčních soudů dle kapitoly 7.1.....	70
7.3.	Jednotlivé problémy, které mohou nastat při postupu dle kapitoly 7.1.	73

7.3.1.	<i>Zánik manželství během trvání účinků oddlužení plněním splátkového kalendáře</i>	73
7.3.2.	<i>Ztráta výdělku jednoho z manželů a s tím související neplnění splátkového kalendáře</i>	77
7.3.3.	<i>Odměna insolvenčního správce</i>	78
7.4.	Společné oddlužení manželů, pokud je řízení vedeno pouze proti jednomu z nich	79
7.5.	Společné oddlužení manželů de lege ferenda.....	81
8.	(Ne)možnost oddlužení fyzické osoby podnikatele.....	82
9.	Věcná příslušnost insolvenčních soudů de lege ferenda	84
10.	Závěr.....	87
11.	Seznam použité literatury	89
	Monografická literatura	89
	Časopisecké a internetové články.....	89
	Právní předpisy.....	91
	Judikatura	92
	Webové stránky	95
	Jiné	95
12.	Abstrakt	96
13.	Abstract - Selected problems of application of the Insolvency Act	98

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybral tematiku insolvenčního práva, konkrétně pak vybrané problémy aplikace insolvenčního zákona. Toto téma jsem zvolil především z důvodu, že se jedná o téma v současnosti velice aktuální, a to především vzhledem k celosvětové ekonomické recesi. Zároveň je však i poměrně opomíjené, o čemž svědčí i fakt, že neexistuje žádná souborná publikace, která by se podrobně zabývala jednotlivými řešeními úpadku. Dalším důvodem pro zvolení tohoto tématu je skutečnost, že s praktickým užitím insolvenčního zákona mám poměrně rozsáhlé zkušenosti, neboť jsem již téměř 2 roky zaměstnán u advokáta, který je zároveň i insolvenčním správcem. Veškeré problémy, které v této práci zmíním, jsou tak problémy, se kterými se praxe musí pravidelně potýkat, neboť na většinu z nich neexistuje jediné řešení, a u některých pak je používán řešení špatným, či přinejmenším rozporuplným řešením, na kterém se mnohdy neshodnou ani jednotliví insolvenční soudci v rámci jednoho insolvenčního soudu.

Ve své práci se plánuji především zaměřit na problémy, které přináší nejčastější způsob řešení úpadku, tedy oddlužení. Institut oddlužení, lidově též nazývaný jako „osobní bankrot“, je sanačním způsobem řešení úpadku, který každoročně využívá kolem 10.000 dlužníků, u nichž je zjištěn úpadek. Jelikož je takto hojně využíván, je logické, že je s ním spojeno i nejvíce praktických problémů. K těmto problémům navíc přispívá i skutečnost, že se jedná o nový způsob řešení úpadku, se kterým nemá české právo žádné historické zkušenosti, a které je i v zákoně upraveno velmi stroze.

Proto ve své práci nebudu postupovat systematicky dle znění textu zákona, ale po obecném přiblížení zákonné úpravy a obecných ustanovení insolvenčního zákona se dále již zaměřím na jednotlivé aplikační problémy. První kapitoly se budou týkat problémů obecných pro insolvenční řízení bez ohledu na způsob řešení úpadku. Na tyto problémy pak navážu jednotlivými problémy při řešení úpadku formou oddlužení.

Pro vypracování této práce pak zvolím kombinaci jednotlivých metod, a to konkrétně analýzy (analyzuji právní úpravu a s tím související judikaturu), dedukce (vyvodím praktické použití jednotlivých zákonných ustanovení a závěrů judikatury), komparace (srovnám zákonnou úpravu s její praktickou aplikací) a v neposlední řadě i uvedu vlastní názor, jak by se měl dle mého názoru daný problém prakticky řešit.

Tyto použité metody budou součástí kapitoly, bude-li k tomu téma kapitoly vhodné, neboť jednotlivé aplikační problémy jsou od sebe natolik rozdílné, že by bylo kontraproduktivní, aby byla práce rozdělena do kapitol podle použitých metod.

Mým cílem při zpracování této práce je především upozornit na praktické problémy aplikace insolvenčního zákona v České republice, neboť na toto téma prozatím nebyla ještě zpracována souborná odborná publikace. Některé mnou zmíněné problémy nejsou ke dni psaní této práce zmiňované ani v odborných periodikách, avšak v praxi působí problémy, či s největší pravděpodobností budou působit problémy v nejbližší budoucnosti. Jiné problémy jsou již veřejně známé, ale neexistuje jednotný názor na jejich řešení, a to ani mezi odbornou veřejností, insolvenčními správci a insolvenčními soudy. U těchto známých problémů si kladu za cíl především upozornit na úskalí jednotlivých názorů a postupů, a pokud možno i uvést nejvhodnější způsob řešení těchto problémů. Se vším výše uvedeným je pak logicky spojena značná strohost použité literatury, protože většinu zdrojů tvoří jednotlivé judikáty a zákon se svým komentářem.

Pro účely této práce opomenu jeden ze sanačních způsobů řešení úpadku dlužníka, a to reorganizaci. Vynechání reorganizace je dle mého názoru jediným logickým řešením, neboť tento způsob řešení úpadku není pro svou náročnost a komplikovanost v praxi příliš využíván. Ocitl bych se tak při popisování problémů spojených s reorganizací především v teoretické rovině, což by nebylo v souladu s tématem této práce.

Práce je členěna do kapitol podle výše uvedeného obsahu.

1. Obecná charakteristika insolvenčního řízení v ČR

Současná úprava úpadkového práva je založena na zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*insolvenční zákon*“), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008. Jedná se o teprve druhý zákon, který úpadek v samostatném českém právu upravuje. Prvním takovým zákonem byl zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který upravoval úpadkové řízení po dobu 17 let. Nová právní úprava pak především reaguje na vývoj ekonomické situace ve světě a zároveň i uvádí české úpadkové právo v soulad s evropskými právními předpisy.

1.1. Úpadek

Podle zákonné úpravy insolvenčního zákona je dlužník v úpadku pokud je v platební neschopnosti, či předlužen.

Dlužník je v platební neschopnosti, jestliže má a) více věřitelů, b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit.¹ Podmínka více věřitelů je zcela jasná. Judikatura následně dovodila, že podmínka více věřitelů není splněna, pokud dojde k umělému postoupení části pohledávky jedním věřitelem na jiný subjekt, jen proto, aby zde byla mnohost věřitelů.² U druhé podmínky byla zavedena 30 denní lhůta z důvodu splnění povinnosti členského státu Evropské unie implementací směrnice 2000/35 Evropského parlamentu a Rady ze dne 29. 6. 2000 o boji proti opožděným platbám v obchodním styku. Ohledně třetí podmínky pak nese důkazní břemeno a důkazní tvrzení dlužník, když musí prokázat, že je schopen své závazky plnit.³

Dlužník je předlužen, pokud má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.⁴ Předlužen může být pouze dlužník podnikatel, nikoli spotřebitel. Oproti platební neschopnosti se dá předpokládat, že insolvenční návrh bude v případě předlužení podávat dlužník.

¹ § 3 odst. 1 insolvenčního zákona

² usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1302/2000 ze dne 31. července 2000 a usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 365/2002 z 30. června 2004

³ § 3 odst. 2 insolvenčního zákona a contrario

⁴ § 3 odst. 3 insolvenčního zákona

Insolvenční zákon dále zavádí institut tzv. hrozícího úpadku, o který se bude jednat tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.⁵ Pro účely této práce však dále nebudu činit rozdíl mezi hrozícím úpadkem a úpadkem.

1.2. Způsoby řešení úpadku

Insolvenční zákon zná čtyři základní způsoby řešení úpadku: a) konkursem; b) reorganizací; c) oddlužením a d) zvláštním způsobem řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.⁶ Pro účely této práce však postačí přiblížit nejčastější způsoby používané k řešení úpadku, které jsou uvedené pod písmeny a) a c), tedy konkurs a oddlužení.

1.3. Průběh insolvenčního řízení

Insolvenční řízení lze zahájit pouze na návrh, který může podat dlužník či věřitel.⁷ Tento návrh musí být podán příslušnému soudu, kterým je místně příslušný krajský soud dle bydliště či sídla dlužníka. Po obdržení insolvenčního návrhu zahájí insolvenční soud insolvenční řízení, což soud oznámí vyhláškou zveřejněnou v insolvenčním rejstříku⁸ a zároveň o tom vyrozumí příslušné orgány.⁹ Zahájení insolvenčního řízení má například za následek, že dále již nelze pohledávky po dlužníkovi uplatňovat pomocí žaloby, staví se výkony rozhodnutí a exekuce a do rozhodnutí o úpadku se musí dlužník zdržet nakládání s majetkovou podstatou.¹⁰ O insolvenčním návrhu je povinen insolvenční soud rozhodnout bezodkladně, když do 10 dnů musí učinit úkony směřující k rozhodnutí ve věci.¹¹ Rozhodnout o úpadku lze i bez nařízení jednání, ale pouze v zákonem stanovených případech.¹²

⁵ § 3 odst. 4 insolvenčního zákona

⁶ § 4 odst. 1 insolvenčního zákona

⁷ § 97 insolvenčního zákona

⁸ § 101 odst. 1 insolvenčního zákona

⁹ § 102 insolvenčního zákona

¹⁰ § 109 a násl. insolvenčního zákona

¹¹ § 134 insolvenčního zákona

¹² § 133 insolvenčního zákona

Samotné rozhodnutí o úpadku má zákonem přesně dané náležitosti, které musí obsahovat.¹³ Rozhodnutí se zveřejní vyhláškou a zároveň se zvlášť doručí do vlastních rukou i dlužníkovi a insolvenčnímu správci.¹⁴ Spolu s rozhodnutím o úpadku může insolvenční soud za určitých okolností rovnou stanovit způsob řešení úpadku.¹⁵ Zároveň soud stanoví datum konání přezkumného jednání a schůze věřitelů.

Po zjištění úpadku je věřitelům poskytnuta lhůta k podávání přihlášek pohledávek, které mají za dlužníkem. Přihlášku pohledávky podává věřitel insolvenčnímu soudu dvojmo, neboť jeden originál zůstává v soudním spisu a druhý se zasílá insolvenčnímu správci. Insolvenční správce došlé přihlášky přezkoumá a pohledávky sepíše do seznamu přihlášených pohledávek.¹⁶ V tomto seznamu správce uvede, které pohledávky zcela uznává a které popírá (ať už do pořadí, pravosti či výše). Zvlášť uvede i zajištěné věřitele. Tento seznam je pak hlavním podkladem na přezkumném jednání.

Na přezkumném jednání dochází k přezkoumání pohledávek přihlášených do insolvenčního řízení.¹⁷ Správce, dlužník i ostatní věřitelé zde mohou popírat jednotlivé pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení. Výsledek přezkumného jednání zapíše správce do seznamu přihlášených pohledávek.¹⁸ Pokud insolvenční správce popře nevykonatelnou pohledávku věřitele, je povinen o tom věřitele písemně informovat. Ten má poté 15 dnů ode dne doručení vyrozumění o popření k podání určovací žaloby k insolvenčnímu soudu.¹⁹ Pokud správce popře vykonatelnou pohledávku, je povinen do 30 dnů od konání přezkumného jednání žalobu, kterou své popření uplatní proti věřiteli.²⁰

Dále je správce povinen pořídit soupis majetkové podstaty dlužníka. Tento soupis je listinou, do které se zapisuje majetek dlužníka. Od okamžiku zapsání majetku do soupisu lze s tímto majetkem nakládat jen v souladu s insolvenčním zákonem.²¹

¹³ § 136 odst. 2 insolvenčního zákona

¹⁴ § 138 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁵ § 148 insolvenčního zákona

¹⁶ § 189 insolvenčního zákona

¹⁷ § 190 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁸ § 197 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁹ § 198 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁰ § 199 odst. 1 insolvenčního zákona

²¹ § 217 insolvenčního zákona

1.3.1. Řešení úpadku konkursem

Pokud je úpadek dlužníka řešen konkursem, tedy univerzálním likvidačním způsobem, přechází okamžikem prohlášení konkursu na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníkovi, pokud souvisí s majetkovou podstatou.²² Zároveň dojde k zesplatnění veškerých pohledávek, které mají třetí osoby vůči dlužníkovi.²³ Prohlášením konkursu dochází i k zániku společného jmění manželů.²⁴

Insolvenční správce dále postupuje v řízení tak, aby došlo k co nejrychlejšímu a nejvýhodnějšímu zpeněžení majetkové podstaty dlužníka. Při této činnosti je vázán pokyny věřitelského výboru, případně i zajištěného věřitele, pokud se jedná o zpeněžení majetku sloužícího k zajištění jeho pohledávky. Majetkovou podstatu lze zpeněžit veřejnou dražbou, prodejem dle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí, či prodejem mimo veřejnou dražbu.²⁵

Zpeněžením majetkové podstaty získá insolvenční správce na účet majetkové podstaty výtěžek zpeněžení. Z tohoto výtěžku se nejprve uspokojí pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky jim na roveň postavené, jakož i náklady spojené se správou majetkové podstaty.²⁶ Po uhrazení těchto pohledávek může správce podat návrh na povolení částečného rozvrhu, pokud to stav zpeněžení dovoluje.²⁷

V závěru zpeněžení majetkové podstaty dlužníka předloží insolvenční správce konečnou zprávu, ve které podá soudu celkovou charakteristiku své činnosti a vyčíslení finančních výsledků. Zároveň musí obsahovat i vyčíslení částek, které jsou určeny k rozdělení mezi věřitele a určení podílu uspokojení těchto věřitelů.²⁸ Spolu s konečnou zprávou správce soudu předloží i vyúčtování své odměny.²⁹ Soud konečnou zprávu přezkoumá, vyrozumí o ní ostatní účastníky řízení a k jejímu projednání nařídí jednání. Po projednání konečné zprávy na

²² § 246 odst. 1 insolvenčního zákona

²³ § 250 insolvenčního zákona

²⁴ § 268 insolvenčního zákona

²⁵ § 286 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁶ § 296 insolvenčního zákona

²⁷ § 301 insolvenčního zákona

²⁸ § 302 insolvenčního zákona

²⁹ § 303 insolvenčního zákona

jednání konečnou zprávu soud rozhodne tak, že konečnou zprávu schválí, nařídí její změnu či doplnění, nebo ji odmítne. Takové rozhodnutí poté vyvěsí na úřední desce soudu.³⁰

Po pravomocném schválení konečné zprávy předloží správce návrh rozvrhového usnesení, ve kterém uvede, jaká částka má být vyplacena na jednotlivé pohledávky. Po jejím přezkoumání vydá soud rozvrhové usnesení, ve kterém uloží insolvenčnímu správci, aby jednotlivé částky ve lhůtě nejdéle do 2 měsíců vyplatil.³¹ Po splnění rozvrhového usnesení podá správce soudu zprávu o splnění rozvrhového usnesení, která slouží jako podklad pro zrušení konkursu.³² Zrušením konkursu dochází k zániku účinků prohlášení konkursu. Insolvenční správce je ke dni zrušení konkursu povinen uzavřít účetní knihy, sestavit účetní závěrku, splnit povinnosti uložené daňovými předpisy a předat dlužníku potřebné účetní záznamy. Teprve po předání účetních záznamů je insolvenční správce soudem zproštěn funkce.³³

1.3.2. Řešení úpadku oddlužením

Oddlužením lze řešit, dle zákona, pouze úpadek dlužníka, který není podnikatelem či nemá dluhy z podnikání.³⁴ Aby mohl být úpadek řešen oddlužením, musí dlužník tento způsob řešení navrhnout. Pokud podává insolvenční návrh dlužník, musí být návrh na povolení oddlužení podán spolu s insolvenčním návrhem, pokud podá insolvenční návrh věřitel, má dlužník lhůtu 30 dnů na podání návrhu ode dne jeho doručení dlužníkovi.³⁵

Insolvenční soud návrh na povolení oddlužení přezkoumá, když takovýto návrh může odmítnout, zamítnout, nebo povolit. Insolvenční správce především přihlédne k tomu, kdo jej podává, zda jím není návrhem sledován nepoctivý záměr či zda mohou být uspokojeni známí věřitelé alespoň ve výši 30 %, pokud nesouhlasí s uspokojením nižším. Pokud insolvenční soud neshledá důvody pro odmítnutí či zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, oddlužení povolí.³⁶

Pokud insolvenční soud oddlužení povolí, musí následně rozhodnout o způsobu provedení oddlužení. Zákon zná dva způsoby řešení oddlužení, a to oddlužení zpeněžením majetkové

³⁰ § 304 insolvenčního zákona

³¹ § 306 ve spojení s § 307 insolvenčního zákona

³² § 308 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona

³³ § 313 insolvenčního zákona

³⁴ § 389 insolvenčního zákona

³⁵ § 390 odst. 1 insolvenčního zákona

³⁶ § 397 odst. 1 insolvenčního zákona

podstaty a oddlužení plněním splátkového kalendáře.³⁷ O způsobu provedení oddlužení soud rozhoduje nejčastěji na přezkumném jednání.³⁸

1.3.2.1. Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty

Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se postupuje obdobně jako při zpeněžení majetkové podstaty v konkursu³⁹, protože se zde o tomto způsobu řešení oddlužení nebudu podrobněji rozepisovat, neboť postup jsem již uvedl v předchozí podkapitole týkající se konkursu. Hlavním rozdílem tohoto způsobu řešení úpadku oproti konkursu tak je, že při oddlužení postačí, pokud dlužník uhradí alespoň 30 % svých závazků vůči věřitelům. Pokud tuto minimální hranici dlužník splní, rozhodne soud o tom, že oddlužení bylo splněno.⁴⁰ Po tomto rozhodnutí soudu si pak dlužník může podat návrh na přiznání osvobození od placení pohledávek v rozsahu, ve kterém dosud nebyly uspokojeny.⁴¹ Po přiznání osvobození se pak ze zbytku pohledávek stávají naturální obligace, které již dlužník není povinen hradit.

1.3.2.2. Oddlužení plněním splátkového kalendáře

Při oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. Tuto částku rozvrhne dlužník prostřednictvím insolvenčního správce mezi nezajištěné věřitele podle poměru jejich pohledávek způsobem určeným v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení.⁴²

Pokud insolvenční soud schválí dlužníkovi tento způsob oddlužení, musí takové rozhodnutí doručit zvlášť i plátcům mzdy dlužníka.⁴³ Srážky na účet majetkové podstaty pak již provádí přímo plátcé mzdy, platu nebo důchodu.

³⁷ § 398 insolvenčního zákona

³⁸ na přezkumném jednání jsou již známi všichni věřitelé dlužníka, jakož i skutečná majetková situace dlužníka, když tak lze bezpečně posoudit, zda může dojít k uspokojení každého nezajištěného věřitele minimálně ve výši 30 %

³⁹ § 398 odst. 2 insolvenčního zákona

⁴⁰ § 413 insolvenčního zákona

⁴¹ § 414 insolvenčního zákona

⁴² § 398 odst. 3 insolvenčního zákona

⁴³ § 406 odst. 5 insolvenčního zákona

Během trvání účinků splátkového kalendáře musí dlužník dodržovat povinnosti uvedené v § 412 insolvenčního zákona. Pokud by dlužník během trvání schváleného oddlužení přestal splňovat podmínky či podstatně neplnil povinnosti, mohl by soud dlužníkovi zrušit schválené oddlužení a na jeho majetek prohlásit konkurs.⁴⁴

Pokud po 5 letech splátkového kalendáře uhradí dlužník 30 % svých závazků nezajištěným věřitelům, může požádat soud o osvobození od placení zbytku pohledávek, jak jsem již uvedl v předchozí podkapitole.

Při oddlužení plněním splátkového kalendáře nedochází k uspokojování zajištěných věřitelů, když ten je uspokojován pouze z předmětu zajištění. Pak záleží už jen čistě na takovém věřiteli, zda si přeje zpeněžit předmět zajištění a být uspokojen z jeho výtěžku, nebo nechá proběhnout oddlužení, aniž by se svého práva domáhal.⁴⁵ Případné osvobození dlužníka se pak nevztahuje na pohledávku zajištěného věřitele.⁴⁶

⁴⁴ § 418 insolvenčního zákona

⁴⁵ § 398 odst. 3 in fine insolvenčního zákona

⁴⁶ § 414 odst. 4 insolvenčního zákona

2. Odměňování insolvenčního správce

Jako téma pro první kapitolu své práce zabývající se praktickými problémy insolvenčního řízení, jsem si vybral problematiku odměny insolvenčního správce. Důvod, proč začínám právě tímto tématem, je prozaický. Insolvenční správce je nepostradatelným subjektem insolvenčního řízení, bez kterého by se řízení neobešlo, a tak by mělo být i zájmem zákonodárce, aby tuto funkci vykonávalo co nejvíce schopných osob. A za hlavní motivační stimul se v dnešní době nedá považovat nic jiného než peníze za tuto funkci obdržené. Ale jsou zákonem stanovená pravidla odměňování správce dostačující?

2.1. Pravidla pro odměňování insolvenčního správce

Zákonodárce se o odměně insolvenčního správce zmiňuje především v § 38 insolvenčního zákona. V odstavci 1 uvedeného paragrafu zákon uvádí, že *insolvenční správce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu.*⁴⁷

V druhém odstavci je pak uvedeno, že *odměna a hotové výdaje správce se uspokojí z majetkové podstaty dlužníka, pokud to nepostačí, pak ze zálohy na náklady na insolvenční řízení a není-li z těchto zdrojů uspokojení možné, pak je hradí stát.*⁴⁸

Mezi hotové výdaje pak zákon řadí i náklady spojené se zpeněžením majetku a náklady spojené se správou majetku. Náklady se zpeněžením majetku lze odečíst maximálně v rozsahu 5 % z výtěžku zpeněžení, náklady se správou pak ve výši 4 % z výtěžku zpeněžení.⁴⁹ Tyto náklady je možno dále navýšit jen se souhlasem zajištěného věřitele.⁵⁰ A contrario tak lze dovodit, že v případě rozdělení výtěžku zpeněžení mezi nezajištěné věřitele platí stejné procentní limity, když však zde není možné navýšení těchto limitů.

⁴⁷ § 38 odst. 1 insolvenčního zákona

⁴⁸ § 38 odst. 2 insolvenčního zákona

⁴⁹ § 298 odst. 3 insolvenčního zákona

⁵⁰ § 298 odst. 3 insolvenčního zákona

V případě řešení úpadku formou oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu.⁵¹ To samé platí i v případě, kdy dojde během oddlužení plněním splátkového kalendáře ke zpeněžení majetku na pokyn zajištěného věřitele.⁵²

Pro podrobnější úpravu pak zákon zmocňuje ministerstvo spravedlnosti k vydání prováděcího právního předpisu.⁵³ Ministerstvo spravedlnosti tyto zmocňovací ustanovení využilo dne 22. listopadu 2007 vydáním vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále jen jako „*vyhláška o odměně IS*“).

Vyhláška o odměně IS ve svém § 1 upravuje výši odměny při konkursu. Nejméně činí odměna insolvenčního správce částku ve výši 45.000,- Kč.⁵⁴ Tuto částku má správce garantovanou od státu za úspěšně ukončený konkurs, pokud v jeho průběhu zpeněžuje majetkovou podstatu.⁵⁵ Nad rámec této částky je odměna správce při konkursu dále již odvislá od součtu výtěžku zpeněžení připadajících na zajištěné věřitele a výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele.⁵⁶ Při vydání výtěžku zpeněžení zajištěnému věřiteli činí odměna insolvenčního správce 2 % z této částky⁵⁷ a při rozdělení výtěžku zpeněžení mezi nezajištěné věřitele je pak sazba progresivně klouzavá, přičemž do 10 milionů činí 15 % z rozdělované částky.⁵⁸

Při odměně správce u oddlužení zpeněžením majetkové podstaty platí opět obdobně ustanovení jako u odměny při konkursu.⁵⁹ Při oddlužení plněním splátkového kalendáře pak správci náleží částka ve výši 750 Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře.⁶⁰

⁵¹ § 398 odst. 2 insolvenčního zákona

⁵² § 398 odst. 3 insolvenčního zákona

⁵³ § 38 odst. 5 ve spojení s § 431 písm. b) insolvenčního zákona

⁵⁴ § 1 odst. 5 vyhlášky o odměně IS

⁵⁵ srovnání viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 VSPH 542/2010 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. MSPH 99 INS 5341/2009

⁵⁶ § 1 odst. 1 vyhlášky o odměně IS

⁵⁷ § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS

⁵⁸ podrobněji viz § 1 odst. 3 vyhlášky o odměně IS

⁵⁹ § 3 písm. a) vyhlášky o odměně IS

⁶⁰ § 3 písm. b) vyhlášky o odměně IS

Insolvenčními soudy je hojně využíváno i ustanovení § 5 vyhlášky o odměně IS, kdy o odměně správce rozhoduje soud s přihlédnutím ke specifikám konkrétního případu. Toto ustanovení je soudy používáno především v případech, kdy během konkursu nedochází ke zpeněžení majetkové podstaty.⁶¹ Tento způsob soud může použít i jako zbytkovou klauzuli v případech, kdy považuje odměnu za příliš nízkou či naopak příliš vysokou. Z důležitých důvodů může soud odměnu zvýšit, ale i snížit, čehož se poměrně často využívá v případech tzv. nepatrných konkursů.⁶²

Nutno ještě podotknout, že v návaznosti na ust. § 38 odst. 1 insolvenčního zákona náleží insolvenčnímu správci k jeho odměně i daň z přidané hodnoty, je-li plátcem této daně.⁶³

2.2. Odměna správce při prodeji majetku zajištěného zajišťovacím instrumentem

Odměna správce uvedená v předchozí podkapitole se může na první pohled zdát jako jasně daná, srozumitelná a tudíž i v praxi bezproblémová. Ministerstvo ve vyhlášce srozumitelně stanovilo částky i jejich mantinely. Na zvláštní případy stanovení odměny pamatuje v již zmíněném § 5 vyhlášky o odměně IS, kde dává soudu pravomoc výši odměny moderovat. V praxi však velké spory způsobuje především ust. § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS, tedy odměna správce z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele. Osobně se domnívám, že odměna ve výši 2 % z takového výtěžku je nejen velmi nízká, ale zároveň ji lze považovat i za protiústavní. Konkrétně vyvozují protiústavnost tohoto ustanovení z porušení principu rovnosti dle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „*Listina*“). Argumenty pro tento svůj názor rozvedu dále v této práci.

2.2.1. Postavení insolvenčního správce

Nejprve je však třeba vymezit, jak se má právně nahlížet na postavení insolvenčního správce v kontextu jeho právní a procesní subjektivity. Právní teorie již dříve dovodila, že nelze insolvenčního správce považovat za zaměstnance, což je poměrně logická úvaha, ale že ho

⁶¹ srovnání viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 VSPH 542/2010 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. MSPH 99 INS 5341/2009

⁶² Nepatrný konkurs je určen k řešení menších konkursů dle rozsahu majetku a počtu věřitelů (celkový obrat dlužníka za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje dva miliony korun a dlužník nemá více než 50 věřitelů), případně k řešení konkursů vedených na majetek fyzických osob – nepodnikatelů.

⁶³ zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů

zároveň nelze považovat ani za svobodné povolání, jako například advokáta či notáře, a ani za podnikatele či provozovatele jiné hospodářské činnosti. Specifikum postavení insolvenčního správce spočívá především v tom, že musí být pro jednotlivé řízení do funkce ustanoven předsedou insolvenčního soudu⁶⁴ ze seznamu insolvenčních správců⁶⁵ a v samotném insolvenčním řízení je pak do určité míry nezávislým orgánem, který má na jednu stranu zastupovat věřitele a zajistit jejich co nejvyšší možné uspokojení, ale zároveň má jednotlivé věřitele i omezovat, a to tak, aby se každému z nich dostalo přibližně stejného uspokojení jako zbývajícím z nich.⁶⁶ I přes tuto svou funkci však správce není oprávněn vydávat rozhodnutí a podléhá dohlédací a rozhodovací pravomoci soudu.⁶⁷ Protože není správce v zaměstnaneckém poměru, ale je osobou samostatně výdělečně činnou, lze tedy uvést, že insolvenční správce je subjektem, který se svým postavením liší od zbývajících existujících procesních subjektů. A tak jediným subjektem, ke kterému lze insolvenčního správce dle současné platné právní úpravy připodobnit, je jeho „*předchůdce*“ – správce konkursní podstaty – dle již neúčinného zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Dřívější správce konkursní podstaty byl doktrínou definován jako *zvláštní veřejnoprávní orgán, jehož úkolem je zajištění řádného průběhu konkursu*.⁶⁸ Teorie dále správce vymezila těmito třemi pojmovými znaky: **a) veřejný účel; b) ustanovení do funkce z určitého seznamu; a c) pravomoc vystupovat v některých řízeních za dlužníka.**⁶⁹ Dle těchto tří definičních bodů lze pak poměrně snadno dovodit skutečnost, že stejné pojmové znaky splňuje i funkce insolvenčního správce, když

a) veřejný účel lze spatřovat v možnosti omezeného veřejného zásahu do řešení majetkoprávních vztahů osob, u kterých byl zjištěn úpadek;

b) insolvenční správce je do své funkce ustanoven předsedou insolvenčního soudu ze seznamu insolvenčních správců; a

c) insolvenční správce má pravomoc vystupovat v některých právních vztazích namísto dlužníka.

⁶⁴ § 25 insolvenčního zákona

⁶⁵ § 21 insolvenčního zákona

⁶⁶ především tím se liší od osoby soudního exekutora

⁶⁷ tím se pak liší od osoby notáře jakožto soudního komisaře

⁶⁸ Hrstková, Tománek, Některé základní otázky zákona o konkursu a vyrovnání. *Právo a podnikání*. 1994, č. 10, s. 27 a násl.

⁶⁹ ELIÁŠ, Karel. Konkurs. *Právník*. 1995, č. 2, s. 123

Závěrem tohoto odstavce lze tedy říci, že z pohledu právní teorie má insolvenční správce stejné procesní postavení jako měl správce konkursní podstaty, tedy že i **insolvenční správce je zvláštní veřejnoprávní orgán, jehož úkolem je zajištění řádného průběhu insolvenčního řízení.**⁷⁰ O tom, že na insolvenčního správce je v tomto ohledu nahlíženo stejně jako na správce konkursní podstaty, svědčí dále i plenární nálezk Ústavního soudu uveřejněný pod sp. zn. Pl.ÚS 14/10 -1, [Výběr ÚS 1962/2010] ze dne 1. července 2010.⁷¹

2.2.2. Ústavní princip rovnosti

Vzhledem k výše uvedenému se tak na insolvenčního správce nemůže vztahovat čl. 28 Listiny, tedy právo na spravedlivou odměnu. Ale již Ústavní soud České republiky (dále jen „**Ústavní soud**“) dovedl, že se na správce konkursní podstaty (a tedy i na insolvenčního správce – viz podkapitola 2.2.1.) vztahuje princip rovnosti, na základě kterého má insolvenční správce právo na odměnu ve světle ústavních předpokladů odměňování a úhrady nákladů spojených s veřejnou funkcí.⁷²

Při interpretaci ústavního principu rovnosti se Ústavní soud shodl s pojmáním ústavního principu rovnosti tak, jak byl vyjádřen Ústavním soudem ČSFR (R 11, 1992): *"Je věcí státu, aby v zájmu zabezpečení svých funkcí rozhodl, že určité skupině poskytne méně výhod než jiné. Ani zde však nesmí postupovat libovolně. ... Pokud zákon určuje prospěch jedné skupiny a zároveň tím stanoví neúměrné povinnosti jiné, může se tak stát pouze s odvoláním na veřejné hodnoty."* Ústavní soud tak zavrhl absolutní chápání principu rovnosti, když dále k tomu uvedl, že rovnost občanů je třeba chápat jako rovnost relativní.⁷³

Tím přesunul obsah principu rovnosti do oblasti ústavněprávní akceptovatelnosti hledisek odlišování subjektů a práv. Za první hledisko považuje Ústavní soud **vyloučení libovůle**. Druhým hlediskem pak je tímto založené **dotčení některého ze základních práv a svobod.**⁷⁴

⁷⁰ slovo konkurs bylo zde autorem nahrazeno spojením insolvenční řízení z důvodu změny a rozšíření terminologie v nové právní úpravě současného insolvenčního zákona

⁷¹ konkrétněji bod 18. – 25. předmětného plenárního nálezu

⁷² Pl. ÚS 36/01

⁷³ Pl. ÚS 36/93

⁷⁴ Pl. ÚS 4/95: *"nerovnost v sociálních vztazích, má-li se dotknout základních lidských práv, musí dosáhnout intenzity, zpochybňující, alespoň v určitém směru, již samu podstatu rovnosti. To se zpravidla děje tehdy, je-li s porušením rovnosti spojeno i porušení jiného základního práva, např. práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny, některého z politických práv podle čl. 17 a násl. Listiny apod."*

Ústavní soud tak ve své judikatuře interpretuje ústavní princip rovnosti ve smyslu akcesorické i neakcesorické rovnosti.⁷⁵

Dle již několikrát zmíněného plenárního nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 je pak **protiústavní taková nerovnost**, která je **extrémní** (jedna skupina obdrží výrazně nižší odměnu než skupina jiná) a zároveň jí **schází jakýkoli účel a smysl** (od účelu a smyslu, zakládajícího nerovnost subjektů a práv, na tomto místě nutno odlišit příčiny, způsobující takovou nerovnost).⁷⁶

2.2.3. Odlišnost zpeněžení nezajištěného a zajištěného majetku

K tomu, aby šlo fundovaně posoudit, zda opravdu došlo k porušení principu rovnosti tak, jak je uvedeno v předchozí podkapitole, je třeba zodpovědět otázku, nakolik se liší zpeněžení majetku, který je zajištěn ve prospěch zajištěného věřitele a který takto zajištěn není. V tomto srovnání nebudu již uvádět počáteční fázi insolvenčního řízení, která je pro toto srovnání v obou případech obdobná a nemá tak pro účel srovnání žádný vliv. Vynechávám tedy zahájení řízení, zjištění úpadku, přihlášení věřitelů do řízení a sepsání zpeněžovaného majetku do majetkové podstaty dlužníka.

A) Postup při zpeněžování nezajištěného majetku

Poté co správce sepíše daný majetek do majetkové podstaty dlužníka a rozhodne se ho prodat, musí sám zvolit nejvhodnější způsob prodeje daného majetku. Insolvenční správce je následně povinen své rozhodnutí předložit věřitelskému výboru, či zástupci věřitelů ke schválení.⁷⁷ Pokud vysloví věřitelský výbor, či zástupce věřitelů svůj souhlas se zpeněžením správcem navrhovaným způsobem, provede správce zpeněžení majetku stanoveným způsobem, což obnáší např. i sjednávání výhodných podmínek s dražebníkem, zajištění znaleckého posudku atp. Po zpeněžení majetku požádá správce o souhlas věřitelský výbor a následně podá návrh na povolení částečného rozvrhu.⁷⁸ V částečném rozvrhu použije nejprve správce výtěžek pro uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou a jim naroveň postavených, jakož i nákladů, které souvisí se správou majetkové

⁷⁵ Pl. ÚS 36/01

⁷⁶ Pl. ÚS 36/01

⁷⁷ § 286 odst. 2 insolvenčního zákona

⁷⁸ § 301 odst. 1 insolvenčního zákona

podstaty⁷⁹, a poté zbývající výtěžek rozvrhne rovnoměrně mezi přihlášené věřitele podle výše jimi přihlášených pohledávek.

B) Postup při zpeněžování zajištěného majetku

Insolvenční správce je povinen jednat dle pokynů zajištěného věřitele.⁸⁰ Pokud zajištěný věřitel nedá pokyn ke zpeněžení jím zajištěného majetku, je v praxi velmi často k takovému pokynu vyzván. Pokud je zajištěných věřitelů více, musí správci udělit společný pokyn.⁸¹ Insolvenční správce poté musí přezkoumat vhodnost pokynu zajištěného věřitele, případně vyzvat zajištěné věřitele k opravě pokynů tak, aby byly společné. V případě, že pokyn nepovažuje správce za vhodný či pokud nebude udělen společný pokyn, je správce oprávněn pokyn odmítnout a požádat soud o jeho přezkoumání v rámci dohlédací činnosti soudu.⁸² Vzhledem k tomu, že ve většině řízení jsou zajištěnými věřiteli banky, leasingové společnosti, společnosti poskytující nebankovní půjčky a úvěry, či veřejnoprávní orgány, málokdy se shodnou na společném pokynu.⁸³

Má-li správce již udělený pokyn, přistupuje k samotnému zpeněžení majetku stanoveným způsobem. V praxi to nejčastěji znamená uzavření smlouvy s určeným dražebníkem za co nejvýhodnějších podmínek, určení vhodné vyvolávací ceny, vypracování znaleckého posudku, atp. Po zpeněžení majetku je pak správce oprávněn odečíst náklady spojené se správou (4 %), zpeněžením (5 %) majetku a odměnu insolvenčního správce (2 %) a následně podat návrh na soud na vydání výtěžku zpeněžení zajištěným věřitelům.⁸⁴ Po obdržení souhlasu soudu vyplatí správce výtěžek zajištěným věřitelům.⁸⁵

Jak vyplývá z výše uvedeného srovnání obou případů zpeněžení majetku, není mezi oběma způsoby téměř žádný rozdíl. Mírné odlišnosti lze spatřit v ideálním případě, kdy se obě situace budou dít přesně v intencích zákona bez jakýchkoliv komplikací, ale i tak se jedná spíše o nuance, které neodůvodňují rozdíl odměny ve výši 13 %.

⁷⁹ § 296 odst. 1 insolvenčního zákona

⁸⁰ § 293 insolvenčního zákona

⁸¹ § 293 insolvenčního zákona

⁸² § 293 insolvenčního zákona

⁸³ nejčastější rozpor v praxi je v osobě dražebníka a ve vyvolávací ceně majetku, když především společnosti poskytující nebankovní půjčky a úvěry a pak i banky mají své osvědčené dražebníky, kterých se nehodlají vzdát

⁸⁴ § 298 odst. 2 insolvenčního zákona

⁸⁵ § 299 insolvenčního zákona

2.2.4. Modelové příklady

Pro lepší názornost celé situace uvedu dvě reálné situace, které jsem zažil ve své praxi.

Příklad 1

Dlužník vlastní 8 let staré vozidlo – osobní automobil. K vozidlu je zřízeno zástavní právo, když zajištěný věřitel se do insolvenčního řízení přihlásil a své právo ze zajištění uplatňuje. Cena vozidla byla odhadcem stanovena na 10.000,- Kč s DPH.

Insolvenční správce zajistil vozidlo od dlužníka a podařilo se mu sehnat kupce, který je za odhadní cenu ochoten vozidlo koupit. Insolvenční správce o tomto informuje zajištěného věřitele, který následně udílí správci pokyn k prodeji vozidla zájemci za odhadní cenu. Správce tedy sepisuje kupní smlouvu, kterou následně se zájemcem uzavírá, a vozidlo tak prodává přímým prodejem mimo veřejnou dražbu.

Náklady se správou správce neúčtuje, neboť žádné nevznikly. Náklady se zpeněžením účtuje správce na 200,- Kč, neboť musel při převzetí vozidla dočerpát pohonné hmoty. Následně vypočítává svou odměnu ve výši 235,20 Kč (2 % odměna 196,- Kč + DPH 39,20 Kč). Zajištěnému věřiteli tak náleží výtěžek ve výši 9.564,80 Kč. Pokud by správce ve stejném případě měl rozdělit výtěžek mezi nezajištěné věřitele, náležela by mu odměna ve výši 1.764,- Kč (15 % odměna 1.460,- Kč + DPH 294,- Kč). Insolvenční správce tak obdržel o 1.528,80 Kč méně, než kdyby rozděloval výtěžek mezi nezajištěné věřitele.

Příklad 2

Dlužník vlastní nemovitost v hodnotě stanovené znaleckým posudkem na 1,800.000,- Kč. Zajištěný věřitel se řádně přihlásil do řízení a uplatnil své právo na uspokojení ze zajištění. Ve svém pokynu žádal uzavření dražební smlouvy s konkrétním dražebníkem a dále žádal i vyvolávací cenu ve výši 1,100.000,- Kč. Ze zpeněžení předmětu zajištění tak měl přihlášený zajištěný věřitel právo na uspokojení své pohledávky ve výši 1,000.000,- Kč. Insolvenční správce pokyn odmítl s odůvodněním, že lze nemovitost zpeněžit výhodněji, ale soud pokyn věřitele potvrdil. Nemovitost byla za cenu 1,100.000,- Kč vydražena. Po odečtení nákladů na správu (především pojištění nemovitosti) a zpeněžení (odměna dražebníka ve výši 5 %) zbyl výtěžek ve výši 1,000.000,- Kč. Z této částky vypočetl správce svou odměnu 24.000,- Kč (2 % odměna 20.000,- Kč + DPH 4.000,- Kč) a zbytek (976.000,- Kč) vyplatil zajištěnému

věřiteli. Pro úplnost je třeba dodat, že dražebník obdržel za vydražení nemovitosti částku ve výši 66.000,- Kč (5 % odměna 55.000,- Kč + DPH 11.000,- Kč).

V případě rozdělování výtěžku mezi nezajištěné věřitele by činila odměna správce 180.000,- Kč (15 % odměna 150.000,- Kč + DPH 30.000,- Kč). Insolvenční správce tak obdržel o 156.000,- Kč méně, než kdyby rozděloval výtěžek mezi nezajištěné věřitele.

2.2.5. Porovnání s ostatními (obdobnými) právními profesemi

A) Odměna soudního exekutora

Odměna soudního exekutora se určuje dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen „**vyhláška o odměně soudního exekutora**“). Dle § 6 odst. 1 vyhlášky o odměně soudního exekutora pak činí odměna exekutora za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky do 3.000.000,- Kč základu procentní sazbu ve výši 15 %. Zároveň dle § 6 odst. 3 vyhlášky o odměně soudního exekutora musí činit taková odměna nejméně částku ve výši 3.000,- Kč.

Vztáhneme-li tedy výpočet této odměny na modelové příklady uvedené v podkapitole 2.2.4., pak v Příkladu 1 by odměna soudního exekutora činila částku ve výši 3.000,- Kč (15 % z částky 10.000,- Kč je 1.500,- Kč, když však odměna musí činit nejméně 3.000,- Kč) a v Příkladu 2 pak částku ve výši 165.000,- Kč (15 % z částky 1.100.000,- Kč).

B) Odměna advokáta při mimosmluvní odměně

Odměna advokáta se určuje dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „**advokátní tarif**“). V případě poskytování právních služeb ohledně movitostí, jejichž cena by byla stanovena na:

- a) 10.000,- Kč⁸⁶, činí dle § 7 advokátního tarifu mimosmluvní odměna částku ve výši 1.500,- Kč za úkon;
- b) 1.100.000,- Kč⁸⁷, činí dle § 7 advokátního tarifu mimosmluvní odměna částku ve výši 12.700,- Kč za úkon.

V obou případech lze předpokládat, že by byl advokát oprávněn vyúčtovat si odměnu za 4 úkony právní služby (převzetí věci a příprava zastoupení, sepsání listiny o právním úkonu, 1x porada s klientem, 1x jednání s protistranou). V Příkladu 1 by tak advokátovi náležela odměna ve výši 6.000,- Kč bez DPH, v Příkladu 2 pak 50.800,- Kč.

2.2.6. Porušení ústavního principu rovnosti

Dle mého názoru v návaznosti na vše výše uvedené tak odměna stanovená v ust. § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS neprojde testem, který Ústavní soud konstatoval ve svém judikátu, když zde nacházíme nerovnost, která je jednak extrémní, tak i beze smyslu a bezúčelná.

Při posouzení extrémnosti je třeba vycházet především ze srovnání, které jsem provedl v podkapitole 2.2.3. a na konkrétních případech znázornil v podkapitole 2.2.4. Z tohoto srovnání pak vyplývá, že v jednom případě dostane totožný subjekt za tu samou provedenou práci odměnu ve výši 15 % a v druhém případě odměnu ve výši pouhých 2 %. Rozdíl v odměně ve výši 7,5 násobku odměny za stejnou práci stejného subjektu lišící se pouze adresátem platby pak definici extrémnosti zcela jistě splňuje.

Při posuzování účelnosti a smyslu takto extrémního rozdílu je třeba zaměřit se přímo na jediný rozdíl mezi těmito dvěma případy, jak jsem uvedl v předchozím odstavci, a to v osobě adresáta plateb. Snahou Ministerstva spravedlnosti při stanovení nižší odměny v případě vydání výtěžku zajištěnému věřiteli bylo nejspíše zvýšení uspokojení takového věřitele. Tato snaha se zdá na první pohled zcela legitimní avšak pro daný případ účelová, která nemá obdobu ani jinde v právním řádu. Předně lze tento případný argument vyvrátit již samotným nálezem Ústavního soudu, kde soud přímo stanovuje, že *od účelu a smyslu, zakládajícího nerovnost subjektů a práv, na tomto místě nutno odlišit příčiny, způsobující takovou nerovnost*⁸⁸. Druhou skutečností vyvracející tento argument je pak srovnání s odměnou

⁸⁶ podkapitola 2.2.4. Příklad 1

⁸⁷ podkapitola 2.2.4. Příklad 2

⁸⁸ Pl. ÚS 36/01

soudního exekutora, které jsem provedl v podkapitole 2.2.5. písm. B), kde není činěn žádný rozdíl v osobě věřitele při stanovení odměny soudního exekutora. Závěrem je potřeba dodat, že protiústavní je odměna ve výši 2 %, neboť obvyklá je odměna ve výši 15 %, o čemž svědčí i odměňování soudního exekutora.

Dle všeho výše uvedeného tak nezbyvá než konstatovat, že **v případě odměny insolvenčního správce dle § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS došlo k porušení ústavního principu rovnosti** a pokud by Ústavní soud i nadále setrval ve své konstantní judikatuře, měl by toto ustanovení **zrušit jako protiústavní**.⁸⁹

2.3. Odměna insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře

Při řešení úpadku formou oddlužení plněním splátkového kalendáře se stanoví odměna insolvenčního správce dle ust. § 3 písm. b), c) vyhlášky o odměně IS ve spojení s § 7 odst. 4 vyhlášky o odměně IS. Odměna insolvenčního správce tak činí částku ve výši 1.080,- Kč měsíčně (750,- Kč odměna insolvenčního správce, 150,- Kč náhrada hotových výdajů, 180,- Kč DPH) za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře. V případě, že dojde během oddlužení plněním splátkového kalendáře ke zpeněžení majetku sloužícího k zajištění, použije se pro odměnu IS i ust. § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS.⁹⁰

K problematice odměny dle ust. § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS jsem se již obšírněji vyjádřil v předchozí podkapitole.⁹¹ Z toho důvodu se budu v této podkapitole zabývat pouze odměnou dle ust. § 3 písm. c) ve spojení s § 7 odst. 4 vyhlášky o odměně IS.

2.3.1. Určení odměny insolvenčního správce před právní mocí usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře

Dalším pochybením Ministerstva spravedlnosti při určování způsobu odměňování insolvenčních správců je nedostatečnost úpravy odměny správce v oddlužení. Tato

⁸⁹ zde se sluší podotknout, že plenárním nálezem Pl. ÚS 36/01 takto Ústavní soud zrušil ust. § 5 odst. 1 věty druhé a § 8 odst. 3 věty druhé zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů ke dni 31. březnu 2003, čili zrušil ustanovení předpisu vyšší právní síly než je vyhláška o odměně IS

⁹⁰ § 3 písm. c) vyhlášky o odměně IS

⁹¹ podkapitola 2.2.2.

nedokonalost právní úpravy by byla pochopitelná, neboť oddlužení je institut v českém právním řádu nový⁹², přesto mohlo ministerstvo již zjednat nápravu, a to především s přihlédnutím k tomu, že je odměna stanovena vyhláškou, tedy předpisem nižší právní síly, a není zde nutné absolvování zdlouhavého zákonodárného procesu.

Ve vyhlášce o odměně IS totiž není upraveno, **jakým způsobem se určí odměna insolvenčního správce v období po zjištění úpadku a před právní mocí usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře.**

Dle insolvenčního zákona **není možné spolu s rozhodnutím, kterým se zjišťuje úpadek dlužníka, vydat i rozhodnutí, kterým se schvaluje způsob řešení oddlužení plněním splátkového kalendáře.** Tento logický závěr lze presumovat z dikce ust. § 395 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, kde je insolvenční soud povinen zamítnout návrh na povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře, pokud by za 5 let trvání splátkového kalendáře⁹³ byla hodnota plnění nezajištěným věřitelům nižší než 30 % jejich pohledávky, ledaže by tito věřitelé s nižším plněním souhlasili. I kdyby však dlužník ve svém návrhu na povolení oddlužení předložil takový souhlas jím uvedených nezajištěných věřitelů⁹⁴, nebylo by možné rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře vydat, neboť po zveřejnění rozhodnutí, kterým se zjišťuje úpadek dlužníka, je věřitelům poskytnuta lhůta nejméně 30 dní, ve které mohou ještě přihlásit své pohledávky.⁹⁵ Ke dni zjištění úpadku tak **nemusí být insolvenčnímu správci ani soudu dosud známi všichni věřitelé dlužníka, a tudíž ani celková výše přihlášených pohledávek.**

S ohledem na předchozí odstavec je běžným postupem insolvenčních soudů nejprve usnesením zjistit úpadek dlužníka⁹⁶, ustanovit dlužníkovi insolvenčního správce⁹⁷, stanovit termín přezkumného jednání⁹⁸ a povolit oddlužení⁹⁹.¹⁰⁰ Termín přezkumného jednání pak soudy stanovují tak, aby stihl soud předložit insolvenčnímu správci veškeré ve lhůtě došlé přihlášky pohledávek a insolvenční správce měl dostatek času pro sestavení seznamu

⁹² poprvé se objevilo až nyní v insolvenčním zákoně, je tedy účinné teprve od 1. 1. 2008

⁹³ § 398 odst. 3 insolvenčního zákona

⁹⁴ § 392 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona

⁹⁵ § 136 odst. 2 písm. d) ve spojení s § 136 odst. 3, 4 insolvenčního zákona

⁹⁶ § 136 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona

⁹⁷ § 136 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona

⁹⁸ § 136 odst. 2 písm. g) insolvenčního zákona

⁹⁹ § 148 odst. 3 ve spojení s § 397 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁰⁰ např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 42 INS 7846/2011-A-7 ze dne 31. května 2011

přihlášených pohledávek¹⁰¹ a jejich přezkoumání.¹⁰² Přezkumné jednání se však musí konat nejpozději do 3 měsíců po rozhodnutí o úpadku.¹⁰³

Pro toto období¹⁰⁴ tak není uveden způsob, jak určit odměnu insolvenčního správce, když není ani jasné, zda insolvenčnímu správci za toto období náleží odměna. Judikatura v této oblasti prozatím není zcela sjednocena. I přes nynější neexistenci konstantní judikatury však v současné době převládá názor, že insolvenčnímu správci náleží měsíční odměna již od okamžiku zjištění úpadku dlužníka ve výši dle § 3 písm. b) ve spojení s § 7 odst. 3 vyhlášky o odměně IS.¹⁰⁵

V rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 620/2010 ze dne 25. 8. 2010 soud mimo jiné uvádí, že správce činí po rozhodnutí o úpadku úkony směřující ke zjištění majetkových poměrů dlužníka a zabývá se přihláškami pohledávek věřitelů, a tím mu vznikají náklady, které by v případě nepřiznání odměny a hotových výdajů správci musel insolvenční správce nést ze svých prostředků, což však nelze pokládat za žádoucí s ohledem na to, že byly vynaloženy v souvislosti s úkony činěnými v zájmu dlužníka i věřitelů. Z toho důvodu v tomto rozhodnutí Vrchní soud v Praze přiznal insolvenčnímu správci účelně vynaložené hotové výdaje. Obiter dictum pak soud určil, že insolvenčním správci náleží za toto období i odměna dle § 3 písm. b) vyhlášky o odměně IS, již ale v daném případě insolvenční správce ve svém odvolání nepožadoval. Vrchní soud v Praze dále určuje, že hotové výdaje a v jiných případech i odměna by měly být uhrazeny dle ust. § 38 odst. 2 insolvenčního zákona, tedy ze složené zálohy na náklady insolvenčního řízení, popř. z prostředků státu. Z uvedeného rozhodnutí dále vyplývá, že insolvenční správce musí o vyplacení této odměny insolvenční soud požádat.

Tento výklad Vrchního soudu v Praze je dle mého přesvědčení výkladem správným. V případě, že by insolvenčnímu správci nenáležela za uvedené období odměna, vykonával by tak de facto svou funkci pro bono, čímž by mohl být porušen ústavní princip rovnosti.¹⁰⁶

¹⁰¹ § 189 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁰² § 188 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁰³ § 149 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁰⁴ tj. od zjištění úpadku po povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře

¹⁰⁵ viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 373/2010 ze dne 16. července 2010 a 1 VSPH 620/2010 ze dne 25. srpna 2010

¹⁰⁶ blíže viz podkapitola 2.2.3.

Tento výklad soudu pak téměř bezvýhradně uznává i např. Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni či Krajský soud v Ústí nad Labem.

Krajský soud v Hradci Králové souhlasí s názorem Vrchního soudu v Praze, který jsem citoval výše, avšak s drobnými odchylkami. Krajský soud v Hradci Králové především nedovozuje přímo z ust. § 3 písm. b) ve spojení s § 7 odst. 3 vyhlášky o odměně IS, ale dle § 5 vyhlášky o odměně IS.¹⁰⁷ Z hlediska formální správnosti se mi tento postup jeví po právní stránce „čistší“ či správnější, neboť tato zbytková klauzule sice zřejmě nebyla pro tento účel zamýšlena, ale analogicky se na něj vztáhnout dá.

Druhou a z hlediska insolvenčního řízení podstatnější odchylkou pak je určení, z jakých prostředků má být takto přiznaná odměna vyplacena. Vrchní soud v Praze by tuto odměnu vyplácel dle ust. § 38 odst. 2 insolvenčního zákona ze složené zálohy na náklady insolvenčního řízení, popř. z prostředků státu¹⁰⁸, kdežto Krajský soud v Hradci Králové určuje, aby si insolvenční správce vyplatil odměnu za toto období z příjmů dlužníka určených k rozdělení mezi nezajištěné věřitele.¹⁰⁹

A) Navrhovaný postup Vrchním soudem v Praze

Výhodu tohoto postupu lze spatřovat především ve skutečnosti, že takto zpětně přiznaná odměna insolvenčního správce nikterak nenaruší třeba i jedinou měsíční splátku, a tím nedojde ke zmenšení uspokojení věřitelů.

Naopak hlavní nevýhodou takového postupu by bylo zatížení rozpočtu státu, když v téměř každém oddlužení plněním splátkového kalendáře činí takováto odměna částku minimálně 1.080,- Kč, což vzhledem ke značnému nápadu povolených oddlužení, jejichž počet se i nadále navyšuje, způsobí vznik pohledávek po státu v řádu milionů korun.

B) Postup Krajského soudu v Hradci Králové

Výhodou tohoto postupu je pak právě nezatížení státního rozpočtu, neboť veškeré náklady s tím spojené ponese viník celé situace – dlužník. To zároveň odpovídá i „vnitřní soudržnosti“ insolvenčního zákona, když prioritou by mělo být uhradit veškeré náklady

¹⁰⁷ např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 4060/2011-B-12 ze dne 22. srpna 2011

¹⁰⁸ usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 620/2010 ze dne 25. srpna 2010

¹⁰⁹ např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 4060/2011-B-12 ze dne 22. srpna 2011, č. j. KSHK 42 INS 7846/2011-B-12 ze dne 25. srpna 2011 a č. j. KSHK 41 INS 11437/2011-B-10 ze dne 28. listopadu 2011

spojené s insolvenčním řízením z prostředků dlužníka.¹¹⁰ Co se týče úhrady této odměny ze složené zálohy na náklady insolvenčního řízení, tak toto v drtivé většině případu není možné, neboť oddlužení plněním splátkového kalendáře jsou povolena především v řízeních, která byla zahájena na návrh dlužníka a v takovýchto případech je obvyklé, že insolvenční soud nevyužívá svého zákonného práva k uložení povinnosti zaplatit zálohu na náklady insolvenčního řízení.¹¹¹ Záloha na náklady insolvenčního řízení se tak vybírá při dlužnických návrzích spojených s žádostí o povolení oddlužení pouze v případech, „....kdy s ohledem na výši dlužnickových závazků, hodnotu jeho majetku a výši příjmů by v případě rozhodnutí o dlužnickově úpadku byl návrh na povolení oddlužení podle ustanovení § 395 odst. 1 písm. b) IZ zamítnut a dle ustanovení § 396 odst. 1 IZ bylo rozhodnuto o způsobu řešení dlužnickova úpadku konkursem.“¹¹²

Nevýhodu takového postupu pak lze spatřovat ve skutečnosti, že takto zpětně vyplacená odměna může znamenat, že celá první měsíční splátka dlužníka může být použita pouze k uhrazení odměny insolvenčního správce, přičemž právě tato částka pak může dlužníkovi po 5-ti letech chybět při určení, že bylo oddlužení splněno¹¹³, či poté při podání návrhu na přiznání osvobození, aby mu bylo toto osvobození přiznáno.¹¹⁴ Při hodnocení významnosti této nevýhody je pak nutno zvážit především sociální a psychologickou funkci insolvenčního řízení, neboť „možnost zbavit se části svých dluhů tak, jak ji nabízí oddlužení, má poskytnout poctivému dlužníkovi šanci začít znovu bez demotivující vidiny celoživotního splácení starých dluhů a s tím spojených nežádoucích efektů. Poctivý dlužník má takto dostat regulérní možnost trvale vyřešit své dřívější závazky. Předpokladem je dodržení podmínek nastavených zákonem, jejichž základním bodem je uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů alespoň v míře vymezené zákonem.“¹¹⁵

I přes možné částečné zkrácení uspokojení nezajištěných věřitelů se domnívám, že správné řešení zvolil Krajský soud v Hradci Králové. Důvodem pro tento můj názor je skutečnost, že

¹¹⁰ § 38 odst. 1 insolvenčního zákona

¹¹¹ § 108 insolvenčního zákona

¹¹² usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 VSOL 119/2008 ze dne 30. září 2008 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 40 INS 2487/2008,

¹¹³ § 413 insolvenčního zákona

¹¹⁴ § 414 insolvenčního zákona

¹¹⁵ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 925

dlužníkům od okamžiku zahájení insolvenčního řízení až do měsíce, kterým začínají plnit splátkový kalendář, zůstávají veškeré příjmy nabyté za toto období¹¹⁶, a tudíž by případný nedostatek v plnění mohl být vyřešen formou mimořádného příjmu dlužníka a s tím spojené mimořádné splátky nezajištěným věřitelům. Dále se domnívám, že nutnost uhradit pouze 30% ze svých dluhů je natolik benevolentní, že by se již v tomto nemělo z důvodu dodržení principu sociální spravedlnosti více dlužníkům ustupovat.

2.3.2. Přiměřenost odměny insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře

Jak již bylo rozebráno dříve v této kapitole¹¹⁷, činí měsíční odměna insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře částku ve výši 1.080,- Kč včetně DPH. Na otázku, zda je tato odměna pro insolvenčního správce dostatečná, lze odpovědět ano i ne zároveň. Zásadní potíží při paušálním odměňování insolvenčního správce je totiž značná nevyváženost jednotlivých fází tohoto způsobu řešení úpadku. Na následujících řádkách tak hodlám rozebrat přiměřenost odměňování v jednotlivých fázích takového insolvenčního řízení.

A) První fáze

Do první fáze svého dělení bych zařadil již období mezi rozhodnutím o úpadku a povolením oddlužení plněním splátkového kalendáře, a to v návaznosti na podkapitolu 2.3.1. Pro toto období je takto stanovená odměna správce nepřiměřeně nízká. K tomuto závěru mě vede především skutečnost, že právě v tomto období má správce s konkrétním insolvenčním řízením nejvíce práce, neboť se zabývá především prvním zkontaktováním dlužníka, vysvětlení mu základních principů insolvenčního řízení, výzvy k poskytnutí součinností, zjišťování majetku, sepsání majetku do majetkové podstaty, přezkoumávání přihlášených pohledávek, tvorba seznamu přihlášených pohledávek, kroky vedoucí k popření přihlášených pohledávek či jejich částí¹¹⁸ atd. V této části tak insolvenční správce vynaloží nejvíce hotových výdajů (za poštovné či telekomunikační služby) i nejvíce svého času (přezkoumání přihlášek, vytvoření seznamů a soupisů). Zároveň je i insolvenční správce povinen zjistit, zda nenastaly skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení,¹¹⁹ či zda

¹¹⁶ dle § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona již nelze provádět výkon rozhodnutí

¹¹⁷ kapitola 2.3.

¹¹⁸ ať již podání žaloby či vyrozumění o popření

¹¹⁹ § 403 odst. 1 insolvenční zákon

dlužník bude schopen splátkami za 5 let uhradit alespoň 30 % přihlášených pohledávek. Jelikož se veškeré tyto úkony provádějí většinou v průběhu dvou kalendářních měsíců a insolvenčnímu správci tak případně za ně odměna ve výši 2.160,- Kč, jedná se tak o odměnu, která insolvenčnímu správci stěží pokryje hotové výdaje¹²⁰, natož pak poskytne nějaký výdělek.

V této souvislosti se pak jeví jako zajímavý způsob řešení návrh občanského sdružení Turnaround Management Association Česká republika, který by určil zvláštní odměňování insolvenčních správců za agendu pohledávek a přezkumu. Tato odměna by se vyplácela z nově zavedeného soudního poplatku, který by byl hrazen při podání přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení.¹²¹ Tento návrh by byl dle mého názoru vhodným postupem směrem do budoucnosti, a to především z toho důvodu, že insolvenčním správcem sestavený seznam přihlášených pohledávek je exekucním titulem. Z jistého úhlu pohledu by tak v případě zrušení insolvenčního řízení tento seznam nahrazoval pravomocné rozhodnutí soudu. Zároveň by zpoplatnění přihlášky pohledávky mohlo přinést i omezení počtu neexistujících či promlčených pohledávek, a tím by takové přestaly být do insolvenčního řízení přihlašovány. V neposlední řadě by pak tento poplatek přinesl insolvenčnímu správci tolik potřebný finanční kapitál pro řádné a pečlivé přezkoumání přihlášek, i pro počáteční výdaje spojené se zahájením insolvenčního řízení.

B) Druhá fáze

Tato mnou vytyčená fáze nastává po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a trvá až do skončení insolvenčního řízení. Tuto fázi jsem stanovil takto dalece především kvůli tomu, že v době psaní této práce nejsou zatím žádné zkušenosti se závěrečnou fází tohoto způsobu řešení úpadku, neboť právní úprava je účinná od 1. ledna 2008 a splátkový kalendář se stanovuje na 5 let. Prvních pár měsíců po schválení splátkového kalendáře je ještě z pohledu správce náročnějších. V této době především musí zajistit, aby zaměstnavatel dlužníka strhával řádně a včas srážky z jeho mzdy. Dále mohou v této době být řešeny incidenční spory. V takovém případě měsíční srážky odpovídající výši popřené pohledávky je

¹²⁰ zde jsou odvislé od skutečnosti, zda insolvenční správce osobně prověří majetek dlužníka v místě bydliště, když vzhledem k působnosti pro území celého kraje může cestovné v takovém případě činit nezanedbatelné částky

¹²¹ Podněty k revizi právní úpravy insolvenčního řízení a její praktické aplikace. In: [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://www.turnaround.cz/dokumenty/TMA-podnety_k_revizi_pravni_upravy_InsR_cerven_2011.pdf

správce povinen až do pravomocného ukončení incidenčního sporu deponovat na účtu majetkové podstaty. Po skončení incidenčního sporu správce požádá soud o pokyn k vyplacení deponované částky věřiteli¹²² či pokyn k rozdělení mezi ostatní věřitele a vydání nového splátkového kalendáře.¹²³

Po ukončení incidenčních sporů pak již správce vykonává pouze administrativní či dohlédací činnost, při kterých vyplácí splátky v určeném poměru jednotlivým věřitelům a zjišťuje, zda dlužník dodržuje podmínky schváleného oddlužení.¹²⁴ O plnění oddlužení pak správce pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelský výbor.¹²⁵

V případě této fáze je pak odměna ve výši 1.080,- Kč měsíčně dle mého názoru přiměřená, neboť insolvenčnímu správci nevznikají žádné výrazné náklady a ani nejsou na něj kladeny nikterak velké nároky týkající se odborných znalostí.

2.4. Problematika odměny insolvenčního správce ve světle novely zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ze dne 1. 4. 2011

Pro tuto podkapitolu je klíčovým zákon č. 47/2011 Sb. (dále jen „**Novela**“), jímž se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále jen „**zákon o DPH**“). V této Novele je z pohledu insolvenčního práva důležité především ust. § 44 zákona o DPH, které bylo nově zavedeno.

V ust. § 44 odst. 1 zákona o DPH je stanoveno, že *„Plátce, kterému při uskutečnění zdanitelného plnění vůči jinému plátcovi vznikla povinnost přiznat a zaplatit daň a jehož pohledávka, která vznikla nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku, z tohoto plnění doposud nezanikla (dále jen „věřitel“), je oprávněn provést opravu výše daně na výstupu z hodnoty zjištěné pohledávky v případě, že*

- a) plátce, vůči kterému má věřitel tuto pohledávku (dále jen „dlužník“), se nachází v insolvenčním řízení a insolvenční soud rozhodl o způsobu řešení úpadku,*
- b) věřitel přihlásil tuto svoji pohledávku nejpozději ve lhůtě stanovené rozhodnutím soudu o úpadku, tato pohledávka byla zjištěna a v insolvenčním řízení se k ní přihlíží,*

¹²² v případě určení pravosti či výše popřené pohledávky

¹²³ v případě kdy se popřená část pohledávky zjistí jen částečně nebo zůstane popřena v celé výši

¹²⁴ § 412 odst. 1 insolvenčního zákona

¹²⁵ § 412 odst. 2 insolvenčního zákona

c) věřitel a dlužník nejsou osobami, které jsou

1. kapitálově spojenými osobami podle § 5a odst. 3 s tím, že výše podílu představuje alespoň 25 % základního kapitálu nebo 25 % hlasovacích práv těchto osob,
2. osobami blízkými, nebo
3. osobami, které podnikají s plátcem společně na základě smlouvy o sdružení nebo jiné obdobné smlouvy,

d) věřitel doručil dlužníkovi daňový doklad podle § 46 odst. 1.“

Dále pak § 44 odst. 5 zákona o DPH určuje, že „Pokud provede věřitel opravu výše daně podle odstavce 1, je dlužník povinen snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění o částku daně opravenou věřitelem, a to ve výši, v jaké uplatnil odpočet daně z přijatého zdanitelného plnění. Tuto opravu výše daně na vstupu u přijatého zdanitelného plnění je dlužník povinen provést ve zdaňovacím období, v němž byly splněny podmínky podle odstavce 1.“

Tato ustanovení tak svou nejednoznačností výkladu poměrně razantně zasáhla do insolvenčního řízení, protože umožňují značné změny v seznamu přihlášených pohledávek i po prohlášení konkursu, ale především, a to je hlavní potíží z pohledu tématu odměňování insolvenčního správce, jsou tato ustanovení schopna při jednom z možných výkladů způsobit ve většině případů odčerpání veškerých prostředků z majetkové podstaty dlužníka, aniž by došlo k uspokojení jakéhokoli nezajištěného věřitele, čímž by insolvenčnímu správci vznikl nárok pouze na odměnu ve výši 45.000,- Kč.¹²⁶

Praxe nakonec tento výklad popřela s poukazem na to, že by šel zcela vůči základním principům insolvenčního řízení¹²⁷ a zároveň by v něm mohlo být spatřováno i porušení ústavního principu rovnosti účastníků řízení.¹²⁸ Zcela očekávaně se tak proti takovému výkladu vymezily insolvenční soudy,¹²⁹ a dokonce i Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo Ministerstva spravedlnosti (dále jen „expertní skupina“).¹³⁰ Na stranu

¹²⁶ § 1 odst. 5 vyhlášky o odměně IS

¹²⁷ např. princip rovnosti věřitelů dle § 5 písm. b) insolvenčního zákona

¹²⁸ čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny

¹²⁹ jako první Krajský soud v Ostravě usnesením č. j. 14 INS 11497/2010-B-10 ze dne 17. června 2011

¹³⁰ EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 6. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://insolvencizakon.cz/downloads/Vykladove%20stanovisko%20c.%206_2011.pdf

zastávající opačný názor se pak postavilo Generální finanční ředitelství.¹³¹ V praxi tak musela rozhodnout až judikatura insolvenčních soudů, když však celá věc nebyla prozatím ukončena, neboť stále probíhají odvolací řízení v jednotlivých věcech.

2.4.1. Praktické problémy, které Novela vyvolala

Spory mezi Generálním finančním ředitelstvím a insolvenčními soudy (potažmo insolvenčními správci) vyvolaly především tyto dvě otázky:

1) Je možné použít ustanovení Novely i u pohledávek vzniklých před nabytí účinnosti Novely dne 1. dubna 2011? a

2) Má být správce daně uspokojen v insolvenčním řízení jako zapodstatový věřitel poté, co dlužník splní svou povinnost dle § 44 odst. 5 zákona o DPH?

Otázka č. 1

Pro řešení této otázky lze použít jednoduchý výklad dle článku II. bodu 1 Novely, který stanovuje, že pro uplatnění daně z přidané hodnoty za zdaňovací období přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i pro uplatnění práv a povinností s tím souvisejících, se použijí dosavadní právní předpisy, není-li dále stanoveno jinak. Jelikož nikde dále není stanoveno jinak, použijí se v takových případech tehdy účinné právní předpisy.

V této souvislosti je pak nutno odmítnout výklad Generálního finančního ředitelství, že *opravou výše daně (podle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném od 1. dubna 2011) vzniká nová daňová povinnost vztahující se ke zdaňovacímu období po rozhodnutí o úpadku, takže se nová právní úprava uplatní i pro pohledávky věřitelů zúčtované (před opravou výše daně) ve zdaňovacím období, které předchází 1. dubnu 2011.*¹³² Tento výklad nemůže totiž při podrobnějším posouzení uspět, neboť vychází již z nově účinné právní úpravy (§ 44 zákona o DPH), a tak je třeba užít právě článek II. bod 1. Novely, jenž takový výklad přímo vylučuje.

¹³¹ GENERÁLNÍ FINANČNÍ ŘEDITELSTVÍ SEKCE 3, ODBOR NEPŘÍMÝCH DANÍ. Informace GFR k aplikaci § 44 ZDPH - Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xbr/cds/2011_Informace_GFR_aplikace_44_ZDPH.PDF

¹³² GENERÁLNÍ FINANČNÍ ŘEDITELSTVÍ SEKCE 3, ODBOR NEPŘÍMÝCH DANÍ. Informace GFR k aplikaci § 44 ZDPH - Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xbr/cds/2011_Informace_GFR_aplikace_44_ZDPH.PDF

Otázka č. 2

Vyřešení této otázky je již složitější, neboť ji nelze vyřešit pouhým odkazem na přechodné či závěrečné ustanovení Novely. V tomto případě je tak třeba argumentovat základními principy insolvenčního řízení a stejně tak principy ústavními. Pokud by se totiž mělo vycházet z výkladu Generálního finančního ředitelství, nedošlo by v budoucnu v naprosto drtivé většině případů v samotném insolvenčním řízení k uspokojení žádného z přihlášených věřitelů. K tomuto závěru mne vede znění ust. § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, kde je stanoveno, že pokud vzniknou daňové pohledávky po rozhodnutí o úpadku, je na ně nahlíženo jako na pohledávky za majetkovou podstatou a mají tak být uspokojeny v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku.¹³³ Tímto postupem by tak stát předskočil veškeré pohledávky věřitelů, kteří nejsou plátcí DPH, což by tak ve velké části případů znamenalo, že nemusí dojít ani k uspokojení pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou.¹³⁴ Na druhou stranu je třeba uznat, že by se tak podstatně zvýšilo uspokojení přihlášených věřitelů, kteří jsou plátcí DPH, když by místo obvyklého konkursního uspokojení ve výši kolem 5 % byli uspokojeni ve výši 20 %.

Expertní skupina však poměrně trefně poukázala na skutečnost, že *by takovýto postup byl proti základnímu smyslu insolvenčního zákona, když v případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona.*¹³⁵

Expertní skupina tak vyvodila, že „Pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona o DPH, **není pohledávkou za majetkovou podstatou**. Tato pohledávka se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje; oprava výše daně na výstupu provedená věřitelem podle § 44 odst. 3 zákona o DPH totiž nemá za následek zánik byť jen

¹³³ § 168 odst. 3 insolvenčního zákona

¹³⁴ § 169 insolvenčního zákona

¹³⁵ viz Stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. PC. ÚS-st.-1/96 ze dne 21. května 1996

*části pohledávky, kterou tento věřitel přihlásil do insolvenčního řízení ani vstup státu (správce daně) do insolvenčního řízení namísto tohoto věřitele v rozsahu provedené opravy výše daně.*¹³⁶

K tomuto zjištění se sluší na závěr dodat, že výklad expertní skupiny se nedá považovat za právně závazný, když na subjekty insolvenčního řízení může působit toliko vahou své argumentace. V tomto případě se však osobně domnívám, že tento výklad je odůvodněn velmi přesvědčivě a bude tak insolvenčními soudy při případných incidenčních sporech hojně citován. Pokud by totiž insolvenční soudy vycházely více z názoru Generálního finančního ředitelství, došlo by k naprosté deformaci insolvenčního práva v České republice, kdy by byly v insolvenčních řízeních uspokojování pouze plátců daně z přidané hodnoty.

2.4.2. Důvodová zpráva k Novele

Na závěr dodávám, že celému sporu o výklad zákonného ustanovení § 44 zákona o DPH mohlo být zcela předejito, kdyby se k výkladu použilo důvodové zprávy k Novele:

„Jedná se o zavedení nové možnosti opravy výše daně na výstupu u pohledávek za dlužníky (odběrateli) v insolvenčním řízení, a to v souvislosti s negativním vývojem ekonomické situace. Tento návrh aktivně reaguje na současnou ekonomickou situaci a je protikrizovým opatřením s cílem pomoci firmám, jejichž cash-flow snižují nedobytné pohledávky za podniky v platební neschopnosti.

V souvislosti s dopady světové finanční krize, stále více přibývá firem, které se nachází v konkurzním řízení, a tudíž nejsou schopny dostát svým závazkům vůči věřitelům (dodavatelům). Vzniklé pohledávky za odběrateli (dlužníky) řada dodavatelů (věřitelů) není schopna vymoci v plné výši. Tento fakt se negativně projevuje v ekonomické situaci dosud „životaschopných“ podniků.

Na základě tohoto ustanovení bude mít věřitel (dodavatel) takto nárok na opravu výše daně na výstupu, pokud mu jeho odběratel (dlužník) nezaplatil za dodané zboží nebo poskytnutou službu a insolvenční soud proti odběrateli zahájil insolvenční řízení. V předloženém návrhu se

¹³⁶ EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 6. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://insolvencizakon.cz/downloads/Vykladove%20stanovisko%20c.%206_2011.pdf

jedná o pohledávky, které vznikly nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku. Návrh prozatím upravuje pouze problematiku konkurzního řízení. Navrhnuté opatření bude po určité časové době jeho „fungování“ vyhodnoceno a dojde k případnému rozšíření.

Návrh je plně v souladu se směrnicí Rady 2006/112/ES, článek 90 a 185. Obdobná úprava platí nejméně ve dvanácti členských státech EU, tento režim je v různých formách implementován v následujících členských státech: Belgie, Lucembursko, Dánsko, Německo, Francie, Portugalsko, Irsko, Rakousko, Itálie, Řecko, Lotyšsko a Velká Británie. Toto opatření bude mít sice bezprostředně negativní dopad na státní rozpočet, ale je potřeba vzít v úvahu i doprovodné (nepřímé) efekty, mimo jiné zachování životaschopnosti firem, umožnění překonání současné negativní ekonomické situace a zachování pracovních míst.

Za podstatné je třeba upozornit, že každé plnění se považuje za samostatné zdanitelné plnění. Návrh dále upřesňuje přesný postup nejen v okamžiku „prvního“ provedení opravy výše daně, ale i následné případy, jako je částečné či plné uspokojení pohledávky, postoupení pohledávky či řešení situace při zrušení registrace věřitele.“¹³⁷

Z této důvodové zprávy tak vyplývá, že účelem Novely je pouze ulehčit ekonomickou situaci subjektům majícím pohledávku po dlužníkovi, který není s to dostát svým závazkům, nikoli pak odčerpávání finančních prostředků z majetkových podstat dlužníků, což v návaznosti na Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. května 1996, sp. zn. PC. ÚS-st.-1/96 odpovídá i závěrům expertní skupiny.

2.5. Odměňování insolvenčního správce de lege ferenda

Jak jsem již uvedl v předchozích částech této kapitoly, je současné nastavení odměňování insolvenčního správce značně problematické. Lapidárně řečeno, pokud by se absolvent příslušného pětiletého magisterského studijního programu rozhodl udělat příslušné zkoušky a stát se insolvenčním správcem, neměl by dle současné právní úpravy šanci tuto funkci vykonávat jako jedinou výdělečnou činnost, neboť by mu odměna správce jednoduše nestačila k uživení se.

¹³⁷ POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 6. VOLEBNÍ OBDOBÍ, OD 2010. Sněmovní tisk 129/0, část č. 1/4 Novela z. o dani z přidané hodnoty - EU. [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=129&CT1=0#prilohy>

Předně má správce ze zákona povinnost na vlastní náklady uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho funkce.¹³⁸ Povinnost uzavřít takové pojištění je zároveň už prerekvizitou k vydání povolení k výkonu funkce insolvenčního správce.¹³⁹ Již takovéto pojištění přináší nemalé výdaje, a to ještě před vydáním povolení pro výkon funkce.

Může být namítáno, že obdobně složitou pozici mají absolventi i v ostatních právnických profesích, ale na rozdíl od advokátů, notářů či soudních exekutorů nemůže insolvenční správce počet „svých“ dlužníků nikterak ovlivnit a je tak zcela závislý na případech přidělených mu soudem. V praxi se tak ukazuje, že musí vykonávat svou funkci alespoň ze začátku pouze jako vedlejší činnost, když logicky musí dát přednost výkonu činnosti, která mu přináší finanční obživu. Nezřídka se tak stává, že správce nepostupuje s nejvyšší možnou pečlivostí, protože pro takový postup zkrátka nemá prostor, což jistě není v zájmu věřitelů ani dlužníka.

Možným řešením této situace by mohla být **jednorázová bezúročná půjčka od soudu, potažmo státu**, kterou by se insolvenční správce **zavázal použít pro výkon své funkce insolvenčního správce** a kterou by se správce **zavázal splácet dle stavu jednotlivých insolvenčních řízení, a splatit ji nejpozději do 2 let od jejího poskytnutí**. Tato půjčka by byla pro veřejné rozpočty poměrně bezpečnou investicí, neboť insolvenční správce již absolvováním magisterského studijního programu a následných zkoušek insolvenčních správců prokázal vysoké odborné kvality, a tak riziko nesplacení půjčky je poměrně malé. Zároveň by se jednalo pouze o několik půjček ročně, takže by veřejné rozpočty nebyly těmito výdaji nikterak extrémně zatíženy. Jelikož pak v jednotlivých řízeních ustanovuje insolvenčního správce do funkce insolvenční soud na základě určení předsedou insolvenčního soudu¹⁴⁰, bylo by možné přidělit začínajícím správcům větší množství insolvenčních řízení tak, aby správce co nejdříve získal dostatečné finanční prostředky.

Dalším problémem, který jsem zde již přestřel, je mnou domnělá protiústavnost § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně IS. V tomto případě by nebyla úprava de lege ferenda nikterak složitá, stačilo by vztáhnout na úpravu odměny správce určenou z výtěžku zpeněžení připadajícího na

¹³⁸ § 23 insolvenčního zákona

¹³⁹ § 6 odst. 1 zákona o insolvenčních správcích

¹⁴⁰ § 25 odst. 2 insolvenčního zákona

zajištěného věřitele úpravu odměny určené z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele dle ust. § 1 odst. 3 vyhlášky o odměně IS.

Velmi přínosným se mi také jeví návrh **zpoplatnění podání přihlášek do insolvenčního řízení**. Jako vhodný způsob zpoplatnění by bylo možné zvolit formu soudního poplatku.¹⁴¹ Tyto poplatky by byly vyplaceny správci jako zvláštní odměna za přezkoumání pohledávek, a to nejpozději do 5 dnů po skončení přezkumného jednání, na kterém by byla pohledávka přezkoumána. Lhůta pro zaplacení soudního poplatku by trvala nejdéle do skončení přezkumného jednání. V případě marného uplynutí lhůty by insolvenční soud přihlášku bez návrhu odmítl. Co se týče výše soudního poplatku, bylo by třeba zohlednit skutečnost, že v insolvenčním řízení nemusí být a často ani nebývá pohledávka uspokojena v plném rozsahu, kdy výše uspokojení především v případě úpadku řešeném konkursem není předem známa. Z toho důvodu bych navrhoval stanovit výši soudního poplatku dle počtu přihlášených pohledávek i s částečným přihlédnutím k hodnotě přihlašovaných pohledávek. Konkrétní výše by bylo potřeba stanovit tak, aby poplatek nepřevyšoval výši předpokládaného uspokojení věřitele a zároveň aby nebránil možnosti věřitelů uplatňovat své pohledávky v insolvenčním řízení. Vhodná výše by tak v případě pohledávek nad 20.000,- Kč měla činit částku ve výši 1.000,- Kč, kdy se stoupajícím počtem pohledávek by měla být sazba soudních poplatků degresivní.

¹⁴¹ zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

3. Zákonná povinnost pojištění insolvenčního správce

Jednou ze základních zákonných povinností insolvenčního správce je *uzavřít na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho funkce nebo s činností jeho zaměstnanců pro celou dobu trvání jeho funkce; uzavření této smlouvy je podmínkou pro zápis do seznamu podle § 21 odst. 1 a pro ustanovení insolvenčního správce podle § 22 odst. 2.*¹⁴² Bez splnění této zákonné podmínky uzavřít smlouvu o pojištění za škodu ani nevydá ministerstvo spravedlnosti insolvenčnímu správci povolení k výkonu činnosti, a to jak fyzické osobě¹⁴³, tak i veřejné obchodní společnosti a zahraniční společnosti.¹⁴⁴ Insolvenční správce má povinnost být pojištěn i v případě pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce¹⁴⁵, nedošlo-li k pozastavení práva z důvodu, že se insolvenční správce stal dle § 9 odst. 1 písm. d) insolvenčního zákona ohlášeným společníkem veřejné obchodní společnosti, nebo zahraniční obchodní společnosti.¹⁴⁶ V případě, že v průběhu výkonu funkce insolvenčního správce zanikne pojištění insolvenčního správce, může to mít za následek závažné porušení důležité povinnosti uložené mu zákonem, což by znamenalo zproštění z funkce insolvenčního správce soudem, a to na návrh věřitelského orgánu, dlužníka či i bez takového návrhu.¹⁴⁷ Takovýto zánik pojištění může v konečném důsledku znamenat až zrušení povolení vykonávat činnost insolvenčního správce ministerstvem spravedlnosti.¹⁴⁸

Zákonodárce pak svěřuje do působnosti ministerstva spravedlnosti pravomoc vyhláškou určit minimální limit pojistného plnění a minimální standardy pojištění.¹⁴⁹ Ministerstvo spravedlnosti této své pravomoci využilo dne 22. listopadu 2007, když vydalo vyhlášku č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců (dále jen „**vyhláška o pojištění IS**“). Ve vyhlášce o pojištění IS stanovuje ministerstvo spravedlnosti minimální limit pojistného plnění pro insolvenčního správce fyzickou osobu i veřejnou obchodní společnost a zahraniční obchodní společnost

¹⁴² § 23 insolvenčního zákona

¹⁴³ § 6 odst. 1 písm. f) zákona o IS

¹⁴⁴ § 8 odst. 1 písm. c) zákona o IS

¹⁴⁵ § 11 odst. 1 zákona o IS

¹⁴⁶ § 11 odst. 2 písm. b) zákona o IS

¹⁴⁷ § 32 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁴⁸ § 13 odst. 1 písm. a), b) zákona o IS

¹⁴⁹ § 39 zákona o IS

shodně na 1.000.000,- Kč¹⁵⁰, když v případě insolvenčního správce veřejné obchodní společnosti a zahraniční obchodní společnosti se tato částka ještě násobí počtem ohlášených společníků.¹⁵¹

Z výše uvedeného je záměr zákonodárce zřejmý a podmínky jsou stanoveny zcela jasně. *Přijatá právní úprava se snaží do všech důsledků minimalizovat možná rizika vzniku škody v souvislosti s tím, že odpovědnost insolvenčního správce za nakládání s majetkem patřícím do majetkové podstaty je mimořádně vysoká. Zákon proto vyžaduje pojištění u osoby, která v seznamu již evidována je, a jestliže tam dosud evidována není, požaduje, aby tato osoba byla v souvislosti s výkonem funkce správce pojištěna nejpozději v době svého eventuálního ustavení do funkce správce.*¹⁵²

3.1. Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

3.1.1. Skutkový stav

Stěžovatel, ruský občan, pan V. M. Kotov (dále jen „**stěžovatel**“) si v dubnu 1994 uložil 3.300,- rublů na spořicí účet v komerční bance „Jurak“ (dále jen „**banka**“) s ročním úrokem ve výši 200 %. V srpnu 1994 změnila banka úrokovou sazbu, a z toho důvodu požádal stěžovatel o zrušení účtu. Banka mu však oznámila, že vzhledem k nedostatku hotovosti mu nemůže vyplatit původní částku ani úroky k ní přirostlé. Stěžovatel se tak domáhal úhrady dlužné částky soudně, kdy spolu s dlužnou částkou požadoval navíc i úrok z prodlení ve výši 3 % za každý den prodlení, náhradu škody a morální újmy. Dne 21. března 1995 získal stěžovatel pravomocný rozsudek, ve kterém příslušný soud určuje, že má banka povinnost zaplatit stěžovateli celkovou částku ve výši 10.156,- rublů. Banka ničeho nehradila a vzhledem k ruské ekonomické situaci, zvýšil soud 5. dubna 1996 z důvodu inflace tuto částku na částku 17.983,- Kč.

¹⁵⁰ § 2 odst. 1 vyhlášky o pojištění IS

¹⁵¹ § 2 odst. 2 vyhlášky o pojištění IS

¹⁵² Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 53

Mezitím byl na banku dne 16. června 1995 Krásnodarským arbitrážním soudem¹⁵³ na návrh Ruské centrální banky a Ruské spořitelny prohlášen konkurs, když 19. července téhož roku jmenoval likvidátora pro provedení likvidace banky.¹⁵⁴ Dne 11. ledna 1996 schválil arbitrážní soud předběžnou rozvahu konkursu a likvidátor v součinnosti s věřitelským orgánem určili kategorie věřitelů, přičemž u přibližně 10 % věřitelů (cca. 700 věřitelů) bylo rozhodnuto o vyplacení celé dlužné částky včetně úroků, a u zbývajících částí věřitelů, že budou uspokojeni ve stejném poměru.

Stěžovatel zaslal likvidátorovi žádost o uplatnění své pohledávky v konkursu. Dne 6. dubna 1998 obdržel plnění dle pravidla poměrného uspokojení částku ve výši 0,78 % ze své pohledávky, tedy 140,- rublů a zbývajících část mu měla být vyplacena v rámci dalších prostředků uvolněných po provedení dalších budoucích úkonů v průběhu likvidace.

Stěžovatel napadl postup likvidátora u příslušného soudu. Nesouhlasil především s postupem vyplacení 100 % pohledávek některým z věřitelů, když likvidátorem a věřitelským orgánem určená skupina věřitelů neměla žádnou oporu v tehdy platných právních předpisech Ruské federace. Toto soudní řízení po využití opravných prostředků likvidátorem stěžovatel vyhrál. Kasační soud svým rozhodnutím ze dne 26. srpna 1998 určil, že likvidátor vykonal rozhodnutí, které věřitelský výbor přijal v rozporu se zákonem.¹⁵⁵ Pro nedostatek majetku však nebylo možno toto rozhodnutí vykonat.

Stěžovatel tedy podal další žalobu, ve které požadoval přímo po osobě likvidátora zaplacení zbývajících dlužné pohledávky, kterou měl za bankou, spolu s úroky a náhradou morální újmy způsobené nezákonným postupem likvidátora.

Arbitrážní soud tuto žalobu z důvodu překážky *rei iudicate* zamítl, stejně jako následně odvolací senát arbitrážního soudu, když tvrdily, že nárok byl již přiznán rozsudky z roku 1996. Zároveň neuznaly nárok stěžovatele na úroky po prohlášení konkursu, neboť na tyto dle platných zákonů nemá stěžovatel nárok. Federální arbitrážní soud pro Severní Kavkaz následně dne 9. června 2009 taktéž zamítl i kasační stížnost, kde sice shledal porušení zákona ze strany likvidátora, ale vzhledem k nemožnosti uspokojení všech věřitelů první skupiny

¹⁵³ vzhledem k tomu, že nelze použít českou terminologii označení soudu, ponechám v tomto případě doslovný překlad označení soudu

¹⁵⁴ osoba s obdobným procesním postavením jako má v českém právu insolvenční správce

¹⁵⁵ srov. § 18 - § 22 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

v plné výši dovodil, že stejně by stěžovatel nebyl uspokojen více než již uspokojen byl. Použil i argument, že likvidační řízení i nadále probíhá a je tak možné, že pohledávka stěžovatele bude v tomto řízení uspokojena. Hned 18 dní poté však arbitrážní soud schválil rozvalu předloženou likvidátorem a schválenou věřitelským orgánem a konkurzní řízení pro nedostatek majetku zastavil.

Následně však podal dne 31. ledna 2001 předseda Nejvyššího arbitrážního soudu Ruské federace stížnost pro porušení zákona ohledně rozhodnutí uvedených v předchozím odstavci, neboť soud prvního stupně, odvolací soud i kasační soud nebyly podle něj soudy věcně příslušnými, když žaloby neměly být posouzeny v rámci konkursního řízení arbitrážními soudy, ale soudy obecnými, protože se jednalo o spor mezi stěžovatelem a likvidátorem. Stížnosti předsedy Nejvyššího arbitrážního soudu bylo vyhověno, když dne 17. dubna 2011 se předsednictvo ztotožnilo se stížností předsedy a veškerá tato rozhodnutí zrušilo. Stěžovatel proti tomuto rozhodnutí podal návrh na přezkoumání, ale návrh byl zamítnut pro svou neopodstatněnost.¹⁵⁶

Stěžovatel se proto obrátil na Ústavní soud Ruské federace, který však nálezem ze dne 12. března 2001 ústavní stížnost zamítl, neboť dle jeho názoru nebylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces.¹⁵⁷

3.1.2. Stížnost k ESLP

Stěžovatel se vzhledem ke všemu výše uvedenému obrátil se svou stížností k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „**ESLP**“). Ve své stížnosti namítal, že mu bylo znemožněno dosáhnout skutečného zaplacení jeho pohledávky, a to z důvodu protiprávního rozdělení majetku likvidátorem, čímž mělo dojít k porušení čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu ze dne 20. března 1952 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „**Protokol č. 1**“). Konkrétně tak mělo být porušeno právo, že *Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku*

¹⁵⁶ srov. § 24 - § 32 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

¹⁵⁷ podrobněji § 37 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

*s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.*¹⁵⁸

Ruská federace podala prostřednictvím své vlády předběžnou námitku, neboť se domnívala, že je stížnost nepřístupná, protože nedošlo ze strany stěžovatele k vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. ESLP tuto námitku nepřijal.¹⁵⁹

Vláda Ruská federace tak podala ke stížnosti doplnění vyjádření, ve kterém tvrdí, že stát nenese žádnou odpovědnost za selhání dobrovolných obchodních vztahů mezi soukromou bankou a stěžovatelem. Zároveň stát nijak nezasahoval do těchto vztahů a nezpůsobil omezení práva stěžovatele pokojně užívat svůj majetek. Zásah do majetkové sféry stěžovatele byl způsoben bankou a likvidátorem, když žádný zákon Ruské federace neurčuje, že by stát byl povinen nahradit stěžovateli způsobenou škodu. Ruská federace je tak odpovědna pouze za určení poměrného uspokojení při rozdělení prostředků mezi jednotlivé věřitele. Tuto povinnost stát splnil vydáním příslušného ustanovení zákona a nemůže odpovídat za skutečnost, že nebylo v soukromé společnosti dostatek finančních prostředků k úhradě veškerých závazků banky.

Vláda dále tvrdila, že likvidátor vystupuje v konkursním řízení jako soukromá osoba a za jakékoliv vadné plnění či neplnění je tak osobně odpovědný. Dohled nad jeho činností pak náleží příslušnému arbitrážnímu soudu. Ruská federace tak uzavírá, že splnila veškeré své povinnosti vyplývající z čl. 1 Protokolu č. 1, když stanovila zákonná pravidla pro spravedlivé rozdělení majetku i opravné prostředky pro zmírnění následků vad konkursního řízení a protiprávních jednání, ke kterým by při tomto řízení mohlo dojít.¹⁶⁰

¹⁵⁸ čl. 1 odst. 1 Protokolu č. 1

¹⁵⁹ srov. § 39 - § 41 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

¹⁶⁰ srov. § 42 - § 46 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

3.1.3. Rozhodnutí ESLP

ESLP nejprve dovozuje, že celý případ nespočívá v samotném konkursním řízení, ale spadá pod první pododstavec čl. 1 Protokolu č. 1, když stěžovatel byl v rámci tohoto řízení definitivně zbaven majetku.¹⁶¹

ESLP souhlasí s argumentem Ruské federace, že stát neodpovídá za závazky soukromé banky, ale hlavní otázku celého případu staví na tom, zda stát odpovídá za jednání či opomenutí likvidátora.¹⁶²

ESLP v tomto rozhodnutí dovozuje, že likvidátora lze považovat za představitele státu. Toto vyvozuje především ze zákonných požadavků na uchazeče o funkci likvidátora a jeho vlastností, kde však není zákonem stanoveno, zda se jedná o soukromou osobu či úředníka. I přestože by toto bylo zákonem stanoveno, domnívá se ESLP, že se stát nemůže vyhnout odpovědnosti tím, že na takovou soukromou osobu přenesl své povinnosti. V rámci zákonem stanovených pravomocí **vykonává likvidátor funkci, která spadá pod výkon veřejné moci, a jeho úkolem je zajistit rovnováhu mezi obecným zájmem a právy jednotlivců.** ESLP tak dovozuje, že **stát je odpovědný za jednání i opomenutí likvidátora.**¹⁶³

ESLP tak následně dovozuje, že v tomto konkrétním případě došlo k protizákonnému postupu likvidátora, a dokonce i k porušení zákonné zásady poměrného uspokojení, a proto konstatuje, že postup likvidátora je třeba považovat za zbavení majetku, přestože jej stěžovatel nebyl zbaven formálně.¹⁶⁴ Stěžovatel tak byl protiprávně zbaven svého majetku, a to způsobem neslučitelným s jeho právem pokojně užívat majetek, čímž došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1.¹⁶⁵

¹⁶¹ § 50 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

¹⁶² § 51 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

¹⁶³ § 52 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00; srov. § 53, 54 Sychev v. Ukraine, rozsudek senátu ESLP (2. sekce) ze dne 11. října 2005, stížnost č. 4773/02

¹⁶⁴ § 41, 42 Papamichalopoulos and Others v. Greece, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 24. června 1993, stížnost č. 14556/89

¹⁶⁵ § 61 Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

3.2. Vliv rozsudku ESLP na český právní řád

V předchozí kapitole jsem poukázal na judikaturu ESLP, která se dá považovat již vzhledem k počtu odkazovaných případů za konstantní. Argumenty ESLP jsou navíc velmi přesvědčivé, když zároveň zde odkazují na podkapitulu č. 2.2.1. a plenární nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/10 -1, [Výběr ÚS 1962/2010], kde i česká právní teorie je při definování postavení insolvenčního správce v souladu s názorem ESLP. Nyní tedy zbývá zodpovědět otázku, jaký může mít toto rozhodnutí vliv na tuzemský právní řád, především pak na povinné zákonné pojištění správce.

3.2.1. Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu ČR

Ještě před samotným posouzením vlivu uvedeného rozsudku ESLP je třeba nejprve uvést dosavadní konstantní judikaturu Nejvyššího soudu ČR ve věci odpovědnosti správce v důsledku porušení jeho povinností.

Tato judikatura byla založena již v rozhodnutích proti správcům konkursní podstaty, konkrétně pak rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2123/2001 ze dne 12. března 2003. V tomto případě byl správce konkursní podstaty zemědělského družstva zažalován jako fyzická osoba společně s likvidátorem téhož družstva, a to z důvodu, že žalobci způsobili porušením svých povinností škodu. Soud prvního stupně opravdu dovedl porušení povinnosti, ale pouze správce konkursní podstaty, neboť likvidátor se pouze řídil pokyny správce. Správce proti tomuto rozhodnutí podal odvolání. Odvolací soud mu vyhověl a zamítl žalobu i proti správci konkursní podstaty, neboť správce mohl být dle názoru odvolacího soudu odpovědný pouze dle § 420 odst. 2 občanského zákoníku, kdy škoda byla způsobena při výkonu činnosti jak správce, tak likvidátora, a nemohou tedy za ní odpovídat jako fyzické osoby. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Nejvyšší soud jakožto soud dovolací pak žalobci vyhověl a zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a vrátil mu věc k novému projednání.

Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí především dovedl, že správce konkursní podstaty *odpovídá za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinností uložené správci zákonem (včetně povinnosti provádět funkci řádně a odborně) nebo soudem (buď soudním rozhodnutím anebo opatřením v rámci dohlédací činnosti) v souvislosti s výkonem funkce správce proto podle § 420 odst. 1 občanského zákona*

*odpovídá správce jako fyzická osoba (advokát, notář, či jiná fyzická osoba) ustanovená soudem, jak to vyplývá z dikce ust. § 8 odst. 1, 2 zákona o konkursu a vyrovnání.*¹⁶⁶

Další judikaturou pak Nejvyšší soud ČR setrval na svém posouzení dle výše citovaného rozsudku, když pak především určil jako věcně příslušný soud v prvním stupni pro řešení sporů vyplývajících z odpovědnosti správce v důsledku porušení jeho povinností soud okresní, nikoli konkursní, a to z důvodu, že se nejedná o spor vyvolaný konkursem.¹⁶⁷

Jak jsem již uvedl dříve v této práci, lze pak z judikatury, zákona i teorie dovodit, že správce konkursní podstaty má obdobné postavení jako insolvenční správce, a z toho důvodu tak byla rozhodovací praxí převzata i výše uvedená judikatura Nejvyššího soudu ČR.¹⁶⁸

3.2.2. Závaznost rozhodnutí ESLP ve vztahu k českému právu

Předně je třeba uvést, že Česká republika se stala smluvní stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších Protokolů (dále jen „**Úmluva**“) dne 1. 1. 1993 jako nástupnický stát České a Slovenské federativní republiky. V Úmluvě je pak stanoveno, že se vysoké smluvní strany zavazují, že se budou řídit konečným rozsudkem Soudu (ESLP) ve všech případech, jichž jsou stranami.¹⁶⁹ Z výše uvedeného pak Nejvyšší soud ČR dovodil, že rozsudky ESLP nemají povahu precedentu a jsou závazné pouze pro strany konkrétního případu.¹⁷⁰

Toto rozhodnutí však vyvolalo kritiku z řad odborné veřejnosti, kdy je poukazováno především na vnitřní kontradiktornost. Ze všech těchto kritik vyberu názory Doc. JUDr. **Zdeňka Kühna**, Ph.D., LL.M., S.J.D., který *souhlasí se závěrem, že judikatura ESLP není pro české soudy striktně formálně závazná, tato judikatura normativně působí a ukládá soudům povinnost vzít ji v úvahu a aplikovat ji, ledaže domácí soud dovodí její neaplikovatelnost z jiných důvodů (zejm. skutková či právní odlišnost kauzy posuzované domácím soudem a kauzy řešené ESLP). Nejvyšší soud má tedy povinnost věnovat se*

¹⁶⁶ rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2123/2001 ze dne 12. března 2003

¹⁶⁷ rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2816/2007 ze dne 11. srpna 2009

¹⁶⁸ podle osobního rozhovoru s JUDr. Jolanou Maršíkovou (místopředsedkyní Krajského soudu v Hradci Králové pro věci obchodní a správní a členky Expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti pro insolvenční právo), v budově Krajského soudu v Hradci Králové, Československé armády 218, Hradec Králové, dne 27. března 2012

¹⁶⁹ Článek 46 odst. 1 Úmluvy

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 789/2003 ze dne 26. srpna 2003

*argumentům o použitelnosti lidskoprávních mezinárodních smluv a judikatury ESLP podstatně podrobněji, než tak učinil.*¹⁷¹

Dále pak ten samý autor uvádí, že *ač se nejedná o závaznou judikaturu v pravém slova smyslu, české orgány jsou povinny výklad stanovený orgány Evropské úmluvy při vnitrostátní aplikaci jejích ustanovení respektovat. Judikaturu ESLP tak může český soud odlišit, či zdůvodnit, proč není výklad podaný ESLP pro daný případ akceptovatelný. Nemůže však existující a známou judikaturu ESLP ignorovat.*¹⁷²

3.2.3. Vliv judikatury ESLP na povinnost pojištění insolvenčního správce

Vzhledem k tomu, že judikatura ESLP není pro české soudy právně závazná, nelze ani vycházet z automatické premisy, že stát ručí za případnou škodu způsobenou jednáním či opomenutím insolvenčního správce. Této skutečnosti odpovídá i ustálená judikatura Nejvyššího soudu ČR, jak jsem uvedl výše. Domnívám se však, že v případě, kdy by takový hypotetický případ nastal, a české soudy by musely o této věci rozhodnout, pak vzhledem k nahlížení současné právní teorie by se musely ve své judikatuře vypořádat i s rozhodnutím ESLP a v konečném důsledku pak **neměly jinou možnost než dovést odpovědnost státu za škodu způsobenou při výkonu funkce insolvenčního správce.** Nelze dle mého názoru dovést, že by postavení insolvenčního správce bylo v České republice podle současné právní úpravy výrazně odlišné od postavení správce v citovaných judikátech ESLP.

I přes tuto skutečnost však tento názor neznamena, že by insolvenční správce nemusel být pojištěný proti odpovědnosti za škodu. Zde je pořád třeba mít na zřeteli, že se jedná o **povinnost uloženou zákonem** a zároveň i **předpoklad pro získání povolení vykonávat činnost** insolvenčního správce, a jako taková musí být splněna. Dle mého názoru ale zcela postačí, pokud insolvenční správce splní tuto povinnost na spodní hranici limitu ve výši 1.000.000,- Kč.¹⁷³ Jakékoliv pojištění nad tuto hranici by bylo ze strany insolvenčního správce zbytečným výdajem, neboť v případě vzniku vyšší škody než bude činit pojištění insolvenčního správce, uhradí takto vzniklou škodu stát.

¹⁷¹ KÜHN, Zdeněk. K otázce závaznosti rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro domácí soudnictví. *Právní rozhledy*. 2005, č. 1.

¹⁷² KÜHN, Zdeněk., Michal BOBEK a Radim POLČÁK. *Judikatura a právní argumentace: Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. Praha: Auditorium, 2006.

¹⁷³ § 2 odst. 1 vyhlášky o pojištění IS

4. Pojem zajištěného věřitele

V této kapitole bych se rád zabýval postavením zajištěného věřitele v insolvenčním právu a některými aplikačními problémy, které přináší zákonná úprava insolvenčního zákona.

4.1. Zákonná úprava postavení zajištěného věřitele

Pojem zajištěného věřitele je zcela správně a logicky upraven hned na začátku insolvenčního zákona, neboť se jedná o jeden z fundamentálních subjektů, který v insolvenčním právu nalezneme. Konkrétně je zajištěným věřitelem věřitel, *jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.*¹⁷⁴ Specifičnost postavení zajištěného věřitele od postavení věřitele nezajištěného pak spočívá především v tom, že nemusí s ostatními věřiteli čekat na vydání rozvrhového usnesení při způsobu řešení úpadku konkursem, ale může být uspokojen ze zajištění již v průběhu insolvenčního řízení.¹⁷⁵

Zajištěný věřitel uplatňuje svou pohledávku po dlužníkovi přihláškou, ve které se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které zajištění osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají. To platí i tehdy, jde-li o zajištěné věřitele, kteří mohou pohledávku vůči dlužníkovi uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.¹⁷⁶ V tomto směru tedy nemá zajištěný věřitel oproti nezajištěnému věřiteli žádnou výhodu. Platí pro něj tytéž lhůty a ani on, i když je ve většině případů soudu, správci i dlužníkovi znám, není nikterak na dlužníkův úpadek upozorněn, což pro něj může mít leckdy fatální následky.¹⁷⁷ Zajištěný věřitel tak musí svou přihlášku podat ve lhůtě stanovené insolvenčním soudem dle § 136 odst. 3 insolvenčního zákona.

Co se týče uspokojení zajištěného věřitele, tak zajištění věřitelé se v rozsahu zajištění uspokojují ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla

¹⁷⁴ § 2 písm. g) insolvenčního zákona

¹⁷⁵ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 8

¹⁷⁶ § 166 insolvenčního zákona

¹⁷⁷ k tomuto problému se dále vrátím v samostatné podkapitole

jejich pohledávka zajištěna, nestanoví-li zákon jinak.¹⁷⁸ V rozsahu, ve kterém nebude zajištěná pohledávka uspokojena, neboť výtěžek zpeněžení na její uhrazení nepostačuje, pokládá se pro tuto část pohledávky věřitel jako nezajištěný.¹⁷⁹ Pro pořadí uspokojení jednotlivých zajištěných věřitelů, kteří jsou zajištěni stejným majetkem dlužníka, je rozhodující doba vzniku zástavního práva nebo doba vzniku zajištění.¹⁸⁰

Po uplynutí lhůty pro přihlášení pohledávek přezkoumá insolvenční správce veškeré přihlášky na přezkumném jednání a zjištěné pohledávky zapíše do seznamu přihlášených pohledávek. Pokud po přezkoumání je přihlášená pohledávka zjištěna tak, že věřitel má právo na uspokojení ze zajištění přihlášené pohledávky v rozsahu menším než 50 % hodnoty zajištění uvedené v přihlášce nebo že má právo na uspokojení ze zajištění v pořadí horším, než uvedl v přihlášce pohledávky, k jeho právu na uspokojení této pohledávky ze zajištění se v insolvenčním řízení nepřihlíží.¹⁸¹ Insolvenční soud pak takovému věřiteli uloží povinnost, aby ostatním zajištěným věřitelům, kteří přihlásili pohledávku se zajištěním ke stejnému majetku, zaplatil částku, o kterou hodnota zajištění uvedená v přihlášce převýšila hodnotu zjištěného zajištění.¹⁸² Toto ustanovení je ze zákona kogentní, takže soud zde nemá prostor pro své uvážení, zda sankce takto stanovená není příliš tvrdá, když si lze jistě představit i situace, kdy byl věřitel veden v dobré víře. V praxi jsou tak věřitelé velmi často opatrní, a když se jedná o sporný nárok, který by mohl být správcem popřen, rozdělují uměle svou pohledávku na více jednotlivých pohledávek a raději se svého práva na uspokojení ze zajištění nedomáhají, než aby riskovali hrazení částky ostatním zajištěným věřitelům.

V případě částečného či úplného popření přihlášené pohledávky zajištěného věřitele je insolvenční správce povinen v případě nevykonatelné pohledávky do 30 dnů od přezkumného jednání, kdy tato lhůta však neskončí před uplynutím 15 dnů ode dne doručení vyrozumění dle ust. § 197 odst. 2 insolvenčního zákona,¹⁸³ a v případě vykonatelné pohledávky do 30 dnů od přezkumného jednání podat u insolvenčního soudu žalobu, kterou své popření uplatní proti věřiteli, který vykonatelnou pohledávku přihlásil.¹⁸⁴ V takové žalobě může správce ale

¹⁷⁸ § 167 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁷⁹ § 167 odst. 2 insolvenčního zákona

¹⁸⁰ § 167 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁸¹ § 179 insolvenčního zákona

¹⁸² § 179 insolvenčního zákona

¹⁸³ § 198 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁸⁴ § 199 odst. 1 insolvenčního zákona

uplatnit pouze skutečnosti, pro které pohledávku popřel.¹⁸⁵ Insolvenční správce má taktéž právo popřít pravost či výši pohledávky, o které bylo již pravomocně rozhodnuto příslušným orgánem, ovšem jen z důvodů, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí; důvodem popření však nemůže být jiné právní posouzení věci.¹⁸⁶ V praxi je však takovéto popření pravomocného rozhodnutí poměrně vzácným jevem. Většina insolvenčních správců se takovýmto popíráním, kde následně nese veškeré důkazní břemeno a činí tak nad „základní povinnosti“ své funkce, nezaobírá a nechá takovéto pohledávky ve výši přiznané pravomocným rozhodnutím. Pokud se však správce rozhodne takovou přihlášenou pohledávku popřít, jedná se především o pohledávky přiznané rozhodnutími, kde byl dlužník ve sporu pasivní, čili především popření pravomocných rozhodčích nálezů, platebních rozkazů či rozsudků pro zmeškání či uznání.¹⁸⁷ Z mých zkušeností se pak jedná především o popření nemravné výše smluvní odměny za poskytnutí spotřebitelského úvěru (mnohdy až kolem 90 % RPSN za revolvingový úvěr na 3 roky) či popření platnosti rozhodčí doložky na konkrétního rozhodce ve všeobecných obchodních podmínkách.¹⁸⁸

Při správě předmětu zajištění¹⁸⁹ a následně i při zpeněžení předmětu zajištění je insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele směřujícími ke zpeněžení; je-li zajištěných věřitelů více, mohou tyto pokyny udělit insolvenčnímu správci pouze společně. Insolvenční správce může tyto pokyny odmítnout, má-li za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji; v takovém případě požádá insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti.¹⁹⁰ Po zpeněžení předmětu zajištění pak správce rozdělí výtěžek mezi zajištěné věřitele dle § 298 a § 299 insolvenčního zákona.

4.2. Vázanost správce pokyny zajištěného věřitele

Jak již bylo uvedeno v předchozí podkapitole, je insolvenční správce vázán pokyny zajištěných věřitelů v souladu s ust. § 293 insolvenčního zákona. Zákonodárce vedla k tvorbě tohoto ustanovení především snaha o zvýšení vlivu zajištěných věřitelů na jejich

¹⁸⁵ § 199 odst. 3 insolvenčního zákona

¹⁸⁶ § 199 odst. 2 insolvenčního zákona

¹⁸⁷ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 431

¹⁸⁸ viz např. KSHK 41 INS 16216/2010-C2-1 ze dne 16. 6. 2011

¹⁸⁹ § 230 odst. 2 insolvenčního zákona

¹⁹⁰ § 293 insolvenčního zákona

uspokojení.¹⁹¹ Dané pokyny jsou pro správce závazné a správce je povinen jich uposlechnout. Výjimka z vázanosti správce pokynem je pouze dvojí: a) pokud má správce za to, že lze zpeněžit vhodnějším způsobem; b) pokud je více zajištěných věřitelů ke stejnému předmětu zajištění a ti správci neudělí pokyn společný. V obou případech pak musí insolvenční správce požádat insolvenční soud, aby přezkoumal pokyny zajištěného věřitele a závazně určil, jak má správce dále postupovat.

V předchozích částech této práce také zmiňuji, že poměrně často dochází k situacím, kdy zajištěný věřitel požaduje po správci zpeněžení předmětu zajištění veřejnou dražbou u jím vybraného spolupracujícího dražebníka. Takovýto dražebník pak nemusí mít nutně nejvýhodnější podmínky, což bývá důvodem pro to, aby insolvenční správce takový pokyn ohledně osoby dražebníka odmítl. Konkrétně může nastat, že zajištěným věřitelem požadovaný dražebník stanoví ve svém návrhu dražební smlouvy jako místo konání dražby město, které je vzdáleno několik desítek až stovek kilometrů od bydliště či sídla dlužníka, ba i od skutečného místa, kde se předmět zpeněžení nachází. Tím mohou u správce nastat poměrně oprávněné obavy, že nebude umožněn rovný přístup k dražbě všem potencionálním zájemcům a zároveň že tak dojde ke zpeněžení za nižší cenu, než by bylo možné získat.

Další potíž s pokynem zajištěného věřitele může vyvstat v návaznosti na § 298 odst. 3 insolvenčního zákona, podle kterého lze náklady spojené se zpeněžením odečíst nejvýše v rozsahu 5 % výtěžku zpeněžení a náklady spojené se správou nejvýše v rozsahu 4 % výtěžku zpeněžení. Se souhlasem zajištěného věřitele by bylo možno odečíst náklady i ve větším rozsahu. Není až tak překvapivé, že drtivá většina dražebníků má v návrzích smlouvy uvedenu odměnu dražebníka ve výši 4,99 % z výtěžku zpeněžení + daň z přidané hodnoty. Tato skutečnost nezpůsobí žádný problém, ale jen pokud se podaří předmět zajištění zpeněžit při první veřejné dražbě. Toto se však bohužel ne vždy povede a je následně třeba provést i dražbu opakovanou. V takovém případě se pak podmínky liší dražebník od dražebníka, přičemž někteří stanovují své náklady na 4,99 % + DPH i při neúspěšné dražbě a svou odměnu vypočítávají z hodnoty nejnižšího dražebního podání. Někteří však chtějí za neúspěšnou dražbu pouze cenu prokazatelných hotových výdajů, ale za podmínky, že bude uzavřena smlouva na opakovanou dražbu s o 1/3 sníženým nejnižším podáním.

¹⁹¹ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 709

Dle výše uvedeného tak mohou narůst náklady na zpeněžení se souhlasem zajištěného věřitele až na dvojnásobek, či v některých případech ještě více. V takovém případě je pak poměrně složité posoudit, jaký pokyn zajištěného věřitele ještě vhodný je a jaký již není. V tomto posuzování pak logicky hrají hlavní roli skutkové okolnosti každého jednotlivého případu. Především záleží na tom, jaká je hodnota předmětu zajištění a jakou má výši zajišťovaná pohledávka.

Pokud je hodnota předmětu zajištění vyšší než zajištěná pohledávka, měl by se insolvenční správce snažit co nejvíce snížit náklady na správu i zpeněžení a naopak co nejvíce maximalizovat výši výtěžku zpeněžení. Cílem by tak bylo zcela uspokojit zajištěného věřitele a poté i co nejvyšší částku rozvrhnout mezi věřitele nezajištěné. Nezanedbatelnou motivací pro správce je pak zde především výše jeho odměny, jak jsem již uváděl dříve v této práci.

Pokud je hodnota zajišťované pohledávky vyšší než hodnota předmětu zajištění, může být insolvenční správce k pokynům zajištěného věřitele o něco shovívavější. Nevýhodnými pokyny snižuje zajištěný věřitel i hodnotu svého uspokojení a měl by se tak snažit o co největší výtěžek zpeněžení.

Nelze zde tvrdit nějaký obecný trend, jak soudy v rámci své dohlédací činnosti postupují a zda více chrání právo zajištěného věřitele udílet závazné pokyny, nebo naopak více názor správce, že by bylo možné zpeněžit výhodněji, neboť neexistuje žádná konkrétní statistika obsahující relevantní údaje. Mohu zde tak vycházet pouze ze svých místně omezených dat, kdy insolvenční soud dává přednost rozhodnutí zajištěného věřitele před názorem insolvenčního správce, že je pokyn nevhodný.

4.3. Koho zákon rozumí zajištěným věřitelem pro účely insolvenčního řízení

Nadpis této podkapitoly se může na první pohled zdát poněkud matoucím, neboť definice zajištěného věřitele je uvedena v § 2 písm. g) insolvenčního zákona, jak jsem již uvedl na začátku kapitoly. Bohužel se však v tomto ohledu nevyjadřuje zákonodárce v celém zákoně nikterak precizně a mohou vznikat dohady o výkladu pojmu zajištěného věřitele. Konkrétní, a zároveň se domnívám, že poměrně zásadní otázka zní: **Je zajištěným věřitelem i věřitel, který neuplatnil své právo v insolvenčním řízení?**

Pro odpověď na tuto otázku je třeba použít jazykového a následně i logického výkladu zákona. Předně je třeba opětovně uvést zákonnou definici, že zajištěným věřitelem *je věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy*.¹⁹² Z této definice tak nikterak nevyplývá, že by zajištěným věřitelem byl pouze zajištěný věřitel přihlášený v insolvenčním řízení. Pro tento výklad dále svědčí i ustanovení § 166 insolvenčního zákona, kde je stanoveno, že *Zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky...* V neposlední řadě je pak potřeba zmínit ust. § 299 odst. 2 insolvenčního zákona, které stanoví, že zpeněžením majetku v konkursu zaniká zajištění pohledávky **zajištěného věřitele, a to i v případě, že nepodal přihlášku své pohledávky**.

Z tohoto všeho tak vyvozují, že **zajištěným věřitelem rozumí insolvenční zákon i osobu, které svědčí zajišťovací instrument váznoucí na majetku dlužníka, ale která nepodala přihlášku do insolvenčního řízení a svou pohledávku tak v insolvenčním řízení neuplatňuje**.

Pokud by tomu tak skutečně bylo, nastává celá řada otázek a problémů spojených s osobou zajištěného věřitele. Asi tou nejpalčivější z nich pak naváží na předchozí dvě podkapitoly. Tím problémem je udílení pokynu zajištěným věřitelem. V praktickém použití zákona může nastat případ, kdy mají například k jedné nemovitosti zřízeno zástavní právo dva věřitelé. Jeden z těchto věřitelů se přihlásí do insolvenčního řízení, druhý nikoliv. Podle výše dovozeného by ale jako zajištění věřitelé museli udělit pokyn společně. V případě řešení úpadku konkursem ještě žádný konflikt nastat nemusí, neboť v případě neudělení společného pokynu oběma zajištěnými věřiteli by insolvenční správce předložil soudu pokyn k rozhodnutí a soud by s největší pravděpodobností rozhodl ve prospěch pokynu přihlášeného zajištěného věřitele.

Problém by však mohl nastat v případě, kdy by úpadek dlužníka byl řešen formou oddlužení plněním splátkového kalendáře. Tento způsob řešení úpadku je specifický v tom, že zajištění věřitelé se uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění.¹⁹³ Zajištění věřitelé však mají právo nepožadovat zpeněžení majetku sloužícího k zajištění majetku, a i v případě splnění

¹⁹² § 2 písm. g) insolvenčního zákona

¹⁹³ § 398 odst. 3 insolvenčního zákona

oddlužení¹⁹⁴ se následné osvobození dlužníka od placení zbývajících pohledávek na právo na uspokojení zajištěného věřitele z předmětu zajištění nevztahuje.¹⁹⁵ V případě tohoto způsobu řešení úpadku je tak čistě na rozhodnutí zajištěného věřitele, zda se bude domáhat uspokojení své pohledávky zpeněžením za dobu trvání účinků oddlužení, nebo až po nich. Není tak ani nutné, aby si takový zajištěný věřitel podával přihlášku do insolvenčního řízení, poněvadž v případě řádného plnění splátkového kalendáře nemá insolvenční řízení na právní postavení tohoto zajištěného věřitele žádný vliv.

Nabízí se tedy otázka, jak by bylo postupováno v nadneseném hypotetickém případě, kdy by přihlášený zajištěný věřitel požadoval zpeněžení předmětu zajištění, kdežto nepřihlášený zajištěný věřitel by toto zpeněžení z logických důvodů odmítal.

Domnívám se, že v takovém případě by soud měl dbát i práva nepřihlášeného zajištěného věřitele, i když ten není podle insolvenčního zákona účastníkem řízení.¹⁹⁶ Na straně nepřihlášeného věřitele by mohl být poměrně přesvědčivý argument, že jeho uspokojení nemá žádný vliv na řádný průběh oddlužení plněním splátkového kalendáře, a proto není nutné, aby byl tento předmět zajištění zpeněžen během tohoto oddlužení. Další na to navazující otázkou by mohlo být, zda by v případě zpeněžení tohoto majetku měl nepřihlášený zajištěný věřitel taktéž právo na vydání výtěžku zpeněžení. V tomto případě se domnívám, že by na vyplacení výtěžku nárok neměl, když v rámci insolvenčního řízení jsou uspokojováni jen věřitelé, kteří uplatňují své právo na uspokojení, což by v tomto případě nepřihlášený zajištěný věřitel nesplňoval.

V době psaní této práce se mi nepodařilo zjistit existence rozhodnutí soudu, které by se tímto přímo zabývalo. Z toho důvodu tak nemohu použít žádné jiné podklady než své domněnky. Proto zde nehodlám toto více rozvádět, a pouze uvedu, jak si myslím, že by měla být situace napravena.

Zákonodárce by měl v případné novele více rozvést instituci zajištěných věřitelů. Vhodné by bylo dodat vždy jen do příslušných ustanovení slovo **přihlášený** (zajištěný věřitel) či slovní spojení v **insolvenčním řízení uspokojovaný** (zajištěný věřitel). Do té doby či do doby

¹⁹⁴ § 413 insolvenčního zákona

¹⁹⁵ § 414 odst. 4 insolvenčního zákona

¹⁹⁶ § 14 odst. 1 insolvenčního zákona

zavedení konstantní judikatury tak zákon umožňuje dvojí výklad těchto ustanovení a taková situace zcela jistě nepřispívá právní jistotě dlužníků ani věřitelů.

5. Povinnost informovat o zahájení insolvenčního řízení známé věřitele

V této kapitole se chci především zamyslet nad skutečností, zda by v některých případech nebylo možné a spravedlivé stanovit povinnost informovat své známé dlužníky. Je však nutné hned na počátku kapitoly podotknout, že v případě tohoto tématu je zákon i judikatura v naprosté shodě, a to, že povinnost informovat je splněna vyvěšením na insolvenčním rejstříku, pokud není stanoveno jinak.¹⁹⁷

5.1. Doručování v insolvenčním řízení

V insolvenčním řízení platí speciální úprava doručování oproti klasickému soudnímu řízení. Tato speciální úprava je pak uvedena v § 71 a násl. insolvenčního zákona. Především je pak třeba upozornit na základní zásadu doručování v insolvenčním řízení, a to, že *soudní rozhodnutí, předvolání, vyrozumění nebo jiná písemnost insolvenčního soudu nebo účastníků se v insolvenčním řízení doručují pouze vyvěšením písemnosti na úřední desce insolvenčního soudu a jejím současným zveřejněním v insolvenčním rejstříku (dále jen „doručení vyhláškou“), ledaže zákon stanoví pro určité případy nebo pro určité osoby i zvláštní způsob doručení.*¹⁹⁸ Za okamžik doručení při doručení vyhláškou se pak považuje den, hodina a minuta zveřejnění v insolvenčním rejstříku.¹⁹⁹ Krom tohoto obecného způsobu doručování stanovuje insolvenční zákon i zvláštní způsob doručování, kterým zákon rozumí doručení zvlášť nebo do vlastních rukou.²⁰⁰ Obecně se doručuje zvlášť dlužníkovi, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru.²⁰¹ Soudní rozhodnutí se doručuje zvlášť také osobám, o jejichž podání insolvenční soud rozhoduje, dále osobám, které mají v insolvenčním řízení něco osobně vykonat, a státnímu zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení. Písemnosti, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis, se doručují zvlášť také orgánu, který vede obchodní nebo jiný rejstřík, v němž je dlužník zapsán.²⁰² Jako zbytkovou klauzuli vytvořil zákonodárce možnost předsedovi senátu stanovit i další případy, kdy doručovat zvlášť, ale pouze za podmínky, že tím nebude porušen princip rovnosti účastníků řízení.²⁰³

¹⁹⁷ § 102 insolvenčního zákona ve spojení s § 139 insolvenčního zákona ve spojení s § 340 insolvenčního zákona

¹⁹⁸ § 71 odst. 1 insolvenčního zákona

¹⁹⁹ § 71 odst. 2 insolvenčního zákona

²⁰⁰ § 75 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁰¹ § 75 odst. 2 insolvenčního zákona

²⁰² § 75 odst. 2 insolvenčního zákona

²⁰³ § 75 odst. 3 insolvenčního zákona

5.2. Doručování ohledně zahájení řízení a rozhodnutí o úpadku

O zahájení insolvenčního řízení má insolvenční soud povinnost do 2 hodin od obdržení insolvenčního návrhu informovat vyhláškou zveřejněnou v insolvenčním rejstříku.²⁰⁴ Tato vyhláška se zároveň zvlášť doručuje účastníkům řízení²⁰⁵, když účastníky řízení zákon rozumí dlužníka a věřitele dle § 14 insolvenčního zákona.²⁰⁶ Otázkou však je, koho má zákonodárce na mysli, když mluví o účastnících řízení v době zahájení insolvenčního řízení, když **v případě dlužnického návrhu** by se v souladu s judikatorním výkladem mělo jednat **pouze o dlužníka, v případě věřitelského návrhu pak jen o dlužníka a insolvenčního navrhovatele.**²⁰⁷

V ust. § 102 insolvenčního zákona je pak dále stanoveno, které subjekty musí insolvenční soud vyrozumět zvlášť. V tomto ustanovení jsou vyjmenovány veskrze orgány veřejné správy. Konkrétně se jedná o orgány, o nichž se dá předpokládat, že mohou svou zákonnou činností zasahovat či zmenšovat majetkovou podstatu vedením výkonu rozhodnutí, resp. exekuce právě na majetek dlužníka.²⁰⁸

Obvykle bývá s oznámením o zahájení řízení také spojena výzva věřitelům k podávání přihlášek do insolvenčního řízení.²⁰⁹

Rozhodnutí o úpadku se zveřejní v insolvenčním rejstříku. Zároveň má soud povinnost doručit toto rozhodnutí zvlášť dlužníkovi, insolvenčnímu správci, navrhovateli a osobám, které přistoupily k řízení.²¹⁰ Dále má soud povinnost oznámit vydání rozhodnutí i veřejným orgánům obdobně jako v případě ust. § 102 insolvenčního zákona.²¹¹

²⁰⁴ § 101 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁰⁵ § 101 odst. 2 insolvenčního zákona

²⁰⁶ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 203

²⁰⁷ srovnání viz usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 3 VSOL 114/2009-P225-9 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 38 INS 4953/2008

²⁰⁸ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 205

²⁰⁹ § 110 insolvenčního zákona

²¹⁰ § 138 odst. 1 insolvenčního zákona

²¹¹ § 139 insolvenčního zákona

5.3. Povinnost informovat známé věřitele z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska

Tato povinnost je uložena v ust. § 430 odst. 1 insolvenčního zákona, který stanovuje, že *známé věřitele dlužníka, kteří mají své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska, vyrozumí insolvenční soud neprodleně o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku*. Toto ustanovení ve skutečnosti pouze reiteruje právně závazné ust. čl. 40 nařízení Rady č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení (dále jen „**nařízení**“). Do insolvenčního zákona pak toto ustanovení přináší nový institut, a to informování známých věřitelů.

Český zákonodárce však § 430 insolvenčního zákona přejal tento článek poměrně nešťastně, a tím se **zprvė mohl dopustit porušení práva Evropské unie, jakož i ústavního pořádku ČR²¹²**, a zadruhé v tomto ustanovení nikterak nezdůraznil, že se **nevztahuje na známé věřitele z České republiky**. Totiž v případě striktně gramatického výkladu by šla dovodit povinnost informovat i známé věřitele z České republiky, neboť odst. 1 stanoví „... *v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska...*“²¹³. Jelikož je Česká republika členským státem Evropské unie, bylo by možné dikci tohoto ustanovení vztáhnout i na tuzemského věřitele. Takovýto výklad však neobstojí v porovnání s výkladem teleologickým, systematickým²¹⁴ a komparativním.²¹⁵ Skutečnost, že se tato povinnost soudu uložená zákonem vztahuje pouze na známé věřitele z jiných členských států Evropské unie, již byla ostatně potvrzena Nejvyšším soudem²¹⁶, když toto rozhodnutí bylo následně potvrzeno i Ústavním soudem tím, že byla odmítnuta ústavní stížnost, která proti němu směřovala.²¹⁷ O tom, že se jedná o judikaturu konstantní, svědčí i další usnesení Nejvyššího soudu.²¹⁸

Jedním z hlavních důvodů pro tuto zákonnou úpravu je především **zohlednění jazykové bariéry ve vztahu s cizinou**, zároveň i **ochrana zahraničního věřitele**, a s tím spojené i zvýšení bezpečnosti investic zahraničních subjektů do české ekonomiky. Osobně se tedy

²¹² plenární náleží Ústavního soudu sp. zn. ÚS Pl. 50/04

²¹³ § 430 odst. 1 insolvenčního zákona

²¹⁴ ustanovení je v Části třetí. Společná ustanovení; Hlava II. Vztah ke státům Evropské unie

²¹⁵ srovnání s čl. 40 nařízení

²¹⁶ usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 4/2008-P11-12 ze dne 4. září 2008 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 38 INS 735/2008

²¹⁷ usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2536/08 ze dne 26. ledna 2009

²¹⁸ usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 27/2009-P5-13 ze dne 22. října 2009 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 31 INS 5344/2008

domnívám, že když už zákonodárce reiteroval nařízení do zákona, mohl ho dále rozšířit i o subjekty z nečlenských států Evropské unie. Pokládám totiž za poměrně nespravedlivé, že o insolvenčním řízení českého dlužníka musí být informován věřitel z Velké Británie, a věřitel ze Spojených států amerických by měl hlídat český insolvenční rejstřík, ač je stejně jazykově znevýhodněn jako britský věřitel. Paradox pak vzniká, když o insolvenčním řízení musí být informován i věřitel ze Slovenské republiky, přičemž se ve vztahu k tomuto věřiteli nedá hovořit o existenci jazykové bariéry.

5.4. Názory na informování známých tuzemských věřitelů

Zákonodárce se k informování známých tuzemských věřitelů vyjádřil poměrně jasně již tím, že nikde v zákoně neuložil žádnému ze subjektů²¹⁹ povinnost informovat známé věřitele o zahájení insolvenčního řízení či o rozhodnutí o úpadku.

Tentýž názor zastává i judikatura, když zde opět odkazují na obě usnesení Nejvyššího soudu.²²⁰ Nejvyšší soud tento svůj názor opírá o skutečnost, že známým věřitelům dlužníka přiznává insolvenční zákon právo na zvláštní zacházení jen výjimečně, a to v případech daných povahou věci. Konkrétně se tak jedná o sanační způsoby řešení úpadku, a to o reorganizaci²²¹ a oddlužení.²²² Dále pak je touto výjimkou i již výše zmíněné ust. § 430 insolvenčního zákona. Důvod pro toto pouze výjimečné informování známých věřitelů spatřuje soud, s přihlédnutím k důvodové zprávě k insolvenčnímu zákonu, ve snaze o **co nejmenší administrativní zátěž kladenou na splnění informační povinnosti** a především ve snaze zajistit, aby nedocházelo ke zmenšení majetkové podstaty neúmyslnými a obtížně reparovatelnými zásahy provedenými orgány stojícími mimo insolvenční řízení. Nejvyšší soud zároveň i odmítá obdobný postup jako dle ust. § 13 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, ve kterém byla stanovena povinnost konkursního soudu doručit usnesení o

²¹⁹ především insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci či dlužníkovi

²²⁰ viz usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 4/2008-P11-12 ze dne 4. září 2008 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 38 INS 735/2008; a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 27/2009-P5-13 ze dne 22. října 2009 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 31 INS 5344/2008

²²¹ § 346 odst. 2, § 373, § 374 insolvenčního zákona

²²² § 401 odst. 2 insolvenčního zákona

prohlášení konkursu i známým věřitelům úpadce, když tento postup považuje za ústavně nekonformní.²²³

5.5. Sledování nepoctivého záměru dlužníka při nesdělení zjištění úpadku věřiteli

Poměrně zajímavý hypotetický případ by mohl nastat, pokud by dlužník – fyzická osoba nepodnikající – podal návrh na povolení oddlužení. Zároveň by měl věřitele – fyzickou osobu, který mu půjčil částku ve výši 100.000,- Kč. Jelikož by měl dlužník i jiné závazky, které by nebyl schopen plnit, podal by na sebe insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře. V seznamu závazků, který tvoří přílohu návrhu, by tuto půjčku od věřitele řádně uvedl, pokud se však tato půjčka ještě nestala splatnou. Insolvenčním soudem by bylo ještě před splatností půjčky zjištěno, že je dlužník v úpadku a bylo mu povoleno oddlužení. V rozhodnutí o úpadku stanoví insolvenční soud lhůtu pro podání přihlášek 30 dnů ode dne rozhodnutí. Dvacet dnů po rozhodnutí o úpadku nastane splatnost půjčky. Věřitel vyzve dlužníka k plnění, ale ten ho písemně požádá o prodloužení lhůty o 15 dnů a o probíhajícím insolvenčním řízení se věřiteli nezmíní. Věřitel mu vyhoví. Když ani po 15 dnech dlužník neplní, věřitel ho vyzve k plnění a dlužník mu teprve nyní sdělí, že je v insolvenčním řízení. Otázkou pak je, zda by šlo dovodit, že dlužník návrhem sledoval nepoctivý záměr²²⁴ a zda by šlo schválené oddlužení zrušit.²²⁵

Domnívám se, že takovéto dovození by bylo poměrně obtížné. Předně je třeba uvést, že i kdyby takový nepoctivý záměr byl u dlužníka zjištěn, nemělo by to vliv na již schválený způsob oddlužení. Dle § 403 insolvenčního zákona je patrné, že tento nepoctivý záměr lze namítat nejpozději do okamžiku schválení oddlužení, kdy k pozdějším námitkám nebude brán zřetel.²²⁶ Po schválení oddlužení by tak měl takový věřitel jedinou možnost, a to postupovat dle § 417 odst. 1 insolvenčního zákona či § 418 odst. 1 insolvenčního zákona. Větší naději na úspěch by pak měl postup dle § 417 odst. 1 insolvenčního zákona, tedy že dojde k odejmutí případně přiznaného osvobození či vůbec nedojde k osvobození.

²²³ usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 4/2008-P11-12 ze dne 4. září 2008 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 38 INS 735/2008

²²⁴ § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona

²²⁵ § 418 insolvenčního zákona

²²⁶ § 406 insolvenční zákon

Zrušení schváleného oddlužení dle § 418 odst. 1 insolvenčního zákona by v tomto případě mohlo být dovozeno jedině extenzivním výkladem důvodu, že dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení²²⁷, čímž však neměl zákonodárce na mysli mnou předestřený skutkový stav, ale spíš nehrazení splátek, zatajování příjmů a jiné podstatné porušení schváleného oddlužení.

Takovémuto věřiteli tak nezbyvá než zprávu o takovémto jednání zaslat soudu a insolvenčnímu správci, vyčkat do skončení oddlužení, a po podání návrhu na povolení oddlužení toto jednání soudu připomenout s tím, že jako dotčený věřitel s osvobozením od zbytku dluhů nesouhlasí. Tento postup lze dovodit z ust. § 417 odst. 1 in fine insolvenčního zákona, kdy dotčený věřitel se může dovolávat podvodného jednání dlužníka, které je mu známo již před rozhodnutím o přiznání osvobození. Zároveň je třeba uvést, že podvodné jednání nemusí nezbytně nutně dosahovat intenzity trestného činu, aby nedošlo k přiznání osvobození.²²⁸

Na závěr je však nutné uvést, že i takto „podvedený“ věřitel, pokud podvodné jednání prokáže, nemůže být uspokojen v probíhajícím insolvenčním řízení, a to z důvodu, že nepodal včas svou přihlášku do insolvenčního řízení dlužníka a je zásadou insolvenčního řízení, že prominutí zmeškání lhůty není v insolvenčním řízení přípustné.²²⁹ Proto by mělo být cílem takového věřitele docílit co nejbližšího skončení insolvenčního řízení tak, aby mohl být uspokojen co nejdříve. Jednou z možností, jak toho docílit, by pak jistě bylo podání trestního oznámení na dlužníka s podezřením na možné spáchání trestného činu Podvodu dle § 209 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

5.6. Informování známých věřitelů de lege ferenda

Dle mého názoru by mělo být v tomto případě navázáno na ust. § 13 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, a insolvenční soud by tak měl být povinen informovat známé věřitele dlužníka. Tento můj názor opírám především o současné faktické znevýhodnění věřitelů – fyzických i právnických osob, které se nezabývají poskytováním půjček či úvěrů, vymáháním pohledávek, či třeba běžně neobchodují s jinými subjekty. Naopak velké společnosti, jakož i

²²⁷ § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona

²²⁸ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1054

²²⁹ § 83 insolvenčního zákona

orgány veřejné správy, mají na hlídání insolvenční speciální počítačové programy či přímo vlastní oddělení či pracovní skupinu.

Nezřídka se tak může stát, že fyzická osoba nepodnikatel, například soused, půjčí dlužníkovi částku ve výši několik desítek tisíc korun, půjčku si zajistí zřízením zástavního práva k nemovitosti a čeká, až mu bude dlužník plnit. Dlužník však neplní a na jeho majetek bude prohlášen konkurs. O této skutečnosti nebude věřitel nikým informován, a tak svou pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásí. Z jeho pohledávky se tak po řádném skončení insolvenčního řízení stane naturální obligace, či přímo zanikne, a půjčená částka mu nebude nikdy splacena.

Samozřejmě si uvědomuji, že by tato staronová povinnost insolvenčních soudů byla velmi časově i finančně náročná, ale mohla by být například stanovena podmínka, že mají být soudem informováni pouze věřitelé známí z veřejně dostupných seznamů (především obchodní rejstřík a katastr nemovitostí). V takovém případě by již nebyla náročnost taková, neboť soud si po zahájení insolvenčního řízení z úřední povinnosti zjistí majetek dlužníka. Zároveň by tato povinnost mohla být stanovena až po zjištění úpadku dlužníka, čímž by odpadl problém s případnými náklady při neúspěšném insolvenčním návrhu.

Další možnost bych spatřoval v **uložení povinnosti dlužníkovi** ve výroku usnesení o zjištění úpadku, když dlužník by byl **povinen informovat věřitele, které uvedl ve svém insolvenčním návrhu či v seznamu svých závazků**, a to buď písemně, nebo elektronicky například prostřednictvím mailové komunikace. Tento způsob informování by byl snadno prokazatelný a v případě jeho nesplnění by mohla být dlužníkovi uložena sankce například ve formě pořádkové pokuty.

Možných by bylo jistě i několik dalších způsobů řešení, ale bohužel zde není prostor všechny tyto úvahy podrobněji rozebírat. V současné době však mnohdy dlužníci při vlastním insolvenčním návrhu spoléhají na tu skutečnost, že se někteří „menší“ věřitelé nepřihlásí do řízení, a tím bude třeba uspokojovat méně pohledávek a v nižší části.²³⁰

Na základě všeho výše uvedeného se tak domnívám, že **by bylo vhodné stanovit zákonem insolvenčnímu soudu či dlužníkovi povinnost informovat známé věřitele dlužníka o tom, že byl zjištěn úpadek dlužníka.**

²³⁰ především v případech návrhů na povolení oddlužení

6. (Ne)možnost kombinace jednotlivých způsobů oddlužení

V této části bych se chtěl zaměřit čistě na sanační způsob řešení úpadku fyzických osob nepodnikatelů, tedy oddlužení. Již na začátku jsem popsal základní aspekty tohoto způsobu řešení úpadku, a proto pro potřebu této části pouze krátce připomenu, že zákona zná dva způsoby řešení úpadku povolením oddlužení, a to oddlužení zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře.²³¹ Při oddlužení plněním splátkového kalendáře v zásadě nedochází ke zpeněžení majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka s výjimkou majetku podléhajícímu zajištění, ale pouze v případě, kdy ke zpeněžení vydá zajištěný věřitel pokyn.²³² Naopak při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dochází k uspokojení věřitelů pouze z prostředků získaných zpeněžením majetkové podstaty, při čemž jediný rozdíl oproti konkursu tak je, že v případě oddlužení stačí uspokojit věřitele do výše 30 % a od placení zbytku dluhů bude dlužník osvobozen.²³³

6.1. Možná kombinace obou způsobů řešení oddlužení dle současné judikatury

Na začátek je třeba uvést, že zákonodárce v zákoně předpokládá, že oddlužení bude probíhat pouze jednou ze dvou nabízených forem řešení oddlužení. Přesto je nutné uvést, že ani výslovně nevylučuje možnost jejich kombinace a toto nelze vyvodit ani teleologickým výkladem zákona. V praxi tak především Krajský soud v Brně dovodil, že tato kombinace je přípustná, a to především v případech, kdy ani jedna z forem oddlužení samostatně neumožňuje splnění požadavku kladeného na minimální zákonnou (či s věřiteli smlouvenou) míru uspokojení zjištěných věřitelů.²³⁴ Krajský soud v Brně v usnesení č. j. KSBR 24 INS 4176/2008-B-14 ze dne 21. ledna 2009, dále uvedl, že nepřekáží účelu, který je úpravou insolvenčního zákona sledován, aby v situaci, kdy s tím dlužník výslovně souhlasí a sám takový způsob řešení svého úpadku nabízí, byly v mezích rozhodnutí o způsobu oddlužení kombinovány obě formy oddlužení.

Podle insolvenčního soudu je tedy plně možné, aby tam, kde ta z forem oddlužení, kterou dlužník nabízí jako základní, bez dalšího neumožňuje splnění požadavku kladeného na minimální zákonnou (nebo s věřiteli smlouvenou) míru uspokojení dlužnickových věřitelů,

²³¹ § 398 odst. 1 insolvenčního zákona

²³² § 398 odst. 3 ve spojení s § 293 insolvenčního zákona

²³³ § 406 odst. 2 písm. c) ve spojení s § 413 a násl. insolvenčního zákona

²³⁴ usnesení Krajského soudu v Brně č.j. KSBR 24 INS 4176/2008-B-14 ze dne 21. ledna 2009

dlužník nabídl věřitelům, že je uspokojí i z té části svého majetku, jež by při schválení oddlužení jen jednou z předjímaných forem oddlužení jinak zůstala v jeho dispozici. Ve výjimečných případech je možné i to, že obě formy oddlužení budou zkombinovány tak, že rozhodnutím o schválení oddlužení budou postiženy jak příjmy dlužníka v následujících pěti letech (oddlužení plněním splátkového kalendáře), tak majetek náležející dlužníku v době rozhodnutí o schválení oddlužení (oddlužení zpeněžením majetkové podstaty). Podstatné je, že i tak půjde o řešení, jež dlužníku nabízí možnost vybřednout při zachování práv věřitelů z úpadekové situace lépe než při prohlášení konkursu na jeho majetek. Nezajištění věřitelé mají možnost se i k takovému řešení vyslovit při rozhodování o způsobu oddlužení hlasováním na schůzi i za tím účelem svolané.²³⁵

Insolvenční soud tak ve svém rozhodnutí stanovuje tři základní podmínky pro kombinaci způsobů řešení oddlužení:

- 1) dlužník kombinaci způsobů výslovně navrhne či s ní souhlasí,**
- 2) dlužník uhradí minimálně 30 % zjištěných pohledávek, a**
- 3) proti tomuto způsobu řešení úpadku nemají námitek nezajištění věřitelé.**

Osobně se domnívám, že takovýto postup insolvenčního soudu je v souladu s účelem i smyslem zákona, a z tohoto důvodu byl potvrzen i několika rozhodnutími Vrchního soudu v Olomouci.²³⁶ S tímto postupem se ztotožňuje i Krajský soud v Hradci Králové.²³⁷

6.2. (Ne)možnost kombinace způsobu oddlužení při nesouhlasu dlužníka

Na základě judikátu Krajského soudu v Brně uvedeného v předchozí podkapitole je třeba položit si otázku, zda je kombinace způsobů oddlužení možná i v případě nesplnění jedné z podmínek. V této části se pokusím dovodit, zda může insolvenční soud autoritativně rozhodnout o způsobu řešení oddlužení plněním splátkového kalendáře a zároveň zpeněžením

²³⁵ usnesení Krajského soudu v Brně č. j. KSBR 24 INS 4176/2008-B-14 ze dne 21. ledna 2009

²³⁶ např. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. dubna 2010 č. j. 3 VSOL 102/2010-A-10 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 39 INS 255/2010; či usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 6. září 2011 č. j. 2 VSOL 399/2011-A-10 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 29 INS 9131/2011

²³⁷ podle osobního rozhovoru s JUDr. Jolanou Maršíkovou (místopředsdkyní Krajského soudu v Hradci Králové pro věci obchodní a správní a členky Expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti pro insolvenční právo), v budově Krajského soudu v Hradci Králové, Československé armády 218, Hradec Králové, dne 27. března 2012

majetkové podstaty, i přes nesouhlas dlužníka. Pro zjednodušení celé úvahy by dlužník zbývajících dvě podmínky pro tento způsob splňoval. Pokud by totiž nebyla splněna byť jediná ze zbývajících podmínek, nebylo by možné schválit oddlužení jakýmkoli způsobem.

Předně je třeba uvést, že jedním z hlavních účelů zákona je zajistit co nejvyšší a zásadně poměrné uspokojení dlužníkových věřitelů.²³⁸ S tímto ustanovením souhlasí i zásada, že insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů.²³⁹ Dá se tak s úspěchem dovodit, že by mělo být cílem řízení co nejvíce uspokojit zjištěné věřitele, ale s nutným ohledem na dlužníka.

Pro posouzení této otázky je tak třeba stanovit určitý test, kterým by takové rozhodnutí soudu muselo projít. Takovým testem by mohlo být zjištění případného poškození dlužníka, které by kombinací způsobů mohlo nastat, a zároveň uspokojení věřitele v případě řešení oddlužení pouze jedním způsobem. Takovýto test již částečně stanovil i Krajský soud v Brně, když posuzoval kombinaci pro případ, že ani jeden způsob by nepostačoval ke splacení hranice 30 % zjištěných pohledávek. Rozdělím tedy posuzování dle jednotlivých případů, které mohou v praxi nastat.

A) Ani jeden ze způsobů samostatně nepostačuje ke splnění hranice 30 %

V tomto případě má soud pozici poměrně jednoduchou. Pokud by dlužník nesouhlasil s kombinací obou způsobů řešení oddlužení a hodnota plnění by nedosahovala uspokojení věřitelů ve výši 30 %, když by dlužník nepředložil jejich souhlas s nižším plněním, insolvenční soud návrh na povolení oddlužení zamítne²⁴⁰ a zároveň na majetek dlužníka prohlásí konkurs.²⁴¹

Takováto situace v praxi však příliš často nenastane, neboť dlužník by v takovém případě neměl žádný důvod nesouhlasit s kombinací způsobů řešení oddlužení, protože by se svého dluhového břemene nezbavil.

²³⁸ § 1 písm. a) insolvenčního zákona

²³⁹ § 5 písm. a) insolvenčního zákona

²⁴⁰ § 395 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona

²⁴¹ § 396 odst. 1 insolvenčního zákona

B) Dlužníkem navrhovaný způsob postačí ke splnění 30 % hranice, ale v případě kombinace obou způsobů by došlo k vyššímu uspokojení věřitelů

Tato situace je v praxi již o mnoho častější. V drtivé většině řízení se pak jedná o situaci, kdy dlužník má nezajištěný majetek a podá sám insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře. Insolvenční správce i soud zjistí, že plněním splátkového kalendáře by po odečtení odměny insolvenčního správce došlo k uspokojení všech přihlášených věřitelů ve výši těsně nad 30 %, a dlužník by tuto podmínku splnil. Zároveň by však při zjišťování majetku bylo zjištěno, že je dlužník vlastníkem movitostí či nemovitostí nezatížených žádným zajišťovacím instrumentem, které by bylo možné zpeněžit, a navýšit tím uspokojení věřitelů. Pro účely tohoto příkladu by však výtěžek zpeněžení nepostačil k uspokojení veškerých pohledávek věřitelů.

V uvedeném případě by již měl insolvenční soud rozhodování složitější. Předně by bylo třeba respektovat rozhodnutí věřitelů přijaté během schůze věřitelů.²⁴² V jednotlivých insolvenčních řízeních je však běžnou praxí, že se žádný z věřitelů (většinou bank či institucí poskytujících nebankovní úvěry) na přezkumné jednání a navazující schůzi věřitelů nedostaví, čímž zůstává rozhodnutí zcela na uvážení insolvenčního soudu. V takovém případě pak je běžné, že insolvenční soud rozhodne dle návrhu dlužníka, neboť ten má zájem svou tíživou finanční situaci řešit, na rozdíl od věřitele, který se nedostavil, a soud tak presumuje, že nemá zájem domoci se svého práva na co nejvyšší uspokojení.²⁴³

Pokud by insolvenční soud nesdílel tento názor na postup používaný Krajským soudem v Hradci Králové, musel by dle mého názoru zohlednit především charakter majetku v dlužníkově vlastnictví. Pokud by dlužník vlastnil či spoluvlastnil například rodinný dům, ve kterém by žil s celou svou rodinou, či vozidlo, které nutně potřebuje k výkonu svého povolání, měl by v rozhodování insolvenčního soudu být více akcentován sociální aspekt a ochrana dlužníka. V případě však, že se jedná o rekreační objekt, jako je chalupa, či druhé a třetí vozidlo dlužníka, měl by naopak soud více zohlednit míru uspokojení jednotlivých věřitelů.

²⁴² § 399 a násl. insolvenčního zákona

²⁴³ podle osobního rozhovoru s JUDr. Jolanou Maršíkovou (místopředsedkyní Krajského soudu v Hradci Králové pro věci obchodní a správní a členky Expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti pro insolvenční právo), v budově Krajského soudu v Hradci Králové, Československé armády 218, Hradec Králové, dne 27. března 2012

Nelze tak obecně říci, jak by soudy měly v takovém případě postupovat, proto by měl být zvolen postup s přihlédnutím ke konkrétním skutkovým okolnostem daného případu. Ztotožňuji se tak s názorem JUDr. Maršíkové, že soud by neměl při takovém rozhodování nahrazovat funkci věřitelů, ale měl by pouze zjistit, zda budou splněny podmínky požadované zákonem, a pokud ano, pak rozhodnout podle návrhu dlužníka či případného rozhodnutí věřitelů.

C) Dlužníkem navrhovaný způsob postačí ke splnění 30 % hranice, ale v případě kombinace obou způsobů by došlo k úplnému uspokojení věřitelů

Poslední modelová situace se příliš neliší od situace uvedené pod písmenem B). Hlavní a v podstatě jediný rozdíl oproti shora uvedené situaci by spočíval ve skutečnosti, že dlužník by byl schopen při takovém postupu uhradit veškeré své pohledávky. I v tomto případě lze odkázat na skutečnost, že by si věřitelé měli hlídat možnost svého uspokojení, a pokud se výši svého uspokojení takto nezabývají (obdobně i když nemají prostor se zabývat), pak by měl soud rozhodnout podle dlužníkovra návrhu.

V tomto případě by však bylo možné v takovémto návrhu spatřovat nepoctivý záměr dlužníka.²⁴⁴ Definice nepoctivého záměru však v insolvenčním zákoně není stanovena, když tak se jedná o relativně neurčitý pojem, který lze toliko odvozovat od demonstrativního výčtu uvedeného v zákoně.²⁴⁵ Dle Kotoučové je tato podmínka *vyjádřením záměru eliminovat možné snahy dlužníka o zneužití institutu oddlužení. Závěr insolvenčního soudu o tom, že návrh na povolení oddlužení sleduje, resp. naopak nesleduje poctivý záměr, bude do jisté míry vždy subjektivním hodnocením soudu. Tato podmínka poskytuje insolvenčnímu soudu poměrně široký prostor a současně korektiv pro zohlednění nejrozumnějších okolností, které mohou být v jednotlivém případě zjištěny.*²⁴⁶

Podle takto uvedených vodítek by bylo v teoretickém případě dle mého názoru možno dovodit nepoctivý záměr dlužníka, kdy především dlužník si je vědom možnosti splatit veškeré své závazky, nikoli pouze jejich část, a přesto navrhuje způsob řešení, který zajistí nižší uspokojení jednotlivých věřitelů.

²⁴⁴ § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona

²⁴⁵ § 395 odst. 3 insolvenčního zákona

²⁴⁶ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 951

Domnívám se však, že v praxi toto insolvenčními soudy nebude dovozováno, a to především s poukazem na již tolikrát zmíněné hlídání svého uspokojení jednotlivými věřiteli. Dalším argumentem je pak fakt, že dlužník pouze využívá možnosti poskytnuté mu zákonem. Tak může sice být sledován nepoctivý záměr, ale pouze v legálních mantinelech, kdy dlužník spoléhá na nečinnost věřitelů a s tím související rozhodnutí zahlcených soudů, které nemají zájem na tom si komplikovat svou činnost.

Závěrem této kapitoly je tak třeba uvést, že ač tuto možnost insolvenční zákon výslovně neupravuje, kombinace jednotlivých způsobů řešení oddlužení v zásadě možná je, pokud při tomto rozhodnutí je insolvenční soud vázán především návrhem či souhlasem insolvenčního dlužníka a udělením souhlasu respektive spíše neudělením nesouhlasu insolvenčních věřitelů. V současné době však stále není možné říci, že by byla judikatura a postup jednotlivých soudů v této problematice zcela ustálena.

7. Společné oddlužení manželů

Na jednu ze závěrečných kapitol této práce jsem si nechal téma jasně nejrozsáhlejší a nutno poznamenat, že i nejkontroverznější. Pokud by hledal čtenář úpravu společného oddlužení manželů v insolvenčním zákoně, nenašel by ji tam. Jedná se o procesní institut, který de facto vymyslel Vrchní soud v Praze jako soud odvolací instance téměř 2 roky po nabytí účinnosti insolvenčního zákona a který je v současné době v praxi osvojen téměř všemi insolvenčními soudy v České republice. Pro stanovení tohoto postupu měl Vrchní soud v Praze jistě mnoho pádných ekonomických i sociálních důvodů a z toho, že byl tento postup přijat v rozhodovacích praxích jednotlivých krajských soudů, lze vypožorovat i jeho kvalitu a aplikovatelnost. Přesto se domnívám, že tento procesní institut má mnohem více záporů než kladů, a dále, a to je ještě důležitější, je přímo protizákonný. Velmi mne proto překvapuje, že Ministerstvo spravedlnosti, potažmo jeho expertní skupina, nezaujalo vůči němu negativní stanovisko. To prozatím vede ke zdánlivému bezproblémovému využití tohoto institutu. Slovy krásné literatury se tak „lod“ nebezpečně přibližuje k útesu“.

Celkový rozbor tohoto institutu a jeho kladů i záporů by vydal na knižní publikaci, možná nejen na jednu, když na to v této akademické práci není prostor. V dalších podkapitolách tedy nejprve přiblížím současnou „právní úpravu“²⁴⁷ společného oddlužení manželů, jaký je problém v jejím použití, a zároveň poté vyberu jednotlivé praktické problémy, které tato úprava skýtá.

7.1. Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009 se vztahem k řízení vedenému pod sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009

Jak jsem již uvedl výše, znamenalo toto rozhodnutí pro insolvenční praxi malou revoluci. Vrchní soud zde dovedl zcela nový institut, který neměl a nemá v českém právním řádu obdoby. Nejprve by bylo vhodné nastínit skutkový stav věci.

²⁴⁷ uvozovky jsou zde použity z toho důvodu, že jakákoli přímá právní úprava tohoto institutu zkrátka není

7.1.1. *Skutkový stav*

Dne 4. srpna 2009 bylo Krajským soudem v Plzni zahájeno insolvenční řízení na návrh dlužnice Jiřiny Vaníkové, nar. 04.07.1952, která spolu s návrhem na zahájení řízení navrhla i způsobem řešení svého úpadku oddlužení. Usnesením č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8. září 2009 rozhodl v bodě I. výroku, že se zjišťuje úpadek dlužnice, v bodě II. výroku zamítl návrh na povolení oddlužení, v bodě V. výroku prohlásil na majetek dlužnice konkurs, který bude projednáván jako nepatrný (bod VI. výroku), v bodě X. výroku nařídil konání přezkumného jednání na 4. listopad 2009, v bodě XI. výroku svolal schůzi věřitelů bezprostředně po skončení přezkumného jednání a v bodě XII. výroku konstatoval, že rozhodnutí insolvenčního soudu budou zveřejňována v insolvenčním rejstříku.²⁴⁸

Toto své rozhodnutí soud odůvodnil tím, že celková výše přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení dlužnice činí částku ve výši 868.152,30 Kč a její jediný příjem činí starobní důchod ve výši 10.334,- Kč. Soud dále vypočítal, že měsíční srážka z důchodu dlužnice by mohla činit dle platných právních předpisů částku ve výši 3.040,- Kč, když tak v případě pětiletého oddlužení plněním splátkového kalendáře by byla dlužnice schopna uhradit částku 182.400,- Kč, od které je nutno odečíst odměnu insolvenčního správce přibližně 64.800,- Kč (měsíčně 1.080,- Kč)²⁴⁹, tedy uhradí z dluhů částku 117.600,- Kč. Zákonné kritérium 30 % pohledávek nezajištěných věřitelů však představuje částku 260.445,65 Kč. Zároveň soud konstatoval, že majetek dlužnice představují jen věci s hodnotou, která nemůže dosahovat alespoň 30 % výše pohledávek věřitelů (majetek je tvořen oblečením, obuví, kosmetickými a hygienickými potřebami a dále dlužnice spolu se svým manželem má ve společném jmění manželů televizor, kuchyňskou linku a nádobí). Z obou těchto důvodů soud zjistil, že ani jeden ze způsobů oddlužení nelze u dlužnice použít. Soud tak zvolil jedinou zbývající možnost, kterou mu zákonodárce v zákoně stanovil, a to řešení úpadku konkursem, který bude projednán jako nepatrný.²⁵⁰

Proti tomuto usnesení podala dlužnice včas odvolání, konkrétně do bodu II. výroku a uvedla, že požádala o oddlužení, stejně jako její manžel Ladislav Vaník (insolvenční řízení manžela vedeno pod sp. zn. KSPL 27 INS 4965/2009), ale to při hodnocení její schopnosti uhradit závazky, které jsou oběma manželům společné, soud nezohlednil. Domnívá se, že její a

²⁴⁸ usnesení č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8. září 2009

²⁴⁹ pro zjednodušení uvádím částku s 20 % DPH, když tato může být v průběhu let rozdílná

²⁵⁰ § 314 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona

manželův insolvenční návrh měly být projednány společně a že soud měl přihlédnout k součtu jejich společných dluhů a příjmů v rámci společného jmění manželů, protože pak by byla minimální hranice uspokojení věřitelů ve výši 30 % jejich pohledávek splněna. Dále uvedla, že její zletilý syn je ochoten ji finančně podporovat dobrovolně vykonávanou vyživovací povinností v částce, která by byla spolu s jejími vlastními příjmy dostačující pro uspokojení přednostních pohledávek v rámci výkonu rozhodnutí či exekuce, nejméně v částce 5.600,- Kč, ale soud jí nedal příležitost, aby tuto skutečnost tvrdila. Z výše uvedených důvodů navrhovala napadené usnesení zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.²⁵¹

7.1.2. Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 a jeho odůvodnění

Vrchní soud v Praze rozhodl, že Usnesení Krajského soudu v Plzni č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8. září 2009 se v bodech II., V. a VI. výroku zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Důležité v tomto případě je však odůvodnění, jehož význam pro současnou praxi dalece přesahuje toto konkrétní řízení. V odůvodnění se soud nejprve vypořádal se skutečností, jak postupovat v tomto případě, když dlužnice spoluvlastní majetek ve společném jmění manželů. Soud zde odkázal na zákonná ustanovení, která stanoví, že: „*Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení.*“²⁵² a „*Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela.*“²⁵³ Do majetkové podstaty dlužnice tak patří i majetek ve společném jmění manželů, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že návrh na povolení oddlužení musí být opatřen podpisem manžela dlužnice.²⁵⁴

Usnesením č.j. KSPL 27 INS 4965/2009-A-7 ze dne 12. listopadu 2009 insolvenční soud zjistil úpadek manžela dlužnice a povolil jeho řešení oddlužením. Toto rozhodnutí nebylo

²⁵¹ usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009

²⁵² § 205 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁵³ § 205 odst. 3 insolvenčního zákona

²⁵⁴ § 392 odst. 3 insolvenčního zákona

odvoláním napadeno. Tím tedy došlo k situaci, že ohledně jednoho majetku²⁵⁵ byla vedena dvě insolvenční řízení.

Důležitou je též otázka, zda do společného jmění manželů patří i důchody manželů. Soudní praxe v souvislosti s postižením mzdy (platu) manžela povinného dovozuje, že mzdový nárok manžela povinného součástí společného jmění manželů není. Naproti tomu vyplacená mzda nebo plat již je součástí společného jmění manželů a podle okolností ji lze postihnout např. při výkonu rozhodnutí prodejem movité věci (souisem peněz v hotovosti) anebo typicky příkázáním jiných majetkových práv podle § 320 občanského soudního řádu, jestliže by již šlo o vyplacenou mzdu či plat, který má manžel povinného uložený na účtu u banky. V případě oddlužení plněním splátkového kalendáře však fakticky nedochází k výplatě důchodu dlužníkovi, když soud ukládá plátcí důchodu dlužníka strhávat z jeho důchodu srážky, které následně zašle na účet majetkové podstaty dlužníka.

Odvolací soud pak spatřuje smysl oddlužení plněním splátkového kalendáře v tom, že manželé mohou být po splnění splátkového kalendáře osvobozeni od zbytku svých společných dluhů, ale jediné za předpokladu, že po stanovenou dobu odevzdávali na uspokojení pohledávek věřitelů veškeré své příjmy, vyjma zákonem stanovených částek zaručujících minimální životní úroveň rodiny. Ekonomickou podmínkou úspěšného oddlužení je, že takto se nezajištěným věřitelům musí dostat minimálně 30 % jejich přihlášených a zjištěných pohledávek.²⁵⁶

S ohledem na výše uvedené pak neshledává rozdíl, zda podají manželé insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, nebo každý zvlášť, anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše. Vždy jde o totéž, tedy za jakých podmínek bude majetek ve společném jmění manželů užit pro účely oddlužení. Vrchní soud tak zcela jasně konstatuje, že podá-li návrh každý z manželů samostatně, je zásadně namístě obě řízení spojit ke společnému projednání tak, aby společné jmění manželů náleželo do jedné majetkové podstaty a aby pro oba tyto dlužníky byl ustanoven jeden insolvenční správce.

Na závěr pak odvolací soud uvádí, že *by bylo v rozporu se zásadou spravedlivého insolvenčního řízení, i v rozporu se zájmem věřitelů na hospodárném a co nejvyšším*

²⁵⁵ majetek i závazky ve společném jmění manželů

²⁵⁶ § 406 odst. 3 písm. c) insolvenčního zákona

uspokojení²⁵⁷, kdyby vedle sebe běžela dvě separátní řízení řešící různým způsobem úpadek každého z obou manželů, jestliže úpadek je v obou případech dán neschopností každého z manželů zapravit závazky společné. Odhlédnuto od faktických komplikací vzniklých v důsledku možných střetů úpravy oddlužení s úpravou konkursu nejeví se rozumným ani účelným odepřít oběma dlužníkům-manželům možnost sanovat své společné dluhy v jednom řízení, v němž bude možné k úhradě pohledávek věřitelů ve shodném režimu použít veškerých příjmů dosažených za trvání oddlužení každým z nich či oběma společně, k čemuž dali oba manželé kvalifikovaný souhlas.²⁵⁸

Vrchní soud tak v tomto rozhodnutí určil, že pokud oba manželé podali každý návrh na povolení oddlužení a nemají jiné než společné závazky, není důvod proč rozhodovat o jiném způsobu řešení úpadku u každého z nich.

Na základě tohoto rozhodnutí Vrchního soudu v Praze pak Krajský soud v Plzni rozhodl usnesením o spojení insolvenčních řízení obou manželů dle § 112 odst. 1) občanského soudního řádu, když nadále bude vedeno pod sp. zn. KSPL 27 INS 4965/2009.²⁵⁹

7.1.3. Praktický dopad usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21

Z tohoto usnesení se stal univerzální návod, který takřka bezvýhradně využívají pro řešení úpadku obou manželů všechny insolvenční soudy. Krom již uvedeného Krajského soudu v Plzni tento způsob řešení zastává i Krajský soud v Hradci Králové²⁶⁰, Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích²⁶¹, Krajský soud v Ústí nad Labem²⁶², Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci²⁶³, Krajský soud v Brně²⁶⁴, Krajský soud v Praze²⁶⁵, Městský soud v Praze²⁶⁶ a Krajský soud v Českých Budějovicích²⁶⁷. Jedinými dvěma insolvenčními

²⁵⁷ § 5 písm. a) insolvenčního zákona

²⁵⁸ usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009

²⁵⁹ usnesení č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-25 ze dne 2. března 2010

²⁶⁰ např. usnesení č.j. KSHK 40 INS 1357/2010-A-7 ze dne 12. března 2010

²⁶¹ např. usnesení č.j. KSPA 44 INS 2558/2011-A-6 ze dne 22. února 2011

²⁶² např. usnesení č.j. KSUL 70 INS 3344/2011-A-6 ze dne 11. března 2011

²⁶³ např. usnesení č.j. KSLB 76 INS 8417/2009-B-24 ze dne 20. srpna 2010

²⁶⁴ např. usnesení č.j. KSBK 29 INS 2549/2011-A-6 ze dne 17. února 2011

²⁶⁵ např. usnesení č.j. KSPH 40 INS 3106/2011-B-11 ze dne 13. července 2011

²⁶⁶ např. usnesení č.j. MSPH 94 INS 2481/2011-A-7 ze dne 24. února 2011

²⁶⁷ např. usnesení č.j. KSCB 27 INS 2790/2011-A-8 ze dne 1. dubna 2011

soudy, které tento postup neuznávají a nevyužívají, jsou Krajský soud v Ostravě²⁶⁸ a Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci²⁶⁹. Z celkem jedenácti insolvenčních soudů dle něj postupuje rovnou devět z nich, což již lze nazvat konstantní judikaturou.

7.2. Legalita a legitimita postupu insolvenčních soudů dle kapitoly 7.1.

Vzhledem k předchozí kapitole je třeba před samotným rozbořem uvedeného postupu posoudit otázku, zda je takový postup legální a legitimní. Pro lepší orientaci tak lze zopakovat, že se jedná o postup, který nastolil jeden z vrchních soudů, a který nemá oporu v současné legislativě.

Zda je uvedený postup legální, je otázkou, kterou není snadné zodpovědět. Jak jsem již několikrát uvedl, nezná insolvenční zákon žádný institut společného oddlužení, který by umožňoval postupovat tak, jak to stanovil Vrchní soud v Praze svým usnesením. Ten se ve svém rozhodnutí opírá o ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona, které mimo jiné stanoví, že pro insolvenční řízení se použije přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento²⁷⁰ zákon jinak, nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení. Zásady insolvenčního řízení jsou pak uvedeny především v § 5 insolvenčního zákona, kde však jejich výčet není taxativní, ale pouze deklaratorní.²⁷¹ Vrchní soud pak ve svém usnesení dovodil, že je použití občanského soudního řádu v tomto případě na místě, a to především s přihlédnutím k zásadě, že má v insolvenčním řízení dojít k rychlému, hospodárnému a co nejvyššímu uspokojení věřitelů.²⁷² V konkrétně řešeném případě je toto poměrně snadné dovodit²⁷³, ale v jiných případech, ve kterých se tento postup také používá, již dovození není tolik zřejmé.

Především ale považuji za nutné upozornit na jinou „zásadu“, která není v § 5 insolvenčního zákona přímo uvedena, ale lze dovodit ze Základních ustanovení zákona.²⁷⁴ Jedná se přímo o § 1 insolvenčního zákona, který vymezuje předmět úpravy zákona. Zákonodárce v něm zcela přesně stanovuje, že zákon upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka²⁷⁵ či

²⁶⁸ např. insolvenční řízení sp. zn. KSOS 38 INS 3231/2011 ve spojení s KSOS 38 INS 3237/2011

²⁶⁹ např. insolvenční řízení sp. zn. KSOL 10 INS 2622/2011 ve spojení s KSOL 10 INS 2626/2011

²⁷⁰ insolvenční zákon

²⁷¹ § 5 insolvenčního zákona

²⁷² § 5 písm. a) insolvenčního zákona

²⁷³ u dlužnice by musel být řešen úpadek konkursem, když však ta žádného majetku neměla, čili by došlo ke zjevně menšímu uspokojení věřitelů než v případě možného oddlužení plněním splátkového kalendáře

²⁷⁴ Hlava 1, § 1 – § 8 insolvenčního zákona

²⁷⁵ § 1 písm. a) insolvenčního zákona

oddlužení dlužníka.²⁷⁶ U tohoto ustanovení je pak z použití jednotného čísla jasné patrné, že **zákon připouští insolvenční řízení pouze jediného dlužníka**, když není možné vést jediné insolvenční řízení proti více dlužníkům. Jelikož se navíc jedná o předmět úpravy zákona, pak se domnívám, že tato „zásada“ je **nadřazená ostatním zásadám uvedeným v zákoně**, které ji pouze doplňují. Z mého pohledu tak lze říci, že Vrchní soud šel ve svém rozhodnutí **proti základnímu smyslu zákona**, a z toho důvodu je tato rozhodovací praxe protizákonná. Záměr zákonodárce, aby insolvenční řízení bylo vedeno vždy jen proti jednomu dlužníkovi, lze pak potvrdit i ustanoveními zákona ohledně procesních subjektů, když insolvenční zákon uvádí, že procesním subjektem je dlužník²⁷⁷ a účastníky řízení pak dlužník a věřitelé uplatňující své právo vůči dlužníkovi.²⁷⁸ Opět v obou případech je procesní subjekt - dlužník - uveden pouze v jednotném čísle, ale zákon **nepřipouští vedení insolvenčního řízení proti více dlužníkům**. Pouze pro doplnění pak uvádím, že vedlejší účastenství v insolvenčním řízení není krom incidentních sporů přípustné.²⁷⁹

Shora uvedené by nasvědčovalo nelegálnosti stanoveného postupu, přičemž tato protizákonnost by mohla být poměrně snadno dovozena. Je však třeba se vypořádat s názorem právní praxe, která uvádí, že se **jedná** v takovém případě **o dvě samostatná řízení**, která se pouze z ekonomických důvodů **spojují ke společnému projednání**. Tento názor byl logicky vysloven již rozhodovací praxí soudů, kdy bylo třeba vypořádat se s námitkou, kterou jsem předestřel v předchozím odstavci. Domnívám se však, že ani **toto odůvodnění neobstojí**, a to z důvodu faktických postupů insolvenčních soudů, které podrobněji rozeberu dále v této práci. Na tomto místě pouze předestřu pro účely této podkapitoly, že pokud v současné době řádně podají oba manželé návrh na zjištění úpadku spojený s návrhem na povolení oddlužení, zahájí insolvenční soud obě insolvenční řízení, ale ještě před zjištěním úpadku spojí obě řízení ke společnému projednání a obě řízení tak jsou vedena jako jedno pod společnou spisovou značkou.²⁸⁰ Zároveň se vzhledem k této skutečnosti mohou věřitelé hlásit do insolvenčního řízení po určitou dobu pouze pod jednu spisovou značku (a tedy i pouze k jednomu z dlužníků) a v případě zjištění úpadku a povolení oddlužení se tak děje pouze jedním usnesením, stanovuje se jediný insolvenční správce, který má nárok pouze na odměnu za jedno insolvenční řízení. V případě povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře se

²⁷⁶ § 1 písm. b) insolvenčního zákona

²⁷⁷ § 9 písm. b) insolvenčního zákona

²⁷⁸ § 14 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁷⁹ § 14 odst. 2 insolvenčního zákona ve spojení s § 16 odst. 3 insolvenčního zákona

²⁸⁰ např. insolvenční řízení vedené pod sp. zn. KSHK 45 INS 1014/2011

pak o tomto rozhoduje taktéž jediným usnesením, kdy pro účely splnění splátkového kalendáře postačí, že oba manželé uhradí dohromady 30 % ze svých společných dluhů a není tak nutné, aby 30 % uhradil každý z manželů.

Vzhledem ke všemu, co jsem uvedl výše v této podkapitole, se domnívám, že **současná praxe většiny insolvenčních soudů je protizákonná**, a z toho důvodu i zcela neplatná. Obávám se tak, že veskrze dobrý úmysl soudů může vést ipso factum **k poškození dlužníků** – manželů, kteří dle rozhodnutí soudů řádně plnili, ale vzhledem k uvedeným pochybením nebudou v souladu se zákonem osvobozeni od zbývajících dluhů, i když by na toto osvobození měli nárok. Zároveň by však bylo mylné se domnívat, že za vše mohou pouze insolvenční soudy. Hlavní odpovědnost leží totiž zcela nepochybně na zákonodárci, který svou nečinností a zcela nedostatečnou právní úpravou de facto donutil soudy používat takovýto postup, a to především s ohledem na sociální a ekonomické důvody. Je tedy třeba uvést, že zde nastala paradoxní situace, kdy **postup soudů je nelegální, ale zároveň se dá považovat za legitimní**.

Zcela zřetelným pochybením soudů však je, že **neexistuje žádná sjednocující judikatura**, neboť soudem, který ve sporech ohledně spojení řízení rozhodoval v nejvyšší instanci, byl vždy pouze Vrchní soud v Olomouci či Vrchní soud v Praze, avšak tento postup nebyl zastřešen vyšší soudní autoritou, a to ať již Nejvyšším soudem České republiky či Ústavním soudem. Důvody, proč se tato otázka nedostala těmto soudům, jsou dvojího druhu. Prvním důvodem je, že proti **usnesením insolvenčních soudů o spojení řízení není přípustné odvolání**²⁸¹ a proti **usnesení vrchního soudu v této věci není přípustné dovolání**.²⁸² Druhým důvodem je skutečnost, že žádný z účastníků řízení, který měl právo případné mimořádné opravné prostředky využít, **neměl k jejich užití důvod**, protože tento postup zvolený soudy ve své podstatě **není primárně proti žádnému z nich**. O to větší problém však poté nastane, pokud po splnění pětiletého splátkového kalendáře požádají dlužníci o osvobození od zbytku dluhů. V takovém případě se již budou dlužníci²⁸³ či věřitelé²⁸⁴ jistě domáhat svých práv všemi dostupnými právními prostředky a věc se dostane k řešení jak před Nejvyšším soudem ČR, tak před Ústavním soudem ČR.

²⁸¹ § 202 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu, srov. usnesení sp. zn. KSHK 45 INS 1014/2011-A-14 ze dne 14. dubna 2011

²⁸² např. usnesení sp. zn. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009

²⁸³ v případě že nedojde k osvobození od zbytku dluhů

²⁸⁴ v případě že dojde k osvobození od zbytku dluhů a zanikne tak část jejich pohledávky

7.3. Jednotlivé problémy, které mohou nastat při postupu dle kapitoly 7.1.

V předchozí podkapitole jsem již předložil argumenty nasvědčující o protizákonnosti postupu insolvenčních soudů, a proto samotnou protizákonnost již jako problém nebudu dále zde rozebírat a upozorním na jednotlivé problémy postupu insolvenčních soudů, aniž bych dovozenou protizákonnost bral ke zřeteli. V této podkapitole se tak zaměřím především na problémy tohoto postupu z materiálního hlediska, ke kterým v soudobé právní praxi dochází.

7.3.1. Zánik manželství během trvání účinků oddlužení plněním splátkového kalendáře

Zde se dostávám nejspíše k nejčastějšímu problému, který může nastat při společném oddlužení manželů. Vzhledem ke statistikám, kdy v dnešní době dochází k nárůstu počtu rozvodů,²⁸⁵ není tento problém natolik výjimečným. Je poměrně logické i z psychologického hlediska, že pokud je manželství, a tím i společné jmění manželů, předlužené, má to vliv na psychiku obou manželů. Může tak dojít i k jejich naprostému odcizení, což může vést i k trvalému rozvratu manželství a následnému rozvodu.²⁸⁶ Druhým důvodem zániku manželství krom rozvodu pak je smrt jednoho z manželů.

7.3.1.1. Rozvod za trvání účinků oddlužení plněním splátkového kalendáře

Probíhající insolvenční řízení nikterak neomezuje dlužníka v jeho rodinném životě, neboť jedinými omezeními základních práv a svobod, která je dlužník nucen strpět, jsou omezení majetková. Vzhledem k tomu může nastat skutečnost, a v praxi k ní i dochází, kdy během řízení dojde k rozvodu manželství dlužníka. Pokud k rozvodu dojde u dlužníků, jejichž insolvenční řízení jsou spojena ke společnému projednání, znamená to další problém, který zatím nemá zakotvené jasné řešení.

Předně je třeba uvést, že k rozvodovému řízení je příslušný soud, v jehož obvodu měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud žalovaného, a není-li ani takového soudu, obecný soud žalobce.²⁸⁷ Z uvedeného tak vyplývá, že k rozvodovému řízení

²⁸⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost. In: [online]. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

²⁸⁶ § 24 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině

²⁸⁷ § 88 písm. a) občanského soudního řádu

je věcně příslušný okresní soud, nikoli soud insolvenční. Ten samý soud je pak příslušný i pro vypořádání manželů po rozvodu stran jejich společného jmění nebo jiného majetku anebo o zrušení společného nájmu bytu.²⁸⁸ V obou případech se pak jedná o výlučnou příslušnost, což znamená, že při určení místní příslušnosti nepřichází v úvahu ani obecný soud žalovaného, ani soud na výběr daný.²⁸⁹ Ani v jedné věci tak nemůže rozhodovat soud insolvenční.

Při zániku společného jmění manželů by bylo třeba se zabývat především tím, jakým způsobem budou vypořádány závazky obou manželů náležejících do jejich společného jmění.²⁹⁰ Soudy v takovém případě mohou zvolit dva různé postupy. První postup, který se nabízí, by spočíval v ponechání oddlužení obou manželů ve společném projednání, když i nadále by platila jejich povinnost společně splatit alespoň 30 % jejich závazků. V takovém případě by nedošlo k rozdělení závazků patřících do společného jmění manželů a i nadále by tak byli zavázáni oba manželé společně a nerozdílně. Tento postup se mi jeví jako snazší a pro použití v současné soudní praxi jako vhodnější.

Druhou možností je rozdělení závazků dohodou obou manželů tak, aby jejich příjmy postačily k uhrazení. V praxi by tak nedocházelo k rozdělení závazků na poloviny, ale spíše dle příjmu každého z manželů, neboť by bylo vhodné presumovat, že oba manželé mají zájem na uhrazení veškerých dluhů patřících do společného jmění manželů. V takovém případě by pak insolvenční soud vyloučil řízení jednoho z manželů zpět k samostatnému řízení a rozdělil i přihlášené pohledávky dle dohody o vypořádání společného jmění. Takovýto postup má však velkou řadu úskalí (změna výše přihlášených pohledávek i po jejich zjištění, možné nerovnoměrné a nižší uspokojení věřitelů, apod.), a proto ho nelze pro soudní praxi doporučit.

Otázkou však zůstává, jak postupovat, pokud by rozvrat manželství nastal ve zlém a jeden z manželů by si pak nepřál osvobození od dluhů druhého z manželů. V takovém případě by musel soud nejspíše postupovat čistě podle mnou nastíněného prvního postupu a ponechat společné oddlužení manželů až do jeho splnění. Problém by však nastal, pokud by jeden z manželů přestal, ať už z jakéhokoli důvodu, být výdělečně činný, což by mělo za následek

²⁸⁸ § 88 písm. b) občanského soudního řádu

²⁸⁹ *Drápal, L., Bureš, J. a kol.* Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 573

²⁹⁰ lze důvodně presumovat, že vzhledem k probíhajícímu oddlužení nemají manželé ve společném jmění manželů žádný hodnotný majetek

splnění podmínky pro zrušení schváleného oddlužení a prohlášení konkursu na jeho majetek. K tomuto problému se tak vyjádřím v další části této kapitoly.

7.3.1.2. Úmrtí jednoho z manželů

Složitější situace by nastala v případě, kdyby během trvání účinků schváleného oddlužení jeden z manželů zemřel. V takovém případě již není možné nadále ponechat obě insolvenční řízení ve společném projednání a je třeba vyloučit obě řízení zpět k samostatnému projednání.

Jelikož smrtí jednoho z manželů zcela jistě odpadnou důvody, pro které byly věci soudem spojeny, vyloučí soud obě věci k samostatnému řízení.²⁹¹ Takovéto usnesení je soud povinen vydat na základě zákonného zmocnění při své dohlédací činnosti.²⁹² Tím dojde k rozpojení obou insolvenčních řízení zpět na dvě samostatná řízení.

Postup u zemřelého dlužníka je pak zde jasný, když soud usnesením řízení zastaví a zproští insolvenčního správce funkce, neboť účastník řízení ztratil po jeho zahájení způsobilost být účastníkem řízení a povaha věci neumožňuje v řízení pokračovat s jeho dědici.²⁹³

Problém však nastává u insolvenčního řízení pozůstalého manžela. Před dalším pokračováním insolvenčního řízení je totiž nutné nejprve vypořádat dědictví po zemřelém manželovi, když do té doby není možné v řízení pokračovat. V případě přiměřeného použití občanského soudního řádu²⁹⁴ by se jevilo jako vhodné probíhající insolvenční řízení přerušit až do rozhodnutí soudního komisaře o vypořádání dědictví, ale přerušení insolvenčního řízení insolvenční zákon přímo zakazuje.²⁹⁵ Při získávání podkladů pro tuto práci se mi podařilo nalézt zatím pouze jediný případ, kde tato situace nastala, a to ještě před určením formy oddlužení.²⁹⁶ V tomto případě pak soud vyřešil situaci originálně, když usnesením rozhodl, že v insolvenčním řízení pozůstalého manžela zatím nelze pokračovat.²⁹⁷ Toto své rozhodnutí opřel o pravomoc soudu při výkonu dohlédací činnosti.²⁹⁸ Tento postup však fakticky znamená přerušení řízení a nemá nikde v právních předpisech úpravu. Jedná se tak o

²⁹¹ § 112 odst. 2 občanského soudního řádu

²⁹² § 11 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁹³ § 107 odst. 1, 2, 5 občanského soudního řádu

²⁹⁴ § 7 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁹⁵ § 84 odst. 1 insolvenčního zákona

²⁹⁶ insolvenční řízení vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 41 INS 5395/2011

²⁹⁷ usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 5400/2011-B-5 ze dne 22. prosince 2011

²⁹⁸ § 11 odst. 1 insolvenčního zákona

rozhodnutí sui generis, které obchází výslovný zákaz zákona. Takovýto postup, ač jistě ve své fakticitě nezbytný, se tak jeví jako nezákonný, ale legitimní.

Když však odhlédneme od legality takového postupu, je třeba se zamyslet, jak může být v řízení pokračováno. Je velmi pravděpodobné, že dědictví zůstavitele bude předloženo a pozůstalý manžel stejně jako ostatní zákonní dědicové dědictví odmítnou. Odmítnutí je ze strany dlužníka možné pouze v případě, že s tímto odmítnutím bude souhlasit insolvenční správce.²⁹⁹ Otázkou však zůstává, jak bude vypořádáno společné jmění manželů. Předně je třeba uvést, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem.³⁰⁰ Z této dikce by tak vyplývalo, že pozůstalý manžel splní pouze polovinu závazků náležejících do společného jmění manželů. Proti tomu však stojí zákonná úprava insolvenčního zákona, kdy pohledávky lze popírat pouze do skončení přezkumného jednání³⁰¹, když po přezkumném jednání sepiše pohledávky do seznamu přihlášených pohledávek, který je exekucním titulem.³⁰² Dle tohoto zákonného ustanovení má seznam přihlášených pohledávek povahu pravomocného rozhodnutí o existenci povinnosti dlužníka uhradit pohledávku. Po zjištění pohledávky³⁰³ a jejím sepsání do seznamu pak již správce i soud nemají právo výši přihlášené pohledávky změnit.

V konečném důsledku se tak domnívám, že přihlášení věřitelé by měli i po projednání dědictví právo požadovat uhrazení pohledávky v celé výši po pozůstalém manželovi, což ve valné většině případů může vést ke zrušení schváleného oddlužení a prohlášení konkursu.³⁰⁴ V tomto případě by šlo ještě uvažovat o vstřícném postupu věřitelů, kteří by mohli v takové situaci souhlasit i s nižším uspokojením svých pohledávek, a to především s přihlédnutím k okolnosti, že prohlášením konkursu se jim dostane nižšího uspokojení než by získali při pokračování oddlužení plněním splátkového kalendáře. Takovéto gesto však není po věřitelích nikterak vymahatelné.

²⁹⁹ § 412 odst. 3 insolvenčního zákona

³⁰⁰ § 149 odst. 2 in fine občanského zákoníku

³⁰¹ § 192 insolvenčního zákona

³⁰² § 312 odst. 4 insolvenčního zákona

³⁰³ § 201 insolvenčního zákona

³⁰⁴ § 418 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona

7.3.2. Ztráta výdělku jednoho z manželů a s tím související neplnění splátkového kalendáře

Dalším problémem, který může nastat, je ztráta příjmů jednoho z manželů, což povede k nesplnění povinnosti dlužníků splnit alespoň 30 % z přihlášených a zjištěných pohledávek. Podle dikce zákona by tak na majetek tohoto dlužníka měl být prohlášen konkurs. Pokud jsou ale dvě řízení spojena ke společnému projednání, a tím fakticky splynou v jedno, není možné projednat obě řízení společně, pokud by byly stanoveny dva rozdílné způsoby řešení úpadku.

V praxi by tak s největší pravděpodobností došlo ke zrušení výhody plněním splátkového kalendáře u obou manželů, když by na jejich majetek byl prohlášen konkurs. Tím ale bude postižen i dlužník, který řádně plní své povinnosti a bude tak vlastně potrestán za situaci, kterou nezpůsobil, což je jak nespravedlivé vůči němu, tak možná i porušení ústavně zaručených práv takového dlužníka.

Častým postupem insolvenčních soudů v takovém případě je poskytnout dlužníkům několik měsíců na zajištění dodatečného příjmu, a to ať již formou smlouvy o důchodu, tak případného sehnání nového zaměstnání. I pro insolvenční soudy je takovýto postup snazší než dovozovat procesní instituty a zavádět novou judikaturu. Pokud by se insolvenčním dlužníkům nepodařilo takovýto příjem zajistit, pověřuje soud dlužníky, aby obeslali své věřitele s dotazem, zda souhlasí s uspokojením v nižší částce než 30 %. Pokud jednotliví věřitelé tento souhlas udělí, probíhá splátkový kalendář i nadále, ale pokud tento souhlas nebude být jen jedním věřitelem udělen, bude muset být na majetek dlužníků prohlášen konkurs.

Pro úplnost je třeba ještě dodat, že nemusí dojít přímo ke ztrátě na výdělku jednoho z manželů, když nesplnění splátkového kalendáře může vyplynout i z radostnější životní události, a to narozením potomka, což má za následek, že oběma manželům přibude nová vyživovací povinnost. Tím ovšem zároveň dojde ke změně výpočtu nezabavitelné částky, kterou nelze dlužníkům z příjmu strhnout, a dojde tak ke snížení částky rozdělované měsíčně mezi nezajištěné věřitele.

Stejný problém pak může nastat i v případě, kdy jeden z manželů neplní podstatné povinnosti související s insolvenčním řízením či zaviněným jednáním jednoho z dlužníků vznikne nový peněžitý závazek po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti.³⁰⁵

7.3.3. Odměna insolvenčního správce

Jak jsem již podrobně rozebral v jedné z předcházejících kapitol, náleží za každé řízení, ve kterém je ustanoven do funkce, insolvenčnímu správci odměna. Kdyby tomu tak nebylo, došlo by tím k porušení ústavního principu rovnosti.³⁰⁶ I v případě společného oddlužení manželů by tak měl mít insolvenční správce mít nárok na odměnu za obě tato insolvenční řízení.

Většina insolvenčních soudů však ve své rozhodovací praxi dovodila, že insolvenční správce má během společného projednání oddlužení právo pouze na jednu odměnu za obě takto společně projednaná řízení. Hlavním argumentem soudů je skutečnost, že v případě dvou spojených insolvenčních řízení se insolvenční řízení týká pouze jediné majetkové podstaty. Správce tak vykonává ve dvou řízeních vlastně pouze jednu činnost, a proto mu za tuto jednu činnost náleží pouze jedna odměna.

Tato praxe má své logické opodstatnění a je poměrně přesvědčivě odůvodnitelná, přesto si s ní dovolím nesouhlasit. Insolvenční správce má i přesto, že se jedná o pouze jednu majetkovou podstatu, ale například při plnění splátkového kalendáře insolvenční správce musí kontrolovat příjem obou dlužníků a vykonává tak stejnou práci, kterou by musel vykonávat i ve dvou samostatných řízeních. Zároveň ovšem zcela chápu i sociální rozměr tohoto postupu, když dlužníci nemusí ze svých příjmů hradit odměnu insolvenčnímu správci dvakrát, a zbývá tak větší procento uspokojení na nezajištěné věřitele.

Přesto jsem přesvědčen, že tento postup insolvenčních soudů by neprošel stanoveným testem ústavnosti, který jsem uvedl dříve v této práci, a jako takový je tento postup protiústavní. Nutno však jízlivě podotknout, že tento problém je pouze drobností s ohledem na celkové dovození institutu společného oddlužení manželů.

³⁰⁵ § 418 odst. 1 písm. a), c) insolvenčního zákona

³⁰⁶ Pl. ÚS 36/01

7.4. Společné oddlužení manželů, pokud je řízení vedeno pouze proti jednomu z nich

Jedním ze způsobů řešení oddlužení manželů, se kterým se nyní soudní praxe potýká, je, když se v insolvenčním řízení nachází pouze jeden z manželů. Pro takový případ může být více příčin, a to například pokud jeden z manželů je podnikatel či má dluhy z podnikání, anebo zkrátka jen nechtěl řešit svou situaci insolvenčním návrhem. V takovém případě však nastává problém, jak nahlížet na závazky patřící do společného jmění manželů, když i povolené oddlužení by v případě oddlužení pouze jednoho z manželů nemělo smysl, neboť by dlužníky nemohl být od zbytku takovýchto dluhů osvobozen z důvodu, že i nadále by patřily do společného jmění manželů a nemohlo by dojít k osvobození manžela.

Vrchní soud v Praze proto dovodil, a zde si dovolím použít přídavek, „fantaskní“ teorii, že podpisem souhlasu manžela na insolvenčním návrhu manžela - dlužníka dle § 392 odst. 3 insolvenčního zákona, dávají oba manželé najevo, že jejich společné jmění manželů trvá a že jejich majetek do společného jmění náležející bude navrženým oddlužením postižen, tj. že mají závazky, které budou ze společného majetku uspokojovány.³⁰⁷ Dlužníkův manžel tak tímto podpisem i souhlasí s povolením oddlužení dlužníka i s tím, aby pro účely oddlužení byl použit veškerý majetek ve společném jmění manželů, včetně příjmů obou manželů. K uspokojení pohledávek věřitelů za manželem dlužníka v rozsahu jejich společných závazků a také individuálních závazků manžela dlužníka vzniklých za trvání manželství (tvořících společné jmění manželů), může tak být podle názoru soudu použito i majetku (a tím i vyplaceného příjmu) manžela dlužníka. Smysl oddlužení plněním splátkového kalendáře zadlužených rodin je založen na tom, že manželé mohou být po splnění splátkového kalendáře osvobozeni od zbytku svých společných dluhů a individuálních dluhů spadajících do společného jmění manželů jedině za předpokladu, že po stanovenou dobu odevzdávali na uspokojení pohledávek věřitelů veškeré své příjmy, vyjma zákonem stanovených částek zaručujících minimální životní úroveň rodiny, a že při něm budou uspokojovány jak společné závazky manželů, tak individuální závazky každého z nich spadající do SJM. Není a ani nemůže být rozdílu v tom, zda se závazky manželů tvořící SJM řeší v rámci insolvenčního řízení, jehož účastníkem je jeden z manželů, který podá návrh na povolení oddlužení, a druhý k tomuto návrhu připojí svůj podpis, ve srovnání se situací, kdy oba manželé podají jako navrhovatelé a dlužníci insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, nebo

³⁰⁷ usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6. května 2011 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009

každý zvlášť, anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše, neboť vždy jde o totéž, tedy za jakých podmínek bude majetek v SJM užit pro účely oddlužení.³⁰⁸

Vrchní soud v Praze v tomto usnesení, nad rámec tématu této kapitoly, dále vyvodil, že k tomuto insolvenčnímu řízení se mohou přihlásit i věřitelé manžela dlužníka. Není však v insolvenčním rejstříku dohledatelné a ani ze současné rozhodovací praxe soudů zjistitelné, že se insolvenční řízení týká i manžela a po splnění oddlužení dlužníkem, bude od dluhů osvobozen i manžel, který pouze udělil souhlas s návrhem na povolení oddlužení. Soud tak učinil závěr, že v takovém případě neuplynula pro věřitele lhůta k podání přihlášky (nezačala ani běžet), a nenastal ohledně ní následek, že se k ní nepřihlíží, nebyl tedy ani důvod k odmítnutí této přihlášky. Soud tak změnil rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové tak, že se pohledávka neodmítá.³⁰⁹

Tímto rozhodnutím jsem tak chtěl čtenáři dotvořit celkový obrázek o tom, jak v současné době vypadá praxe insolvenčních soudů při oddlužení manželů, kdy zde odvolací soud dovodil další nový institut a zároveň i dovodil, že za jistých okolností se věřitel může v současné době přihlásit do insolvenčního řízení prakticky kdykoliv.

S tímto rozhodnutím vrchního soudu naprosto nesouhlasím, když se domnívám, že opravdu velký problém nastane manželům, jejichž „insolvenční řízení“ je vedeno pod sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009, poté, co požádají (resp. dlužník požádá) o osvobození od zbytku dluhů po splnění oddlužení. Domnívám se totiž, že i kdyby soudy přiznaly osvobození dlužníku i manželovi (resp. jejich společnému jmění), budou se proti tomuto rozhodnutí bránit věřitelé, kteří se nespokojí s rozhodnutím vrchního soudu, ale podají i dovolání k Nejvyššímu soudu. V takovém případě se domnívám, že dovolací soud rozhodnutí insolvenčních soudů zruší s tím, že není možné dlužníka a jeho manžela osvobodit od zbytku dluhů. V konečném důsledku tak budou tímto postupem soudů poškozeni pouze dlužníci, kteří by si mohli takto vzniklou škodu nárokovat po státu, a mohli by v takovém případě uspět.

³⁰⁸ usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6. května 2011 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009

³⁰⁹ usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6. května 2011 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009

7.5. Společné oddlužení manželů de lege ferenda

Na základě všeho v této kapitole uvedeného se domnívám, že jediným řešením velmi komplikované situace by byla souborná novela insolvenčního zákona, která by více rozvedla institut oddlužení manželů, případně společného jmění. V jednotlivých kapitolách jsem již naznačil, jak by mohla úprava takového oddlužení vypadat. Bylo by však potřeba sesbírat veškerá rozhodnutí vydaná oběma vrchními soudy i jedenácti insolvenčními, a na jejich základě připravit zákonnou úpravu, která by byla stálá a aplikovatelná.

V současné době je však rozhodovací praxe soudů zcela roztržštěná, mnohdy protichůdná a místy i protizákonná či protiústavní, což ve svém konečném důsledku může vést ke krachu oddlužení jako sanačního způsobu řešení úpadku. Dnes totiž není ani insolvenční soud ani správce schopný říct dlužníkovi – právnímu laikovi – jak bude dále v řízení postupováno, když jakákoli legitimní očekávání a předvídatelnost rozhodnutí soudů zde chybí.

V případě, že nedojde k novelizaci zákonné úpravy, tak může nastat skutečnost, že již v roce 2013 se problémy současné právní úpravy objeví v celé své podstatě poté, co první dlužníci po splnění pětiletého splátkového kalendáře požádají o osvobození od zbytku svých dluhů.

Dalším možným vyřešením tohoto problému je zvolení řešení přiměřenou aplikací ustanovení týkajících se společného jmění manželů při konkursu. V takovém případě by se sice takové oddlužení protáhlo o období, kdy by bylo třeba vypořádat společné jmění manželů, ale vyřešilo by to většinu problémů, které obsahují současné postupy soudů.

8. (Ne)možnost oddlužení fyzické osoby podnikatele

Jak jsem již uvedl dříve v této práci, náleží sanační způsob řešení úpadku oddlužením pouze dlužníkovi fyzické osobě nepodnikateli. Tato skutečnost vyplývá především ze zákonného ustanovení, kde je stanoveno, že návrh na podání oddlužení může podat osoba, která není podnikatelem³¹⁰ a zároveň že návrh na povolení oddlužení nemůže podat žádná jiná osoba.³¹¹ Dlužníkem, který není podnikatelem, se pak rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a zároveň nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání.³¹² V případě fyzické osoby podnikatele či osoby mající dluhy z podnikání by tak měl insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítnout jako návrh podaný osobou, která k jeho podání není oprávněna.

Vyloučení podnikajících osob z oddlužení nebylo v původním záměru tak striktní (ve vládním návrhu se počítalo s textem ustanovení „dlužník - fyzická osoba, která jako podnikatel nemá pracovně právní závazky a nemá více než 20 věřitelů“³¹³). Záměr ovšem neprošel; podle platného textu zákona zůstal konkurs v podstatě jediným způsobem, jak u této skupiny dlužníků řešit úpadek. Oddlužení je pouze pro nepodnikatele. Reorganizace teoreticky může přicházet v úvahu, prakticky je ovšem možnost u drobných podnikatelů dosáhnout povolení reorganizace značně omezena, ne-li zcela vyloučena.³¹⁴

Tato podle mého názoru přílišná tvrdost zákona byla odstraněna soudní praxí, když se k ní již opakovaně vyjádřil Nejvyšší soud. Ten ve svém usnesení č. j. 29 NSČR 3/2009-A-59 ze dne 21. dubna 2009 se vztahem k insolvenčnímu řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, stanovuje, že neodpovídá účelu a duchu zákona, aby osobě, která již fakticky nepodniká a nemá většinu svých dluhů z podnikání, nebylo z formálních důvodů povoleno oddlužení. Soud dále vyvozuje, že u fyzických osob, které podnikaly na základě živnostenského oprávnění, není pro závěr, že jde o „podnikatele,“ určující jejich zápis v živnostenském rejstříku. Z ustanovení odst. 2 písm. c) zákona č. 513/1991 Sb., obchodního

³¹⁰ § 389 odst. 1 insolvenčního zákona

³¹¹ § 389 odst. 2 insolvenčního zákona

³¹² EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 2. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://insolvencizakon.cz/downloads/vykladove_stanovisko_02_2008.pdf

³¹³ § 389 odst. 1 vládního návrhu insolvenčního zákona, projednáváný v Poslanecké Sněmovně jako sněmovní tisk č. 1121

³¹⁴ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 925

zákoníku, plyne, že za podnikatele se nepokládá [nejde-li o osobu uvedenou v § 2 odst. 2 písm. a), c) a d) obchodního zákoníku] dlužník, který má živnostenské oprávnění, na jehož základě nepodniká. Je na uvážení insolvenčního soudu (založeném na konkrétních skutkových okolnostech případu) zhodnotit, zda automatickou aplikací zásady, podle které osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení není dlužník, který – ač již nepodniká – má stále dluhy ze svého podnikání, by nebyl popřen duch zákona a zda tím ve skutečnosti není upírána možnost pokusit se o oddlužení způsobem předjímaným insolvenčním zákonem osobě, se kterou institut oddlužení v souladu s účelem, pro který byl zákonodárcem zformulován, typově počítá.³¹⁵

Pro rozhodování, zda dluh z podnikání brání dlužníkovi v možnosti řešení jeho úpadku oddlužením, pak Nejvyšší soud stanovil následujících pět podmínek, ke kterým je nutné před rozhodnutím přihlídnout a jejichž splnění či nesplnění musí v rozhodnutí řádně odůvodnit. Toto rozhodnutí ale nesmí vykazovat znaky svévole:

- 1) doba vzniku konkrétního dlužníkova závazku (dluhu) z podnikání,**
- 2) doba ukončení dlužníkova podnikání,**
- 3) četnost neuhrazených dlužnickových závazků (dluhů) z podnikání,**
- 4) výše konkrétního dlužníkova závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužnickových závazků,**
- 5) zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.³¹⁶**

Tento postup byl pak insolvenčními soudy široce přijat a judikatura se ustálila. Mimo jiné pak k němu bylo ještě dovozeno, že jako dluh z podnikání se nepočítá případ, kdy dlužník pouze ručil jako směnečný rukojmí za splnění závazku.³¹⁷ V těchto případech tak Nejvyšší soud i insolvenční soudy popřely svou rozhodovací praxí další ze základních ustanovení zákona.

³¹⁵ usnesení Nejvyššího soudu č.j. 29 NSČR 3/2009-A-59 ze dne 21. dubna 2009 se vztahem k insolvenčnímu řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008

³¹⁶ usnesení Nejvyššího soudu č.j. 29 NSČR 3/2009-A-59 ze dne 21. dubna 2009 se vztahem k insolvenčnímu řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008

³¹⁷ usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 NSČR 9/2009 ze dne 23. února 2011

9. Věcná příslušnost insolvenčních soudů de lege ferenda

Nad rámec vybraných problémů, které jsem podrobněji rozebral v předchozích částech této práce, bych chtěl v této závěrečné kapitole nastínit možný způsob vývoje insolvenčního zákona do budoucnosti tak, aby byl řádný průběh insolvenčních řízení pokud možno udržitelný i vzhledem k současné světové ekonomické situaci.

Velkým problémem současného insolvenčního práva v České republice, který jsem zatím zde zmínil pouze okrajově, totiž je zahlcenost insolvenčních soudů a nedostatek personálního obsazení těchto soudů především v administrativní oblasti. Důvodem této skutečnosti je především skutečnost, že neustále dochází k nárůstu insolvenčních řízení, a to až o 14 % řízení měsíčně.³¹⁸

Jedním z možných způsobů vyřešení enormního nárůstu případů na 8 krajských soudů s jejich pobočkami by byla změna věcné příslušnosti soudů, příslušných k projednání úpadku fyzických osob nepodnikatelů. Jenom za rok 2011 totiž bylo podáno 16.568 návrhů na povolení oddlužení, z nichž bylo plným 10.620 návrhům vyhověno.³¹⁹ V případě, že by se tento nápad rozměnil mezi 86 okresních soudů, jistě by to celé soudní soustavě pomohlo, neboť by i krajské soudy měly více prostoru pro řešení složitějších případů úpadku právnických osob či fyzických osob podnikatelů.

Výhody v případě převedení agendy řešení úpadku fyzické osoby nepodnikající bych viděl především v následujícím:

1) Vyšší počet okresních soudů

Jak jsem již uvedl výše – oproti 8 krajským soudům a jejich pobočkám (tedy celkem 11 současným insolvenčním soudům) by bylo příslušných 86 okresních soudů, u nichž by se tak celé insolvenční agendě mohlo věnovat více soudců i administrativních pracovníků a zároveň by došlo i k úbytku případů připadajících na jeden insolvenční soud.

³¹⁸ CREDITREFORM s.r.o. Vývoj insolvencí v České republice v únoru 2012. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_02_2012.pdf

³¹⁹ CREDITREFORM s.r.o. Vývoj insolvencí v České republice v roce 2011. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/20120102_TZ_Vyvoj_insolvenci_v_CR_2011.pdf

2) Relativní jednoduchost řízení o úpadku fyzické osoby

V tomto bodě je nutné zmínit, že samotný průběh insolvenčního řízení formou oddlužení není nikterak složitý. Po přezkoumání pohledávek se jedná ze strany soudu v případě plnění splátkovým kalendářem již o pouhou administrativu, ke které nejsou potřebné žádné vysoké odborné nároky. Navíc většina pohledávek u dlužníků fyzických osob vyplývá ze spotřebitelských smluv a spory týkající se spotřebitelských smluv řeší právě jako v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy.

3) Odpadnutí problémů ohledně dědického, exekučního i rozvodového řízení

Vzhledem k tomu, že jsou okresní soudy věcně příslušné pro nařízení exekuce či výkonu rozhodnutí dlužníka, rozvodu manželství, vypořádání společného jmění manželů a v neposlední řadě i v dědických řízeních, došlo by k velkému usnadnění činnosti insolvenčního správce i dlužníka, když by informace o takovýchto řízeních byly soudu známy takříkajíc z úřední povinnosti, neboť by o všem rozhodoval právě příslušný okresní soud, a nemusely by tak být soudu ve většině případů dokládány.

4) Větší blízkost dlužníků k insolvenčnímu soudu

V současné době není výjimkou, že dlužník musí jezdit na jednání k insolvenčnímu soudu až několik desítek kilometrů, což může v případě, kdy dlužník nemá prakticky žádný majetek, značně zatížit i jeho rozpočet a v extrémních případech by to mohlo mít za následek i nesplnění splátkového kalendáře či jiné závažné komplikace pro dlužníka. Tím, že by nemusel již jezdit do vzdáleného krajského města, ale stačilo by již jet k bližšímu okresnímu, by tak došlo ke zjednodušení jeho situace.

Nevýhodami by v tomto případě mohlo být zpočátku výrazné zatížení administrativního aparátu okresních soudů tak, aby se naučili soudci pracovat s novou agendou, když by bylo vhodné na každý soud stanovit nějakého gestora, který by tento přesun co nejvíce usnadnil. Zároveň by bylo nutné na tuto agendu vyčlenit speciální soudce i úředníky, jejichž zaučování by také jistě zabralo nějaký čas, stejně jako by mohly vzniknout pochybnosti o zkušenosti soudců u okresních soudů, kteří jistě ve většině případů nemají tak hojné zkušenosti, jako soudci krajských soudů.

Zároveň by však mohlo dojít k situaci, kdy například u obvodních soudů v Praze by byl vzhledem k lepší ekonomické situaci hlavního města a jeho obyvatel výrazně menší nápad

řízení, než třeba v Ostravě, kde je tradičně ekonomická situace nejhorší. Zde by tak mohlo dojít k dočasnému či trvalému převedení personálu z méně zatížených soudů k těm přetíženým.

Je mi jasné, že by takováto změna v již rozběhlém postupu řešení insolvencí přinejmenším zpočátku přivedla chaos, ale z dlouhodobého hlediska by tato změna prospěla celkovému řešení úpadku dlužníků v České republice.

Proto bych tedy souhrnnou novelou zavedl, aby od určitého data byl věcně příslušný soud k podání insolvenčního návrhu na fyzickou osobu nepodnikatele určen věcně příslušný okresní soud v místě bydliště dlužníka. Ten samý soud by byl i věcně příslušný pro projednání incidenčních sporů, když krajské soudy by se staly pro tato insolvenční řízení pouze odvolací instancí.

10. Závěr

V této práci jsem si stanovil za cíl upozornit na v současné době nejpalčivější problémy aplikace insolvenčního zákona. Mám za to, že tento cíl jsem beze zbytku naplnil. Samozřejmě by šlo namítat, že rozbor některých zde nastíněných problémů je pouze povrchní a neposkytuje žádná převratná východiska či závěry, jak by měly být tyto problémy překlenuty. Bohužel však pro podrobný rozbor veškerých problémů, zejména u společného oddlužení manželů, nebyl v této práci potřebný prostor, neboť o těchto problémech by bylo možné napsat celé publikace a stejně by téma nebylo ani zdaleka vyčerpáno. Jako jediné možné východisko z těchto problémů spatřuji tedy přijetí souborné novely insolvenčního zákona a jeho prováděcích vyhlášek, neboť bez takové novely budou uvedené problémy i nadále přetrvávat.

Nad rámec cílů stanovených v úvodu této práce, se mi podařilo dovodit a poměrně přesvědčivě vyargumentovat možnou protiústavnost části zákona i prováděcích vyhlášek, nalézt rozpor mezi judikaturou Nejvyššího soudu a Evropského soudu pro lidská práva a shledat protizákonnost a protiústavnost³²⁰ postupů některých soudů. I přes značnou odvážnost těchto názorů jsem přesvědčen, že právě takovéto závěry je možné vyvozovat ze zjištění, které jsem v této práci předložil. O legitimitě mých úvah svědčí i potvrzení některých zde rozvedených problémů JUDr. Jolanou Maršíkovou, místopředsedkyní Krajského soudu v Hradci Králové, insolvenční soudkyní a členkou expertní skupiny pro insolvenční právo.

Pokud bych tak měl zhodnotit, čím mne obohatilo psaní této diplomové práce, tak kromě samozřejmého prohloubení znalostí o insolvenčním právu bych uvedl, že až psaním této práce jsem si uvědomil, že nelze brát zákon ani judikaturu soudů za něco stálého neměnného a bezchybného. Zákony stejně jako soudní rozhodnutí tvoří lidé a lidské je i chybovat. Uvědomil jsem si tak, že i zákona mohou být napsány špatně, stejně jako může být špatná i související judikatura soudů. A uvědomění si této skutečnosti se mi bude jistě v budoucím životě velmi hodit.

³²⁰ Protiústavnost postupu soudů při společném oddlužování manželů dovozují především ze skutečnosti, že soudy v aplikaci tohoto způsobu řešení úpadku de facto vytváří nový právní institut, z čehož by bylo možné dovodit porušení principu dělby moci, kdy soudy vlastně vykonávají činnost pozitivního zákonodárce.

Aby tato práce nevyzněla až příliš negativně, je třeba uvést, že většina problémů současného insolvenčního zákona je spojena s institutem oddlužení, přičemž tento institut byl až do okamžiku přijetí současné právní úpravy institutem pro české právo zcela neznámým. Nebyly tak s ním spojeny žádné dřívější zkušenosti a ani možné postupy. Proto se dalo předpokládat, že velmi stručná úprava obsažená insolvenčním zákonem nebude dostačující a bude potřeba tento způsob řešení úpadku dotvořit judikatorně případně novelizacemi. K těmto problémům navíc značně dopomohla i současná ekonomická situace ve světě, kdy mají ekonomické problémy i některé státy, natožpak jednotlivé osoby, a z toho důvodu je vedeno velké množství insolvenčních řízení. Tím dochází k přetížení soudů a tím i k nižší kvalitě soudního rozhodování.

Nezbývá tak než doufat, že postupným získáváním zkušeností s právní úpravou úpadku bude docházet nejen ke sjednocení roztržité a protichůdné judikatury, ale i ke zlepšení zákonné úpravy úpadku. A tímto závěrečným přáním bych tuto práci i ukončil.

11. Seznam použité literatury

Monografická literatura

- DRÁPAL, L, BUREŠ, J a kol. *Občanský soudní řád I, II : komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.
- KOTOUČOVÁ, J, KULKOVÁ, R, MULLEROVÁ, L, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. Praha : C.H.Beck, 2010. 1076 s.
- KOZÁK, J., BUDÍN, P., DAMAN, A., et al. *Insolvenční zákon a předpisy související : nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení : komentář*. Praha : ASPI, 2008. 928 s.
- KÜHN, Z, BOBEK, M, POLČÁK, R. *Judikatura a právní argumentace: Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. Praha: Auditorium, 2006. 234 s.
- LANDA, M., *Ekonomika insolvenčního řízení*. Ostrava: KEY Publishing, 2009. 426 s.
- RICHTER, T., *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, 2008. 472 s.
- WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008. 751 s.
- ZELENKA, J., HÁLOVÁ, M., KUČERA, F., et al. *Insolvenční zákon : poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000*. Praha : Linde, 2007. 687 s.

Časopisecké a internetové články

- CREDITREFORM s.r.o. Vývoj insolvencí v České republice v roce 2011. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/20120102_TZ_Vyvoj_insolvenci_v_CR_2011.pdf
- CREDITREFORM s.r.o. Vývoj insolvencí v České republice v únoru 2012. [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://web.creditreform.cz/cs/resources/pdf/TZ_vyvoj_insolvenci_02_2012.pdf
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost. In: [online]. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
- ELIÁŠ, Karel. Konkurs. *Právník*. 1995, č. 2, s. 123
- EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 2. In: [online]. [cit.

2012-03-12].

Dostupné

z:

http://insolvencnizakon.cz/downloads/vykladove_stanovisko_02_2008.pdf

- EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 6. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://insolvencnizakon.cz/downloads/Vykladove_stanovisko_c.6_2011.pdf
- GENERÁLNÍ FINANČNÍ ŘEDITELSTVÍ SEKCE 3, ODBOR NEPŘÍMÝCH DANÍ. Informace GFŘ k aplikaci § 44 ZDPH - Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení. In: [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/cds/2011_Informace_GFR_aplikace_44_ZDPH.PDF
- HRSTKOVÁ, TOMÁNEK, Některé základní otázky zákona o konkursu a vyrovnání. *Právo a podnikání*. 1994, č. 10, s. 27 a násl.
- Je správné společně oddlužovat manžele?. *Konkursní noviny*. 2011, č. 10. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2673>
- KOZÁK, Jan. Poradna Konkursních novin. *Konkursní noviny*. 2010, č. 3. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2246>
- KÜHN, Zdeněk. K otázce závaznosti rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro domácí soudnictví. *Právní rozhledy*. 2005, č. 1.
- PACHL, Lukáš. Pár poznámek ke společnému oddlužení manželů v insolvenční. *Konkursní noviny*. 2011, č. 14-15. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2732>
- Podněty k revizi právní úpravy insolvenčního řízení a její praktické aplikace. In: [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://www.turnaround.cz/dokumenty/TMA-podnety_k_revizi_pravni_upravy_InsR_cerven_2011.pdf
- POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 6. VOLEBNÍ OBDOBÍ, OD 2010. Sněmovní tisk 129/0, část č. 1/4 Novela z. o dani z přidané hodnoty - EU. [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=129&CT1=0#prilohy>
- PRUDILOVÁ KONÍČKOVÁ, Zdeňka. Oddlužení a společné jmění manželů. *Právnícké fórum*. 2010. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d27049v35414-oddluzeni-a-spolecne-jmeni-manzelu/>

- ŠIMÁK, Pavel. Společné oddlužení manželů. *epravo.cz* [online]. 2011 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu-74667.html>

Právní předpisy

Vše myšleno ve znění pozdějších předpisů

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších Protokolů
- Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,
- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon České a Slovenské Federativní republiky,
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání,
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách
- Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
- Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů
- Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců

Judikatura

Evropského soudu pro lidská práva

- Papamichalopoulos and Others v. Greece, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 24. června 1993, stížnost č. 14556/89
- Sychev v. Ukraine, rozsudek senátu ESLP (2. sekce) ze dne 11. října 2005, stížnost č. 4773/02
- Kotov v. Russian Federation, rozsudek senátu ESLP (1. sekce) ze dne 14. ledna 2010, stížnost č. 54522/00

Ústavního soudu

- plenární nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/93
- plenární nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01
- plenární nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 50/04
- plenární nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/10
- usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2536/08 ze dne 26. ledna 2009
- stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. PC. ÚS-st.-1/96 ze dne 21. května 1996

Nejvyššího soudu

- rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2123/2001 ze dne 12. března 2003
- rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2816/2007 ze dne 11. srpna 2009
- usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 789/2003 ze dne 26. srpna 2003
- usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1302/2000 ze dne 31. července 2000
- usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 365/2002 z 30. června 2004
- usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 4/2008-P11-12 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 38 INS 735/2008 ze dne 4. září 2008
- usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 3/2009-A-59 ze dne 21. dubna 2009 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008
- usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 NSČR 27/2009-P5-13 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 31 INS 5344/2008 ze dne 22. října 2009
- usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 NSČR 9/2009 ze dne 23. února 2011

Vrchních soudů

- usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 VSPH 542/2010 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. MSPH 99 INS 5341/2009
- usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 373/2010 ze dne 16. července 2010
- usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 620/2010 ze dne 25. srpna 2010
- usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 VSOL 119/2008 ze dne 30. září 2008 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 40 INS 2487/2008
- usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 3 VSOL 114/2009-P225-9 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSOS 38 INS 4953/2008
- usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 3 VSOL 102/2010-A-10 ze dne 15. dubna 2010 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 39 INS 255/2010
- usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 2 VSOL 399/2011-A-10 ze dne 6. září 2011 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSBR 29 INS 9131/2011
- usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15. prosince 2009
- usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6. května 2011 se vztahem k řízení vedeném pod sp. zn. KSHK 45 INS 8999/2009

Krajských soudů

- usnesení Krajského soudu v Brně č. j. KSBR 24 INS 4176/2008-B-14 ze dne 21. ledna 2009
- usnesení Krajského soudu v Brně č. j. KSBR 29 INS 2549/2011-A-6 ze dne 17. února 2011
- usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. KSCB 27 INS 2790/2011-A-8 ze dne 1. dubna 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 40 INS 1357/2010-A-7 ze dne 12. března 2010
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 42 INS 7846/2011-A-7 ze dne 31. května 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 16216/2010-C2-1 ze dne 16. června 2011

- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 4060/2011-B-12 ze dne 22. srpna 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 42 INS 7846/2011-B- 12 ze dne 25. srpna 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 11437/2011-B-10 ze dne 28. listopadu 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. KSHK 41 INS 5400/2011-B-5 ze dne 22. prosince 2011
- usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích č. j. KSPA 44 INS 2558/2011-A-6 ze dne 22. února 2011
- usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8. září 2009
- usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. KSPL 54 INS 4966/2009–A–25 ze dne 2. března 2010
- usnesení Krajského soudu v Praze č. j. KSPH 40 INS 3106/2011-B-11 ze dne 13. července 2011
- usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. KSUL 70 INS 3344/2011-A-6 ze dne 11. března 2011
- usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci č. j. KSLB 76 INS 8417/2009-B-24 ze dne 20. srpna 2010
- usnesení Městského soudu v Praze č. j. MSPH 94 INS 2481/2011–A–7 ze dne 24. února 2011
- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 45 INS 1014/2011
- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 41 INS 5395/2011
- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Ostravě pod sp. zn. KSOS 38 INS 3231/2011
- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Ostravě pod sp. zn. KSOS 38 INS 3237/2011
- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Ostravě, pobočkou v Olomouci pod sp. zn. KSOL 10 INS 2622/2011

- insolvenční spis vedený Krajským soudem v Ostravě, pobočkou v Olomouci pod sp. zn. KSOL 10 INS 2626/2011

Webové stránky

- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Insolvenční rejstřík* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Insolvenční zákon* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://insolvencnizakon.cz/>

Jiné

- Důvodová zpráva k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Důvodová zpráva k návrhu zákona o insolvenčních správcích
- KUČERA, Lukáš. *Proces oddlužení z pohledu insolvenčního soudu*. Brno, 2009/2010. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- Osobní rozhovor s JUDr. Jolanou Maršíkovou (místopředsedkyní Krajského soudu v Hradci Králové pro věci obchodní a správní, insolvenční soudkyní a členky Expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti pro insolvenční právo), v budově Krajského soudu v Hradci Králové, Československé armády 218, Hradec Králové, dne 27. března 2012

12. Abstrakt

Dne 1. ledna 2008 vstoupil v účinnost zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), který tvoří současnou právní úpravu úpadku v České republice. Důvodem pro přijetí nové právní úpravy nebyla pouze zastaralost starého zákona, ale zároveň i nutnost přizpůsobit českou právní úpravu právu Evropské unie. Insolvenční zákon spolu s jeho prováděcími předpisy tak tvoří zcela nové zákonné úpravy řešení úpadku, který je založen na zcela nových principech, přepracovává staré způsoby řešení úpadku dlužníka a zároveň i zavádí nové moderní způsoby. Kromě tradičního způsobu řešení úpadku konkursem zavádí insolvenční zákon dva nové sanační způsoby řešení úpadku – reorganizaci a oddlužení – které jsou výhodnější pro dlužníka i věřitele. Reorganizace je určena pro dlužníky podnikatele, oddlužení pak pro dlužníky nepodnikající.

Tato nová zákonná úprava má však také mnoho nedokonalostí, které ztěžují její praktickou aplikaci. V této práci se tak snažím nejzásadnější problémy vybrat a blíže je přiblížit. Toto je tedy i hlavním účelem této práce – upozornit na největší problémy aplikace insolvenčního zákona a navrhnout jejich možné řešení.

Toto téma jsem si vybral především kvůli své dvouleté praxi v kanceláři insolvenčního správce, když jsem tak s praktickými problémy insolvenčního řízení velmi dobře obeznámen.

Tato práce se skládá z devíti kapitol, když každá se zaměřuje na jiný problém insolvenčního zákona. První kapitola obecně popisuje insolvenční řízení dle současné právní úpravy. Je rozdělena do tří podkapitol, které se zabývají jednotlivými fázemi insolvenčního řízení a jeho základními pojmy.

Ve druhé kapitole se zabývám problematikou odměňování insolvenčního správce. Především zde poukazuji na možnou protiústavnost současné vyhlášky o odměně insolvenčního správce.

Třetí kapitola rozebírá povinnost insolvenčního správce být pojištěn, když tuto zákonnou povinnost vykládám ve světle současné judikatury Evropského soudu pro lidská práva, z jejíhož hlediska se může zdát tato povinnost zbytečnou.

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na zákonnou definici zajištěného věřitele, které se na první pohled může zdát být zcela jasnou, když však i s tímto jsou spojeny v praxi nejasnosti.

Pátá kapitola se zabývá povinností informovat známé věřitele dlužníka. Tato povinnost zde až na výjimky v současné době není, a proto se zabývám možností jejího zavedení, a to především s ohledem na malé věřitele dlužníka, kteří mohou být takto nenávratně poškozeni.

Šestá kapitola je ohledně možnosti kombinovat jednotlivé způsoby oddlužení, kde praxe insolvenčních soudů dovedla tuto možnost nad rámec zákona. Zde se tedy zabývám, nakolik je tento postup správný a jak by bylo možné ho vylepšit.

V sedmé kapitole se pak zabývám největším současným problémem insolvenčního práva, kterým je společné oddlužení manželů. V této kapitole nejprve popisují způsoby, jakými je nyní řešeno, když tyto způsoby podrobuji kritice vzhledem k jejich možné nezákonnosti. Závěrem této kapitoly navrhuji možný způsob řešení do budoucna.

V kapitole osmé zmiňuji současnou praxi insolvenčních soudů povolovat oddlužení i některým podnikatelům. V deváté kapitole se pak zabývám myšlenkou ohledně změny příslušnosti insolvenčních soudů, a to především s ohledem na jejich současnou přetíženost.

Cíle, který jsem si stanovil na začátku práce, jsem tak dosáhl. Jako východisko z problémů, které jsem v práci nastínil, bych spatřoval v přijetí rozsáhlé novely insolvenčního zákona a s tím spojenou změnu v rozhodovací praxi insolvenčních a odvolacích soudů.

13. Abstract - Selected problems of application of the Insolvency Act

On the 1st of January 2008, Act No. 182/2006 Coll. on Insolvency and its Resolution (Insolvency Act), which constitutes the substance of current legal regulation of bankruptcy law in the Czech Republic, came into force. There was a need to adopt new regulation emerged not only as a result of obsolescence of the original regulation, which – despite numerous direct or indirect amendments – was not able to respond adequately to economic changes, but also due to the necessity to adjust bankruptcy law to European legal regulations. The Insolvency Act together with implementing regulations form the basis of an entirely new and complex legal regulation which stands on its own principles, introduces uniform insolvency proceedings for all kinds of resolutions of insolvency and also new forms of insolvency resolutions. In addition to bankruptcy as a traditional and liquidating form of insolvency resolution, the Insolvency Act introduces a reorganisation and a discharge of debts as preservation methods of insolvency resolution which might be more profitable both for the debtor and his creditors. Reorganisation is designated for entrepreneurs, while discharge of debts was adopted as a resolution of state of insolvency of non-entrepreneurs.

But this current legal regulation of bankruptcy law has a lot of imperfections that make its practical application difficult. In this dissertation I try to select the most problematic parts of current regulation and put this regulation to the test.

The purpose of the study is to refer to the most serious problems of application the Insolvency Act and suggest possible solution of these problems.

I chose this topic because I have two years long experience with work for insolvency administrator and I have to solve plenty of problems during this time that weren't defined in Act. Because of that I have a lot of topics and practical problems that should be used in this dissertation.

The study is composed of nine chapters, each of them dealing with different aspects of current issues of bankruptcy law. Chapter One is introductory and defines the bankruptcy law in the Czech Republic. The chapter is subdivided into three parts. Part One explains what the bankruptcy is. Part Two deals with methods which can be used for solution of bankruptcy. Part Three then describes individual proceedings about these methods.

Chapter Two is focused on the problem of the reward of insolvency administrator. In this chapter I conclude that current legal way to reward insolvency administrator may be in the conflict with the Constitution.

Chapter Three deals with obligation of insolvency administrator to conclude insurance against damage which he can do. In this chapter I point out the decision of the European Court of Human Rights which can make this obligation useless.

Chapter Four looks at definition of the secured creditor. There I point out that definition used in the Act is far more complicated than it looks like.

Chapter Five is focused on obligation to inform the known creditors. Here I suggest to establish this obligation in the larger scope than it is now. My suggestion follows from experience that there are many small creditors that lost their claims because they do not know about the bankruptcy proceeding.

Chapter Six deals with possibility of combination two ways of discharge of debts together. Resolution of these considerations is that it is possible but not in strictly legally way.

Chapter Seven points out the biggest problem of application of Insolvency Act which is the common discharge of debts for marriage couple. In this chapter I describe the procedure which is used now and point out its biggest problems. At the same time I offer several possible solutions.

Chapter Eight deals with possibility of discharge of debts for entrepreneurs. Although the Act does not allow this proceeding, some Courts have different opinion and they allow this method for solving bankruptcy of entrepreneurs.

In Chapter Nine I propose the possible change in jurisdiction of bankruptcy proceeding and I point out the advantages and disadvantages of the suggested change.

The main aim of the thesis has been reached. I suggest that an amendment should be passed and courts should better apply the legislation.

Key words: bankruptcy law, discharge of debts, practical issues